
Is geluk maakbaar?

Een onderzoek naar de invloed van de woonomgeving op het geluksgevoel.

Enneke Vlaanderen

**Master thesis Economic Geography
Radboud Universiteit Nijmegen**

inbo

Colofon

Master Thesis Economic Geography
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen

Auteur: Enneke Vlaanderen
Studentnummer: 0722316

Begeleiders:
Drs. J. van der Walle (namens Radboud Universiteit Nijmegen)
Drs. M. Ligtvoet (namens Inbo)

Tweede lezer:
Dr. M. van der Velde

Utrecht, juli 2009

**Ssssst, geluk is lezen, zonder gestoord te worden
(1 van de 1000 redenen om gelukkig te zijn)**

M. Boom (2007)

Voorwoord

Na het voltooien van de studie Communicatiemanagement, een reis door Zuid-Amerika en werkervaring te hebben opgedaan, heb ik in 2007 de keuze gemaakt opnieuw te gaan studeren. Het behalen van de master van Human Geography aan de Radboud Universiteit te Nijmegen was het doel. Na in 2008 het schakeljaar van deze opleiding afgerond te hebben, ligt nu het sluitstuk van mijn master Economic Geography voor u.

Eind 2008 besloot ik mijn opleiding af te sluiten met een onderzoeksstage. Adviesbureau Inbo bood mij de gelegenheid een eigen onderzoek uit te voeren en tegelijkertijd mee te werken. In februari 2009 ben ik gestart met mijn onderzoeksstage. Door de combinatie van werken en onderzoek heb ik zowel mijn thesis geschreven als praktijkervaring opgedaan bij een gerenommeerd adviesbureau.

Het fenomeen gated communities heeft mij altijd geïntrigeerd. Op het moment dat Inbo voorstelde een onderzoek uit te voeren naar de Nederlandse variant van dit fenomeen, het woondomein, was ik dan ook direct geïnteresseerd. Het onderwerp woondomeinen is in mijn ogen een ultiem sociaal geografisch onderwerp. De focus van dit onderzoek, het sociologische en subjectieve geluksgevoel van bewoners, vond ik echter in het begin lastig te combineren. Met behulp van begeleiding vanuit Inbo, Marloes Ligtvoet en Alex Sievers, heeft mijn onderzoek vorm gekregen. Ik wil hen graag bedanken voor hun begeleiding gedurende mijn onderzoeksstage.

Bij Inbo was ik niet de enige stagiaire. Dit heeft zowel voor als nadelen. Toch heb ik het over het algemeen als zeer prettig ervaren dat er meer stagiaires tegelijkertijd met hun (afstudeer)onderzoek bezig waren. Graag wil ik Stephanie Knoors, Jan Albers en Arnoud van Wijk bedanken voor het sparren, meedenken over vraagstukken en procesmatige vragen die het schrijven van de thesis kenmerken.

Tot slot wil ik nog een drietal mensen bedanken die een positieve bijdrage aan deze scriptie hebben geleverd. Dit onderzoek is inhoudelijk vanuit de Radboud Universiteit Nijmegen begeleid door Drs. J. van der Walle, haar wil ik graag bedanken voor de feedback en kritische blik op mijn thesis. Daarnaast wil ik graag Evelien Nienhuis en mijn vader Nanno Vlaanderen bedanken voor de geïnvesteerde tijd en het enthousiaste commentaar op het conceptverslag.

Ik hoop dat u als lezer plezier zult beleven aan het lezen van mijn thesis!

Enneke Vlaanderen
Utrecht, juli 2009

Executive summary

The conceptions of traditional housing are gradually replaced by concepts such as communities and thinking in terms of living environments and lifestyles. We can see a trend in the realisation of communities such as: senior-communities, golf-communities and sustainability-communities. A community distinguishes itself as a location specific development which anticipates on the wishes concerning the living conditions and the lifestyle of the target group. With communities, area developers approach consumers in their wishes. Consequently, when the environment is tailor made, the communities develop their own profile. Citizens with a certain interest, for example golf, can arrange the space in accordance with their own wishes. Communities are relatively new in The Netherlands, however they are on rise. There is a growing need for community sense and solidarity in the Dutch society. Therefore communities have a strong social character. This research paper examined whether the connection between the daily life needs and the living conditions in communities contributes to the feeling of happiness of the inhabitants. The feeling of happiness is divided into social, economic and physical dimensions in which people can develop themselves.

Research

This research is conducted by means of a literature study and a practical survey. For the practical survey a comparative case study is used. The comparing case study contains seven different communities. The respondents living in communities are compared with respondents that are not living in a community. The seven communities are: EVA-Lanxmeer in Culemborg, Park Rozendaal in Leusden, Haverleij in Den Bosch, Wooncomplex Mariaplaats in Utrecht, Golf Residentie Dronten in Dronten, De Hoge Heren in Rotterdam and WoonParc Sandur in Emmen. The communities all have three or more of the following characteristics: a social character, collective supplies, collective management, recognizable identity and a certain form of protection. The collection of the data for this research has been obtained by a visit to the seven communities, short interviews with inhabitants, an online survey conducted with the inhabitants of the communities and with citizens that are not living in a community.

Happiness

Happiness is the subjective appreciation of your life as a whole, with other words 'life satisfaction' (Veenhoven, 2008). To investigate the impact of social and physical surroundings on the feeling of happiness, it is assumed that satisfying needs leads to happiness. This assumption is supported by the pyramid of Maslow (1998), which describes the five steps of needs. The Social Comparison theory of Diener and Fujita (1997) links the pyramid of Maslow with happiness, because people compare their life circumstances with others. When you satisfy a need, the comparison of the living conditions of other consumers establishes new needs.

Happiness is a subjective judgement, though Veenhoven (1998) notes that the degree of happiness can be measured. Because it is a subjective judgement, the researcher must ask the respondent for the appreciation for his happiness. By means of the Dutch term 'woongeluk' (living-happiness) the respondent is asked for this appreciation in living. The term 'woongeluk' represents the quality of the house itself, the planning of the environment, the security on the street, the presence of facilities and the way several groups handle each other. Only in this way it is possible to measure happiness.

Sirgy and Cornwell (2002) say that the satisfaction of the environment is influenced by social, economic and physical factors. Satisfaction influences the feeling of happiness. Therefore this research focuses on the dimensions in which one can develop social, economic and physical areas.

Social cohesion

The feeling of happiness is influenced by the social contact that people have. It is even one of the five dimensions of the hierarchy of Maslow (1998). Therefore this research is conducted with the theory of social cohesion. The influence of social cohesion on the feeling of happiness is measured. In this research social cohesion is measured by the elements of social cohesion appointed by Kearns and Forrest (2000). Kearns and Forrest (2000) explain social cohesion by the following five characteristics: common values and a culture of citizenship; social order and social control; social solidarity and reducing prosperity differences; social networks and social capital; and solidarity with a territory and identity. These five elements enable you to look at the complex phenomenon social cohesion.

Social cohesion can be divided in network cohesion and district-tied cohesion. Network cohesion concerns the solidarity between people, living in different territories. District-tied social cohesion aims at a village, district or neighbourhood. Because this research aims at communities the definition for district-tied social cohesion is used: the district and community have been linked with each other. The elements of Kearns and Forrest (2000) remain appropriate for this form of social cohesion.

Beside the theories of district-tied social cohesion the importance of the fact that neighbourhood is different for everyone is emphasised. Blokland-Potters (1998) distinguish: people for whom location has no meaning, people who use the district practically, people for whom the emphasis lies on symbolic use and people who consider living in the district as a component of a specific life style. The meaning of district-tied social cohesion differs therefore for each person. The degree of social cohesion in combination with the kind of use of the neighbourhood can be related to the respondents' feeling of happiness. With these factors together we can look at the extent to which the importance of the district contributes to the consumers' feeling of happiness.

Conclusion

The recognizable identity of communities, the possible collective facilities, collective management and a certain degree of protection are conditions for a community with a strong social character. The communities in this research all have this strong social character with a remarkable high amount of social contacts. The assumption that there is a high social cohesion in a community can be confirmed. Four out the five elements of social cohesion (thus Kearns and Forrest) can be recognized in the responses of inhabitants of communities. This degree of social cohesion offers the possibility for a person to develop in a social, economic and physical area.

The degree to which consumers can develop themselves an economic way appears to play no important role in the search for a house. The environment has no impact on the degree to which one can develop oneself economically. However, it is possible that a lot of social contacts, a large network, are of influence on the career. This can be observed in communities. However, having enough economic resources influences the appreciation of the feeling of happiness. Inhabitants of a community who have an income above average appreciate their happiness higher than citizens who are not living in a community and have a lower income.

Inhabitants of a community feel themselves the mostly linked to their own house, in which one can develop oneself in its own manner. Inhabitants also feel a link with the place of residence and the lifestyle of the inhabitants. This is in contrast to the citizens that are not living in a community. The three factors which play a role with regards to the appreciation of the happiness in living are: the size of

the house, serenity and nature. These factors cause a higher appreciation of happiness in living than that of a person not living in a community.

Development of one self is the last staircase of the pyramid of Maslow. Though this staircase can not be completed entirely, people can always develop themselves further. The possibilities to develop in social, economic and physical dimensions in a community contribute to the inhabitants' feelings of happiness. Like Diener and Fujita (1997) noted in their Social Comparison theory, people compare their own life circumstances with the life circumstances of others. When this comparison produces a positive result, this leads to happy feelings. In a community one can develop him- or herself more strongly than citizens that do not have these opportunities. This contributes to the feeling of happiness and to the appreciation of the happiness in living.

This research concludes that the objective living conditions have an influence on the subjective wellbeing. Inhabitants of a community appreciate their feelings of happiness higher than consumers that are not resident in a community. This implies that inhabitants of a community are happier in a community than in another location in The Netherlands. A comment which can be made to this conclusion is that happiness is also dependent of individuality or on the perception on the context in which an individual is.

Happiness can be influenced, both socially and psychological. The environment influences the feeling of happiness of people. The influence of the social and physical dimension influences the feeling of the consumer mostly. The economic dimension influences the feeling only in a small degree. Area developers can influence the feeling of happiness by creating an environment for living in which there is much space for strong social cohesion. Moreover the environment must be spatially set up with space for rest and nature.

Voorwoord	4
Executive summary	6
Hoofdstuk 1: Probleemanalyse	14
1.1 Aanleiding & achtergrond	14
1.2 Maatschappelijke relevantie	16
1.3 Wetenschappelijke relevantie	16
1.4 Doelstelling	17
1.5 Vraagstelling	18
1.6 Definities en afbakening van het begrip woondomein	18
1.7 Structuur	22
1.8 Samenvatting	22
Hoofdstuk 2: Methodologie	24
2.1 Inleiding	24
2.2 Overkoepelend onderzoek Inbo	24
2.3 Methode van onderzoek	24
2.3.A Literatuurstudie	25
2.3.B Selectie van de cases (woondomeinen)	26
2.3.C Datacollectie	28
2.3.D Analyse	29
2.4 Online Enquête	30
2.4.A Medegebruik	31
2.4.B Opbouw	31
2.4.C Respons en representativiteit	32
2.5 Samenvatting	32
Deel A: Theorie	34
Hoofdstuk 3: Nederlandse woondomeinen	36
3.1 Inleiding	36
3.2 Woondomeinen & Communities	36
3.3 Kenmerken woondomeinen in Nederland	37
3.3.A Sociaal karakter	37
3.3.B Herkenbare identiteit	38
3.3.C Collectieve voorzieningen	38
3.3.D Collectief beheer	38
3.3.E Afscherming	38

3.4 Maatschappelijke context	39
3.4.A Onzekerheid en individualisering	40
3.4.B Behoeftte aan geborgenheid	40
3.4.C Polarisatie	41
3.4.D Decentralisering, liberalisering en differentiatie naar leefstijl.....	42
3.5 Leefstijlen	42
3.6 Herkomst & opkomst woondomeinen in Nederland	44
3.7 Gated Communities	46
3.7.A Herkomst & Opkomst Gated Communities	47
3.8 Samenvatting & Conclusie	48
Hoofdstuk 4: Geluk	50
4.1 Inleiding	50
4.2 Wat is geluk?	50
4.3 Behoeftte bevrediging en geluk	51
4.4 Woongeluk	52
4.5 Hoe geluk te meten?	53
4.6 Woongeluk en inkomen	54
4.7 Samenvatting & Conclusie	54
Hoofdstuk 5: (Wijkgebonden) Sociale Cohesie	56
5.1 Inleiding	56
5.2 Elementen van sociale cohesie	56
5.3 Netwerk cohesie en wijkgebonden cohesie	58
5.4 Wisselend belang	59
5.5 Invloed fysieke omgeving op sociale cohesie	59
5.6 Debat Wijkgebonden Sociale Cohesie	60
Deel B: Empirie	64
Hoofdstuk 6: Cases	68
6.1 Inleiding	68
6.2 Verantwoording cases	68
6.3 EVA-Lanxmeer	68
6.4 Park Rozendaal	70
6.5 Haverleij	72
6.6 Wooncomplex Mariaplaats	73
6.7 Golf Residentie Dronten	75

6.8 De Hoge Heren	76
6.9 WoonParc Sandur	78
6.10 Samenvatting	79
Hoofdstuk 7: Analyse	80
7.1 Inleiding.....	80
7.2 Respons.....	80
7.2.A Woondomein & Geen woondomein.....	80
7.2.B Respons per woondomein.....	81
7.3 Sociaaldemografische & sociaaleconomische kenmerken van respondenten.....	82
7.4 Woongeluk	84
7.4.A Sociale factoren	85
7.4.B Economische factoren	86
7.4.C Fysieke factoren.....	88
7.5 Leefstijlen	89
Hoofdstuk 8: Conclusie en aanbevelingen.....	92
8.1 Inleiding.....	92
8.2 Conclusies per deelvraag.....	92
8.2.A Maatschappelijke ontwikkelingen.....	92
8.2.B Gelukkiger in het woondomein?.....	93
8.2.C Sociale, economische en fysieke factoren	94
8.3 De invloed wonen in woondomein	97
8.4 Aanbevelingen.....	98
Kritische reflectie	100
Referentielijst	102
Afbeeldingen voorkant en colofon afkomstig uit beeldbank Inbo.	106
Bijlage	108
1. Uitnodigingsbrief "Beleef de wijk"	110
2. Enquête 'Beleef je wijk'	112
3. Leefstijlenschema Inbo	118
4. Analyse methoden.....	120
5. Analyse tabellen en grafieken	122

Hoofdstuk 1: Probleemanalyse

1.1 Aanleiding & achtergrond

Aanleiding

In het dagelijks leven vervult de mens de dagelijkse levensbehoeften. Een goede leefomgeving draagt bij aan het vervullen van deze levensbehoeften. Dit houdt in dat bewoners en gebruikers van de openbare ruimte hun leefomgeving als herkenbaar, prettig en aantrekkelijk ervaren, zodat ze er graag wonen, werken en recreëren. Consumenten hechten waarde aan integrale woonkwaliteit, niet alleen de woning doet er toe maar ook de leefomgeving. De leefomgeving betreft zowel een schoon milieu; de afwezigheid van vervuiling, geluidsoverlast en veiligheidsrisico's, als ruimtelijke ordening; de bereikbaarheid van wijken, de verscheidenheid aan woningen en de groenvoorzieningen. De laatste jaren hebben onderzoekers zowel in steden als daarbuiten, de tendens aangetroffen om samen met buurt- of dorpsgenoten de woningen in culturele zin te markeren. De buurt krijgt een zo herkenbaar mogelijk eigen profiel qua historie, status en identiteit. Woningcorporaties en projectontwikkelaars spelen hier de laatste jaren meer en meer op in door een divers woningaanbod te creëren. Deze keuzemogelijkheden op de woningmarkt kunnen leiden tot nieuw gedrag van woonconsumenten.

Zoals in *Reflecties op het woondomein* van Fred Sanders (2006) wordt genoemd, wordt de traditionele volkshuisvesting langzamerhand vervangen door concepten als woondomeinen en het denken in termen van woon- en leefmilieus, woondiensten en leefstijlen. Het woondomein is een woonomgeving waarin men samenleeft op basis van overeenkomsten, de woonomgeving heeft een herkenbare identiteit, soms collectieve voorzieningen met collectief beheer en een zekere mate van afscherming (zie paragraaf 3.3). In het woondomein van vandaag is er sprake van een spanningsveld tussen het individu en de gemeenschap. Een spanningsveld tussen de voortgaande individualisering en de vraag naar (re)constructie van sociale samenhang (Sanders, 2006). In dit onderzoek zal worden onderzocht of de aansluiting tussen de dagelijkse levensbehoeften en de woonsituatie in een woondomein in Nederland bijdraagt aan het geluksgevoel van de inwoners.

Om een indicatie te geven van een woondomein is in figuur 1.1 enkele karakteristieken opgesomd van de woondomeinen die leidend zijn in dit onderzoek. Een beeldimpessie van de woondomeinen is terug te vinden in deel B, op pagina 61.

Jaartal oplevering woondomeinen	Vanaf 1970 tot heden
Kleinste woondomein	54 woningen – 0,6 ha
Grootste woondomein	871 woningen – 420 ha
Type woningen	(Luxe) Appartement Vrijstaande woning/Villa Drive-inwoning
Doelgroep	Gezinnen met kinderen Senioren/55+ Young Professionals Gezinnen/consumenten met bepaalde ideologie

Fig. 1.1: Karakteristieken woondomeinen (Hamers et al., 2007; De Hoge Heren, n.d.; Eshuis, van dam, Aarts & During, 2005; Eshuis, van dam & Aarts, 2007; Gemeente Culemborg, n.d.; Groenstichting Rozendaal, 2005; Golf Residentie Dronten, n.d.; Lohof & Reijndorp, 2006; Rosmulder, 2008; Vesteda, 2008, Wijkvereniging WoonParc Sandur, 2001)

Achtergrond

Congregatie en segregatie

Het scala aan woningen dat wordt aangeboden op de woningmarkt, kan tot uiting komen in nieuwe verhuispatronen. Geleidelijk kan dit resulteren in een groepering van bepaalde bevolkingsgroepen in bepaalde wijken en buurten. Dit proces kent twee gedaanten: congregatie en segregatie. Segregatie is een proces waarbij een bepaalde culturele groep zich afzondert van de rest van de maatschappij en samentrekt met andere mensen van dezelfde socio-economische achtergrond of afkomst (Encyclo, n.d.). Congregatie is op te vatten als de selectieve vestiging van bepaalde bevolkingscategorieën in bepaalde wijken of buurten. Dit kan de vorm aannemen van suburbanisatie van gezinnen met jonge kinderen uit de stad en van gentrification in bepaalde stadsbuurten. Ook kunnen de nieuwe verhuispatronen de totstandkoming van zogenoemde woondomeinen bevorderen; een wijk of buurt waar men bij elkaar leeft op basis van een overeenkomst (Sanders, 2006).

Samenleven op basis van overeenkomsten

In de media worden de Nederlandse woondomeinen nog al eens vergeleken met het fenomeen 'gated communities'. Dergelijke woongemeenschappen naar Amerikaans voorbeeld, een wijk of buurt met uniforme bebouwing en strikte grenzen, zijn in Nederland slechts sporadisch aanwezig. Ook zijn er grote verschillen in de beweegredenen van Nederlanders om te gaan wonen in een dergelijke gemeenschap. Waar men in bijvoorbeeld Amerika en Zuid-Afrika kiest voor het wonen in een gated community omdat men veilig, besloten en afgesloten van de buitenwereld woont, kiest men in Nederland voor het wonen in een woondomein omdat men hier met elkaar samen kan leven op basis van overeenkomsten zoals de vrijetijdsbesteding of levensfase. Daarnaast spelen overzichtelijkheid, voorspelbaarheid en geborgenheid een rol (Hamers, Nabielek, Sluchter & van Middelkoop, 2007). Bewoners van woondomeinen hebben gekozen voor een woning in een woondomein met als doel een, binnen de economische en politieke omstandigheden, zo goed mogelijke aansluiting te vinden tussen de levensbehoeften, de diverse dagtaken en de woonsituatie. Het betreft hier een koppeling tussen het vervullen van de dagelijkse levensbehoeften en de wens tot het leiden van een bestaan samen met mensen op basis van overeenkomsten; het hebben van dezelfde leefstijl. Een gewenste woonsituatie, welke kan bijdragen aan de zelfontplooiing van de bewoner, draagt bij aan het geluksgevoel. De aanduiding woonsituatie doet zowel op de woning als op de woonomgeving van de betrokkenen. Hierbij gaat het zowel om de belevingswaarde van beide (zoals de status of identiteit van de woning en het woondomein) als om de gebruikerswaarde (zoals het prijspeil van de woning of de afstand tot voorzieningen).

Individualisering

In de huidige Westerse samenleving vindt een proces van individualisering plaats. Diverse ontwikkelingen worden onder de noemer 'individualisering' geschaard en in veel gevallen wordt het individualiseringsproces vanuit een negatief perspectief bekeken. Begrippen als egoïsme, egocentrisme en het ontbreken van een gevoel van solidariteit en maatschappelijke betrokkenheid zijn veel genoemde factoren. Individualisering heeft echter alles te maken met identiteitsvorming. Uit onderzoek (Hamers et al., 2007) is gebleken dat mensen zich, in de zoektocht naar een stabiele identiteit, graag aansluiten bij gemeenschappen of gemeenschappen vormen. Gebiedsontwikkende partijen en ontwikkelaars spelen hierop in door het ontwikkelen van onder andere senioren-communities, golf-communities en eco-communities. Voorzien deze nieuwe vormen van woondomeinen in de woonwensen van de consument? Bevordert het wonen in een dergelijk woondomein het woongeluk? Deze vragen, belangrijk voor zowel inwoner, projectontwikkelaar als gebiedsontwikkende partijen, staan in dit onderzoek centraal.

1.2 Maatschappelijke relevantie

Congregatie en segregatie, de behoefte om samen te leven op basis van overeenkomsten en individualisering in de samenleving, zijn indicaties waaruit blijkt dat de huidige consument behoefte heeft aan een zeker groepsgevoel. De consument blijkt zich steeds prettiger te voelen in een homogene groep; consumenten met dezelfde leefstijl, normen en waarden. Ook bij de keuze van de woning en woonomgeving speelt dit groepsgevoel een rol.

De laatste jaren worden er steeds meer woondomeinen gecreëerd. De zoektocht van de consument naar saamhorigheid en geborgenheid uit zich in een debat over de vorming van communities. Zowel de media, consument als wetenschap is geïnteresseerd naar deze nieuwe ontwikkelingen op het gebied van wonen. Men richt zich op de voordelen van het wonen met gelijkgestemden. Toch staat het woondomein niet alleen maar in een positief daglicht. De eventuele keerzijden van het wonen in een woondomein wordt veroorzaakt doordat deze domeinen als gated community worden getypeerd. Een gated community is een afgesloten vorm van het woondomein die voornamelijk in landen als Amerika en Zuid-Afrika gevestigd is. Ondanks de grote verschillen tussen de gated community en de Nederlandse woondomeinen, en het feit dat er in Nederland slechts enkele echte gated communities zijn, worden de negatieve kanten van de gated community wel toegeschreven aan het Nederlandse woondomein. Het wonen in zo'n gemeenschap wordt geassocieerd met segregatie, uitsluiting en discriminatie. De verschillen tussen de gated community en de Nederlandse woondomeinen worden nader toegelicht in hoofdstuk 3.

Woondomeinen spelen in op de vraag naar collectiviteit en het samenwonen op basis van overeenkomsten. Hierdoor kan worden aangenomen dat de sociale cohesie in woondomeinen hoger ligt dan bij woningen die niet gelegen zijn in een woondomein. De woondomeinen spelen in op de vraag van een specifieke doelgroep. Zoals in paragraaf 4.3 nader wordt toegelicht, leidt het bevredigen van behoeften tot geluk. Voortbouwend op deze stelling kan tevens de aanname worden gemaakt dat een hoge sociale cohesie van invloed is op het geluksgevoel van bewoners in een woondomein. In dit onderzoek zal worden onderzocht of deze aanname kan worden bevestigd. Indien uit dit onderzoek blijkt dat het geluksgevoel van bewoners inderdaad toeneemt wanneer men woonachtig is in een woondomein, kan dit de groei van woondomeinen doen toenemen. Met als gevolg grootschalige ruimtelijke effecten in Nederland.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Doordat woondomeinen nog betrekkelijk nieuw zijn, heeft er in Nederland nog weinig onderzoek plaatsgevonden naar het sociale karakter van woondomeinen. In hoeverre het sociale karakter van de wijk invloed heeft op het geluksgevoel van bewoners is in Nederland nog nooit onderzocht. Wetenschappelijk kan dit onderzoek gezien worden als een aanvulling op de bestaande literatuur over woongemeenschappen in Nederland en het buitenland.

De bestaande Nederlandse literatuur over woondomeinen richt zich voornamelijk op het ontstaan van de woondomeinen en de maatschappelijke context van waaruit de woondomeinen ontstaan. Ook de beweegredenen van mensen om te gaan wonen in een woondomein en de voor- en nadelen van dit soort woningen zijn al veelvuldig onderzocht. Daarnaast zijn er diverse onderzoeken specifiek gericht op diverse Nederlandse woondomeinen, zoals Haverleij in Den Bosch of Park Rozendaal in Leusden (o.a. Eshuis et al., 2005; Hamers et al., 2007; Grütters, 2008; van Marissing, 2008). In deze onderzoeken speelt voornamelijk de fysieke component, de mate van beslotenheid, een belangrijke rol. De sociale component van het woondomein, de mate van sociale cohesie en welke invloed deze sociale cohesie heeft, staat slechts in enkele onderzoeken centraal. Rond het thema geluk in woondomeinen is in

Nederland nog heel weinig onderzoek verricht. Internationaal heeft er voornamelijk veel onderzoek plaatsgevonden naar gated communities. Een klein deel van de literatuur is toegespitst op de factor geluk in de gated community. Door het grote verschil tussen de Nederlandse woondomeinen en gated communities geven deze onderzoeken slechts een indicatie voor het te houden onderzoek.

Vanuit de Nederlandse samenleving is er wel vraag naar onderzoek over de invloed van de woonomgeving op het geluksgevoel. De nieuwe ontwikkelingen op het gebied van wonen creëren kansen voor zowel vraag als aanbod in de markt. Zowel in vakgebieden als stedenbouw, ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting zijn woondomeinen momenteel onderwerp van discussie. Profijt van dit onderzoek hebben diverse partijen. Als eerste profiteren gebiedsontwikkelaars, gemeenten en ontwikkelaars. Of bewoners van de woondomeinen daadwerkelijk gelukkiger zijn dan in een ander type woonomgeving is een belangrijk maatschappelijk vraagstuk. Immers alle woningen worden gebouwd om tegemoet te komen in de behoefte van burgers. Doordat de woondomeinen zich nog in de fase van conceptontwikkeling bevinden, kan dit onderzoek bijdragen aan de realisatie en vorm van nieuwe woondomeinen. Er kan worden ingespeeld op de factoren die de mate van geluk beïnvloeden. Daarnaast zullen deze partijen, bij positieve uitkomsten van dit onderzoek, mogelijk meer bereidheid ervaren voor de ontwikkeling en realisatie van nieuwe woondomeinen. Gemeenten zijn daarnaast geïnteresseerd in woondomeinen om zich in het hun woningbouwprogramma te kunnen onderscheiden van andere gemeenten. Bij veel gemeenten ligt de focus op sociale duurzaamheid. Een andere partij die profijt heeft bij dit onderzoek is de twijfelende consument die overweegt naar een dergelijke woonomgeving te verhuizen.

1.4 Doelstelling

De populariteit van wooncomplexen met een sociaal karakter neemt in Nederland toe. Nederland kent verschillende vormen van dergelijke woondomeinen waar status, overzichtelijkheid, geborgenheid en voorspelbaarheid een belangrijke rol spelen. De woondomeinen voorzien in een bepaalde collectieve behoefte. Meer en meer hebben marktpartijen de laatste jaren ingespeeld op de woonwensen van dit type consument. Divers aanbod is gecreëerd om in deze woonbehoeften te voorzien. In dit onderzoek wordt onderzocht of het wonen in deze woondomeinen voorziet in de woonbehoeften. Het doel van dit onderzoek is te analyseren of inwoners van een woondomein gelukkiger zijn dan bewoners buiten het woondomein. Naar aanleiding hiervan is de volgende doelstelling geformuleerd:

Doelstelling:

Onderzoeken of het wonen in een woondomein in Nederland invloed heeft op het geluksgevoel van de inwoners van een woongemeenschap. Het geluksgevoel wordt hierbij onderverdeeld in drie dimensies op het gebied van gebruik en beleving van de woonsituatie, te weten: sociaal, economisch en fysiek.

De uitkomst van dit onderzoek wil bijdragen aan de realisatie en vorming van nieuwe woondomeinen, waarin het woongeluk van bewoners centraal staat. De integrale woonkwaliteit, woongeluk, ervaringen van bewoners, en daarmee de doelstelling van dit onderzoek, spelen bij projectontwikkelaars een rol bij de realisatie van nieuwe woondomeinen.

1.5 Vraagstelling

Op de grond van bovengenoemde doelstelling kan de volgende onderzoeksvraag worden geformuleerd:

Hoofdvraag:

Welke invloed heeft het wonen in een woondomein in Nederland op het geluksgevoel van de inwoners van een dergelijke gemeenschap, gekeken vanuit de mate waarin men zich op sociaal, economisch en fysiek gebied kan ontplooiën?

De hoofdvraag bestaat uit diverse aspecten die onderverdeeld kunnen worden in drie deelvragen:

1. Wat zijn achterliggende maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland die het bestaan van Nederlandse woondomeinen verklaren?
2. In welke mate voelen bewoners van een woondomein in Nederland zich gelukkiger dan op een andere locatie in Nederland?
3. Welke factoren beïnvloeden het geluksgevoel van inwoners van woondomeinen in Nederland, gebaseerd op de mate van ontplooiing op sociaal, economisch en fysiek gebied?

De factoren (sociaal, economisch en fysiek) worden nader toegelicht aan de hand van een aantal kernwaarden:

Sociaal

- Verbondenheid
- Betrokkenheid
- Participatie

Economisch

- Vastgoedwaarde
- Woonlasten
- Carrière
- Netwerken

Fysiek

- Uitstraling
- Reputatie
- Faciliteiten

1.6 Definitie en afbakening van het begrip woondomein

Communities (woon-/leefgemeenschap)

Bij het definiëren van de term 'community' komt direct de klassieke tweedeling tussen de termen 'gesellschaft' (maatschappij) en 'gemeinschaft' (gemeenschap) naar voren. Blakely & Snyder (1999) hebben deze twee begrippen in hun boek beschreven. De distinctie, eind negentiende eeuw gemaakt door Ferdinand Tönnies, verklaart de manier waarop we vandaag de dag denken over communities en

de maatschappij. Gemeenschap is een gemeenschap waarin we natuurlijke, emotionele, afhankelijke associaties tussen mensen genereren. Gesellschaft is de gemeenschap waarin we moderne, rationele en instrumentele associaties genereren (Blakely & Snyder, 1999). In een gemeenschap zijn mensen aan elkaar verbonden, in een gesellschaft zijn mensen dat niet. De gemeenschap wordt bijeengehouden door hechte sociale relaties zoals verwantschapsrelaties en vriendschapsrelaties. Tönnies acht met name verwantschapsrelaties essentieel voor gemeenschappen. Hij constateerde dat onze samenleving van een gemeenschap naar een gesellschaft is veranderd. Volgens hem leven we minder met elkaar en meer langs elkaar heen. Toch is het streven naar gemeenschap, het streven naar direct contact omwille van de zelfontplooiing nog levend.

Wat is nu een community? Een community is een vage term, beladen met zowel geschiedenis, morele waarden en nostalgie. Uit divers onderzoek blijkt dat onderzoekers uiteenlopende definities van het fenomeen 'community' hebben gehanteerd (Blakely & Snyder, 1999). Echter zijn in deze definities ook overeenkomsten te herkennen. Een community bevat onder ander de volgende elementen: gedeeld territorium, gedeelde waarden, gedeelde publieke ruimtes, gedeelde ondersteunende organisaties en een gedeelde toekomstbestemming. Hierbij wordt het territorium gedefinieerd aan de hand van fysieke of sociale grenzen.

Er is geen eensluidend sociaal-economische karakterisering van dé woondomein bewoner. Het belangrijkste kenmerk van een bewoner van een woondomein is dat hij of zij wil samenleven met consumenten die dezelfde leefstijl aanhouden. Daarnaast heeft de gemiddelde woondomein bewoner een bovengemiddeld bruto inkomen.

Fysieke omgeving

De fysieke omgeving wordt gevormd door materiële zaken zoals woningen, winkels, speelvoorzieningen, parkeergelegenheid en de aanwezigheid van groenvoorzieningen (Heuvel, 2008). De uitstraling van de woning en de reputatie van de wijk worden bepaald door de fysieke omgeving. De begrippen reputatie en uitstraling geven aan wat de buurt anders maakt dan andere buurten. Reputatie verwijst naar interactie, het handelen van personen en instanties. De uitstraling van een woning en wijk kan worden opgeroepen door een bepaalde sfeer of beleving aan een wijk of woning toe te voegen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het woondomein EVA-Lanxmeer in Culemborg. Deze wijk is vanuit een ideologie opgezet. Zoals in hoofdstuk zes, paragraaf 6.3 te lezen is, heeft deze wijk een ecologisch en duurzaam karakter, dit karakter is terug te zien in de aanwezigheid van landschappelijke elementen en in de woningen. Deze wijk ademt een bepaalde sfeer uit die bijdraagt aan de reputatie van de wijk.

Sociale omgeving

Naast fysieke eigenschappen spelen ook sociale eigenschappen een rol bij de waardering van de leefbaarheid en tevredenheid van een buurt. Deze eigenschappen worden door de bewoners zelf gecreëerd. Wel kunnen deze eigenschappen beïnvloed worden door de fysieke omgeving. De sociale omgeving kan worden gerelateerd aan (wijkgebonden) sociale cohesie. In het rapport *Leefbaarheid van wijken* (ministerie van VROM, 2004) wordt wijkgebonden sociale cohesie omschreven als de mate waarin bewoners van een buurt onderlinge betrokkenheid en binding met de mensen in de buurt ervaren. De participatie van bewoners in een maatschappelijke organisatie binnen de wijk is een uiting van die sociale omgeving.

Wijkgebonden sociale cohesie

Bij wijkgebonden sociale cohesie gaat het om geografische eenheden waarbinnen mensen elkaar goed kennen, regelmatig treffen en er een grote solidariteit op na houden. Het gaat hierbij om een afgebakend gebied. Wijkgebonden sociale cohesie is tegenwoordig niet meer vanzelfsprekend. Wijkgebonden sociale cohesie heeft betrekking op de mogelijkheid voor bewoners om vorm te geven aan een door hen gewenste leefstijl. Hoe hoger de sociale cohesie in een wijk, hoe groter het gevoel van betrokkenheid. Bewoners participeren in de wijk, identificeren zichzelf met de wijk en hebben sociale contacten in de wijk. Voorbeelden van wijkgebonden sociale cohesie zijn buurtfeesten, verantwoordelijkheidsgevoel voor elkaar, het uitwisselen van de krant, een oogje in het zeil houden en bewonersverenigingen. Wijkgebonden sociale cohesie is een belangrijk onderdeel van de leefbaarheid van de wijk (Needham & de Kam, 2003).

Woondomein

Woondomeinen maken deel uit van de Nederlandse bouwtraditie. In Nederland zijn tal van historische voorbeelden te vinden van woondomeinen, variërend van kastelen en landgoederen tot hofjes en woonerven. Toch zijn er duidelijke verschillen tussen historische en huidige woondomeinen te vinden. Allereerst zijn de moderne woondomeinen veel groter dan hun voorgangers van honderden jaren geleden. Bovendien zijn de huidige woondomeinen niet écht afgesloten, er is geen poort die daadwerkelijk op slot kan. Alleen het karakter van woondomeinen is besloten. De laatste jaren worden er uiteenlopende woondomeinen ontwikkeld waarvan een zekere mate van afscherming een kenmerkende eigenschap is. Ze liggen verspreid over het hele land, komen voor in binnenstedelijke, suburbane en landelijke gebieden, verschillen in schaal en bebouwingsvorm, en kennen verschillende vormen en maten van afscherming ten opzichte van hun omgeving (Hamers et al., 2007). Er is sprake van begrenzing van een gebied om er beslotenheid te creëren. Typerend voor deze Nederlandse vorm zijn de zogenoemde ‘zachte’ randen, welke bestaan uit water, groen, niveauverschillen en een defensieve architectuur, waardoor hekken en poorten overbodig worden (Hamers et al., 2007). Dit onderzoek richt zich specifiek op het sociale aspect van woondomeinen; de inwoner van een woondomein heeft bewust gekozen voor het samenleven op basis van overeenkomsten.

Volgens Sievers (2009) zijn er momenteel rond de 25 woondomeinen in Nederland. Deze woondomeinen hebben allen voorzieningen in collectief beheer, een zekere mate van collectieve zeggenschap en een sociaal karakter; men woont onder gelijkgestemden (Sievers, 2009). De kenmerken van een woondomein die in dit onderzoek gehanteerd worden zijn opgezet naar aanleiding van de door de heer Sievers (2009) genoemde kenmerken en de kenmerken die in het onderzoek *Afgeschermd woondomeinen in Nederland* van het Ruimtelijk Planbureau (Hamers et al., 2007) genoemd worden. De woondomeinen in dit onderzoek hebben allen drie of meer van deze kenmerken. In hoofdstuk twee, paragraaf 2.3.B, wordt de keuze voor deze kenmerken nader toegelicht. In hoofdstuk drie, paragraaf 3.3, worden de kenmerken zelf nader toegelicht. De vijf kenmerken zijn:

- Sociaal karakter
- Herkenbare identiteit
- Collectieve voorzieningen
- Collectief beheer
- Afscherming

Woongeluk

Het woongeluk wordt bepaald door de woning en de woonomgeving. Er zijn vele factoren die het woongeluk beïnvloeden. Zo wordt het woongeluk van bewoners over het wonen in hun buurt niet alleen

bepaald door de kwaliteit van de woning zelf. De inrichting van de directe woonomgeving, de veiligheid op straat, de aanwezigheid van voorzieningen, het hebben van buurtbewoners met dezelfde leefstijl of levensfase en de manier waarop de bewoners met elkaar omgaan, spelen een belangrijke rol in het oordeel over het wonen. Al deze factoren samen beïnvloeden het woongeluk.

Zelfontplooiing

Zelfontplooiing is de behoefte vanuit een zelfvertrouwen continu te willen blijven groeien in zijn of haar persoonlijkheid, zich te kunnen uiten naar anderen en het ontwikkelen van eigen vaardigheden, karakter en kwaliteiten. Zelfontplooiing heeft een positief effect op het zelfvertrouwen, omdat men bewust bezig is met het uitbreiden van kwaliteiten en dus meer kan dan daarvoor. Voordat men zichzelf echt kan gaan ontplooiën, is er zelfkennis nodig. Kennis over wat de persoon al kan, maar vooral over wat er nog geleerd kan worden, zelfreflectie dus.

Maslow

De psycholoog Abraham Maslow, stelde naar aanleiding van de basisbehoefte een behoeftepiramide op (1998). Maslow beweert dat elke mens in opeenvolgende stappen de basisbehoeften probeert te vervullen. Het is niet noodzakelijk dat 'hogere' behoeften pas vervuld kunnen worden als de onderliggende behoeftes volledig volbracht zijn, maar het geeft min of meer een hiërarchie van logische vervullingen. Als eerste zijn er natuurlijk de fysiologische behoeften zoals: zuurstof, voedsel, drinken, etc. Alles wat nodig is om het lichaam in conditie te houden. Als die behoeften vervuld zijn gaat men op zoek naar veiligheidsvoorzieningen: beveiliging, stabiliteit, bescherming, orde, structuur en grenzen zijn hier kenmerkend (Maslow, 1998). Deze veiligheidsvoorzieningen komen terug in de gewenste woonomgeving. Als derde behoefte duidt Maslow liefde aan. Mensen gaan op zoek naar vrienden, partner, kinderen, verenigingen. Na vervullen van deze behoefte, ontstaat de behoefte aan zelfvertrouwen. Men zoekt bij anderen naar respect, status, erkenning, waardering, en voor zichzelf naar vertrouwen, competentie, onafhankelijkheid en vrijheid. Tot slot is een mens op zoek naar zelfrealisatie, zelfontplooiing. Het is een motivatie om te kunnen blijven groeien, zichzelf te uiten. Dit onderzoek richt zich op de ontwikkelingen in drie verschillende dimensies: fysiek, sociaal en economisch. Door de fysieke basis in een woondomein, worden mogelijkheden voor een sterke sociale cohesie binnen het woondomein gecreëerd. De economische factor mag niet ontbreken bij een onderzoek naar woondomeinen, aangezien verondersteld wordt dat consumenten woonachtig in een woondomein gemiddeld een hoger inkomen hebben.

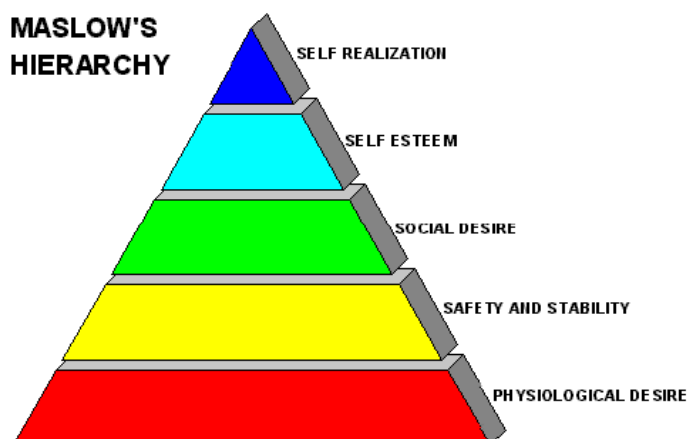

Fig. 1.2 Behoeftepiramide van Maslow (Maslow, 1998).

1.7 Structuur

Dit onderzoek is opgedeeld in zeven hoofdstukken die stuk voor stuk bijdragen aan hoofdstuk acht waarin conclusies en aanbevelingen worden gegeven. Elk hoofdstuk start met een inleidende paragraaf over het desbetreffende hoofdstuk. Vanuit deze inleiding zal het onderwerp van het hoofdstuk nader worden belicht aan de hand van de diverse paragrafen. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een korte conclusie. Hoofdstuk twee beschrijft de methode van onderzoek.

Deel A vormt het theoretisch kader, bestaande uit hoofdstuk drie, vier en vijf. Deze hoofdstukken beschrijven de begrippen die centraal staan in dit onderzoek. Zo wordt in hoofdstuk drie de Nederlandse woondomeinen behandeld en hoofdstuk vier behandelt het begrip geluk. Beide hoofdstukken komen samen in hoofdstuk vijf waarin de koppeling tussen beide hoofdstukken wordt behandeld; sociale cohesie.

Deel B vormt een beschrijving van de empirie. In hoofdstuk zes worden de zeven woondomeinen die in dit onderzoek als case dienen beschreven en in hoofdstuk zeven de analyse van het literatuuronderzoek, de korte interviews en de online enquêtes. Hoofdstuk acht bevat de conclusies van het onderzoek en de aanbevelingen. Dit rapport wordt afgesloten met een kritische reflectie op het onderzoek.

1.8 Samenvatting

De opvattingen van de traditionele volkshuisvesting worden langzamerhand vervangen door concepten als woondomeinen en het denken in termen van woon- en leefmilieus, woondiensten en leefstijlen. Tevens zien we een trend in de realisatie van woondomeinen zoals senioren-communities, golf-communities en eco-communities waarbij gebiedsontwikkellende partijen inspringen op de woonwensen van de huidige consument. In dit onderzoek wordt onderzocht of de aansluiting tussen de dagelijkse levensbehoeften en de woonsituatie in deze nieuwe vorm, een woondomein in Nederland, bijdraagt aan het geluksgevoel van de inwoners. Deze vraag, belangrijk voor zowel inwoner, projectontwikkelaar als gebiedsontwikkellende partijen, staat in dit onderzoek centraal.

Hoofdstuk 2: Methodologie

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt toegelicht op welke wijze het onderzoek plaatsvindt en welke onderzoeksmethode gebruikt wordt voor het verkrijgen van de gewenste informatie. Dit onderzoek is methodisch onderverdeeld in twee delen, deel A en deel B. Deel A bestaat uit het theoretische kader waarin wordt ingegaan op zowel woondomeinen, geluk als de koppeling tussen beide fenomenen; sociale cohesie. Deel B bestaat uit het empirische gedeelte, een beschrijving van de woondomeinen die in dit onderzoek als case dienen en de bevindingen en resultaten vanuit het onderzoek.

In dit hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze het onderzoek is uitgevoerd. In paragraaf 2.2 wordt toegelicht dat dit onderzoek behoort tot een overkoepelend onderzoek over woondomeinen van adviesbureau Inbo. Paragraaf 2.3 beschrijft welke methode van onderzoek gebruikt is en behandelt achtereenvolgend de verschillende methoden van data verzameling: literatuurstudie, selectie van de cases (woondomeinen), datacollectie en de analyse. Paragraaf 2.4 beschrijft de belangrijkste methode van dataverzameling van dit onderzoek; de online enquête. In deze paragraaf wordt nader uitgewerkt hoe de enquête wordt opgezet en hoe naar de respons en representativiteit wordt gekeken. Dit hoofdstuk wordt in paragraaf 2.5 afgesloten met een korte samenvatting van dit hoofdstuk.

2.2 Overkoepelend onderzoek Inbo

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van adviesbureau Inbo en maakt deel uit van een overkoepelend onderzoek naar de invloed van woondomeinen. Het overkoepelend onderzoek naar woondomeinen is uitgevoerd door drie studenten in het kader van hun afstuderen. In samenspraak met Inbo hebben de studenten het onderzoek naar de invloed van woondomeinen opgedeeld in een drietal verschillende focusgebieden. Alle onderzoeken richten zich op de sociale component van het wonen in een woondomein, toch zijn de drie onderzoeken verschillend van aard. In dit onderzoek ligt de focus op het fenomeen geluk. Welke invloed heeft het woondomein op het geluksgevoel? De andere twee onderzoeken richten zich op de invloed van het woondomein op de directe omgeving, identiteit en imago. Vragen die in deze onderzoeken worden gesteld zijn: In hoeverre is de sociale cohesie in woondomeinen hoger dan in een andere woonomgeving? En: Welke meerwaarde kan de marketing van woondomeinen sociaal en ruimtelijk opleveren voor de bewoners van een woondomein? Zowel het bezoek aan de zeven woondomeinen, de interviews en de online enquête zijn door de drie onderzoekers gezamenlijk uitgevoerd.

2.3 Methode van onderzoek

Dit onderzoek wordt uitgevoerd met behulp van een casestudy. Een casestudy is een onderzoek waarbij de onderzoeker probeert om een diepgaand en integraal inzicht te krijgen in één of enkele tijdruimtelijk begrensde objecten of processen (Verschuren & Doorewaard, 2007). De casestudy bestaat uit een klein aantal onderzoekseenheden, heeft een arbeidsintensieve benadering, kent een meer diepgaand onderzoek dan een breed onderzoek en betreft een selectieve steekproef. Daarnaast betreffen de onderzoeksresultaten vaak het geheel van het onderzoek (de woondomeinen) en vindt er een open waarneming op locatie plaats. De casestudy bestaat uit kwalitatieve gegevens en onderzoeksmethoden.

In dit onderzoek is gekozen voor een vergelijkende casestudy om een diepgaande bestudering van de verschillende woondomeinen te kunnen uitvoeren. De cases zijn verschillend van aard maar hebben als onderlinge samenhang, dat zij allen als woondomein worden beschouwd. Door een gedetailleerde

waarneming op locatie, het voeren van gesprekken in combinatie met het bestuderen van diverse documenten, wordt er inzicht verworven in de wijze waarop bepaalde processen zich zo voltrekken (Verschuren & Doorewaard, 2007). De casestudy wordt in dit onderzoek voornamelijk gehanteerd met behulp van kwalitatieve methoden. Er wordt niet zo zeer geteld en gerekend met de waarnemingsresultaten, als bij een kwantitatief onderzoek, maar de resultaten worden met elkaar vergeleken.

Dit onderzoek is gestart met een literatuurstudie. Vervolgens zijn zeven cases geselecteerd die dienen voor de vergelijkende casestudy. Er is een bezoek aan de zeven woondomeinen gebracht en daar zijn korte interviews gehouden met bewoners van de woondomeinen. Ook zijn er online enquêtes afgenomen onder bewoners uit de woondomeinen en onder bewoners die niet woonachtig zijn in een woondomein. Op basis van deze data vindt de analyse plaats. In onderstaande paragrafen worden deze stappen nader toegelicht.

2.3.A Literatuurstudie

In dit onderzoek wordt onderzocht of de aansluiting tussen de levensbehoeften en de woonsituatie in een woondomein in Nederland bijdraagt aan het geluksgevoel. Door middel van de literatuurstudie wordt informatie verkregen over woondomeinen, geluk en sociale cohesie; het theoretische kader (deel A) van dit onderzoek. Nationale maar ook internationale literatuur biedt veel informatie over deze drie onderwerpen. Ook is het internet een handige bron van informatie.

Woondomeinen

Met behulp van de literatuurstudie over woondomeinen kan antwoord worden gegeven op de eerste deelvraag: "Wat zijn achterliggende maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland die het bestaan van Nederlandse woondomeinen verklaren?". Daarnaast levert de verkregen informatie voornamelijk achtergrond materiaal over het fenomeen woondomeinen en de gated communities. In hoofdstuk drie wordt deze informatie uiteengezet.

Geluk

De definitie van geluk wordt gemeten aan de hand van de definitie: 'de subjectieve waardering van het eigen leven als geheel, met andere woorden de levensvoldoening' (Veenhoven, 2008). Aan de hand van de behoeftehiërarchie van Maslow (1998) en de Social Comparison theorie van Diener en Fujita (1997), welke beide in hoofdstuk vier nader worden toegelicht, blijkt dat consumenten hun levensomstandigheden vergelijken met andere consumenten. Wanneer de behoefte zijn voldaan, worden nieuwe behoeften opgesteld. Omdat in dit onderzoek onderzocht wordt of de woonomgeving van invloed is op het geluksgevoel is het belangrijk deze twee theorieën te hanteren. Uit deze theorieën blijkt namelijk dat men de woonomgeving beoordeelt op basis van vergelijking met andere consumenten. Omdat geluk een subjectief oordeel is, is het alleen mogelijk geluk te meten door er direct naar te vragen. In de online enquête wordt dan ook gevraagd naar de waardering van het woongeluk van de respondenten.

De tevredenheid van de woonomgeving wordt beïnvloed door sociaal, economische en fysieke factoren aldus Sirgy en Cornwell (2002). Daarom zijn de vragen in de online enquête verdeeld over de deze drie factoren. Om het geluksgevoel van bewoners te meten is het geluksgevoel in een drietal dimensies opgedeeld. Door middel van deze dimensies wordt gekeken naar het ontplooiën van bewoners op het gebied van gebruik en beleving van de woonsituatie. In de eerste plaats wordt een sociale dimensie onderscheiden. In deze dimensie wordt gekeken op het communicatieve aspect van het dagelijkse leven, verband houdend met de menselijke behoefte aan integratie en omgang met anderen.

De behoefte van mensen een eigen identiteit te hebben en de expressie van eigen waarden en normen worden eveneens bij de sociale dimensie gerekend. De tweede dimensie is de economische dimensie, het voorzien in de dagelijkse levensbehoeften. Ten slotte wordt er ook een fysieke dimensie onderscheiden. Hierbij wordt gekeken naar de fysieke kenmerken zoals de woning en de faciliteiten in de woonomgeving. In paragraaf 2.4 wordt uitgelegd hoe de sociale, economische en fysieke component terugkomt in de online enquête.

Sociale cohesie

Sociale cohesie wordt in dit onderzoek gemeten aan de hand van de elementen van sociale cohesie van Kearns en Forrest (2000). Door middel van deze vijf elementen is het mogelijk te kijken naar de typering van sociale cohesie. Sociale cohesie kan worden opgedeeld in netwerk cohesie en wijkgebonden cohesie. Deze twee vormen van sociale cohesie worden in paragraaf 5.3 nader toegelicht. Omdat in dit onderzoek de focus ligt op de wijk en het woondomein, is er gekozen om te werken met de definitie van wijkgebonden cohesie: de wijk en gemeenschap zijn verbonden met elkaar. De elementen Kearns en Forrest (2000) blijven geldend voor deze vorm van sociale cohesie. De elementen zijn voor het begrip sociale cohesie opgesteld, maar functioneren ook als elementen bij wijkgebonden sociale cohesie. De vijf elementen van Kearns en Forrest zijn verwerkt in enquêtevragen die betrekking hebben op de sociale dimensie van het onderzoek. Aan de hand van deze vijf elementen wordt in de analyse (hoofdstuk zeven) geconcludeerd of de woondomeinen een sterke sociale cohesie hebben.

Blokland-Potters (1998) concludeert in hoofdstuk vijf dat het belang van de buurt voor ieder anders is. Het onderscheidt dat door Blokland-Potters wordt gemaakt, wordt gerelateerd aan de mate van sociaal contact, de fysieke factoren die het woongeluk beïnvloeden en het geluksgevoel van de respondenten in een woondomein en daarbuiten. Door in de enquête te vragen naar de mate van sociaal contact in de wijk en het geluksgevoel, wordt gekeken naar welk belang van de wijk (aldus Blokland-Potters) bijdraagt aan het geluksgevoel van de consument.

De link tussen de sociale cohesie en woongeluk wordt benadrukt door Flap (1999). Of de vormgeving en het concept van de woonomgeving kan bijdragen aan de verbondenheid met en in de wijk zal worden onderzocht aan de hand van een vergelijking tussen de respondenten uit de woondomeinen en respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein. Of de vormgeving van de woonomgeving bijdraagt aan de verbondenheid is een belangrijk deel van dit onderzoek, aangezien de mate van verbondenheid weer invloed heeft op het geluksgevoel.

2.3.B Selectie van de cases (woondomeinen)

In Nederland is veel discussie over het ontstaan van nieuwe woondomeinen. Als er, zoals door de media wordt beweerd, een nieuwe trend waarneembaar is en er steeds meer woondomeinen ontstaan, waarom dienen in dit onderzoek dan juist deze zeven woondomeinen als case? De genoemde bewering komt voort uit de vergelijking tussen de buitenlandse 'gated communities' en de Nederlandse woondomeinen. Een vergelijking die eigenlijk niet gemaakt kan worden. Onder de noemer woondomeinen zijn namelijk een tal van verschillen te herkennen, bijvoorbeeld in opzet, inrichting en ontwerp. Daarnaast zijn er verschillen in woonmilieu, leefstijl en thema waarin het woondomein is gebouwd.

Alex Sievers (2009), initiatiefnemer van de eerste seniorenstad in Nederland, onderscheidt woondomeinen van de 'normale' woonwijk aan de hand van drie kenmerken. Kenmerk één: de woondomeinen hebben voorzieningen in collectief beheer. Kenmerk twee: de woondomeinen hebben alleen een zeker mate van collectieve zeggenschap en kenmerk drie: een sociaal karakter, men woont onder gelijkgestemden (Sievers, 2009). Deze drie kenmerken in acht nemend, zijn er momenteel rond de 25 woondomeinen in Nederland. Het Ruimtelijk Planbureau kenmerkt een woondomein in het rapport

Afgeschermdde woondomeinen in Nederland (Hamers et al., 2007) aan de hand van vijf kenmerken: kleinschaligheid, zachte randen én defensieve structuur, herkenbare identiteit, stedelijk én landelijk en afscherming én openstelling.

Om tot de zeven woondomeinen te komen die leidend zijn in dit onderzoek, is een combinatie gemaakt tussen de drie kenmerken van Sievers, en de vijf kenmerken van het Ruimtelijk Planbureau. Met behulp van de drie karakteristieken van Sievers (2009) zijn momenteel rond de 25 woondomeinen in Nederland te herkennen. De vijf karakteristieken van het Ruimtelijk Planbureau zijn te veel gericht op de mate van afscherming. Door een combinatie van deze acht kenmerken te maken, is gekomen tot de huidige kenmerken die in dit onderzoek geldend zijn. De focus bij deze kenmerken ligt op de sociale component van het woondomein. De zeven gekozen woondomeinen voldoen aan drie of meer van de vijf onderstaande kenmerken.

- Sociaal karakter
- Herkenbare identiteit
- Collectieve voorzieningen
- Collectief beheer
- Afscherming

Deze kenmerken worden in hoofdstuk drie, paragraaf 3.3 nader toegelicht. In figuur 2.2 is per woondomein aangegeven welke kenmerken het woondomein heeft.

De zeven gekozen woondomeinen zijn:

1. EVA-Lanxmeer te Culemborg
(Provincie Utrecht)
2. Park Rozendaal te Leusden
(Provincie Utrecht)
3. Haverleij te Den Bosch
(Provincie Noord-Brabant)
4. Wooncomplex Mariaplaats te Utrecht
(Provincie Utrecht)
5. Golf Residentie Dronten te Dronten
(Provincie Flevoland)
6. De Hoge Heren te Rotterdam
(Provincie Zuid-Holland)
7. WoonParc Sandur te Emmen
(Provincie Drenthe)

Fig. 2.1: Kaart Nederland met zeven woondomeinen

In dit onderzoek is geprobeerd de diversiteit tussen de verschillende woondomeinen naar voren te laten komen. De cases verschillen tevens in landsdeel, woonmilieu, kenmerken en het thema waarin de gemeenschap is gebouwd. Door hun diversiteit kunnen de woondomeinen als een afspiegeling van de woondomeinen in Nederland worden beschouwd. In hoofdstuk zes worden de woondomeinen individueel besproken en toegelicht.

Woondomein	Sociaal karakter	Herkenbare identiteit	Collectieve voorzieningen	Collectief beheer	Afscherming
EVA-Lanxmeer <i>Culemborg</i>	✓	✓	✓	✓	✓
Park Rozendaal <i>Leusden</i>	✓	✓	✓	✓	✓
Haverleij <i>Den Bosch</i>	✓	✓	X	x	✓
Wooncomplex Mariaplaats <i>Utrecht</i>	✓	✓	X	x	✓
Golf Residentie Dronten <i>Dronten</i>	✓	✓	✓	✓	✓
De Hoge Heren <i>Rotterdam</i>	✓	✓	✓	x	✓
WoonParc Sandur <i>Emmen</i>	✓	✓	X	x	✓

Fig. 2.2: Tabel woondomeinen, collectieve voorzieningen en collectief beheer (o.a. Hamers et al., 2007; De Hoge Heren, n.d.; Eshuis et al., 2005; Eshuis et al., 2007; Gemeente Culemborg, n.d.; Groenstichting Rozendaal, 2005; Golf Residentie Dronten, n.d.; Lohof & Reijndorp, 2006; Rosmulder, 2008; Vesteda, 2008, Wijkvereniging WoonParc Sandur, 2001).

2.3.C Datacollectie

Om te onderzoeken of de aansluiting tussen levensbehoeften en de woonsituatie in een woondomein in Nederland bijdraagt aan het geluksgevoel is het belangrijk naar de mening en bevindingen van bewoners te vragen. Dit onderzoek is gericht op het verkrijgen van betrouwbare informatie over wat er leeft onder een bepaalde doelgroep en waarom (Verschuren & Doorewaard, 2007). De data wordt verkregen aan de hand van kwalitatieve onderzoeksmethoden.

De kwalitatieve data voor dit onderzoek zijn door vijf verschillende manieren van verzamelen verkregen:

- **Ervaren**

Door middel van een bezoek aan de zeven woondomeinen is inzicht verkregen in de fysieke en sociale context van de woondomeinen. Hierbij is nadrukkelijk aandacht geschonken aan de sfeer, uitstraling, bewoners en het gemeenschappelijke bezit. Omdat dit onderzoek een onderzoek naar een gevoel is, is deze eerste oriëntatie zeer belangrijk.

- **Korte interviews bewoners van woondomeinen**

Om het juiste beeld van de woondomeinen te krijgen en de respons van de enquête te verhogen, wordt er gedurende de bezoeken aan de woondomeinen, gesproken met diverse inwoners. Deze inwoners worden niet geselecteerd en de gesprekken vinden dan ook plaats op basis van bereidwilligheid tot meewerken aan het onderzoek en het aanwezig zijn op het moment van bezoek. De interviews zijn ongestructureerd en kort en bieden daardoor de mogelijkheid tot flexibiliteit om maximale informatie te vergaren. Door middel van deze gesprekken is het mogelijk nader door te vragen en meer informatie te krijgen dan tijdens een enquête. Het algemene onderwerp van het gesprek ligt vast, het wonen in een woondomein, maar de meeste vragen vloeien voort uit de context van de respondent. De vragen zijn niet vooraf strikt opgesteld. Er is gekozen voor deze manier van interviewen omdat de interviewer niet van tevoren weet wie er aanwezig is en welke gebeurtenis of ervaring aanleiding geeft tot een gesprek. Door de gesprekken met bewoners krijgt de onderzoeker een helder beeld bij het wonen en leven in een woondomein.

Doordat er gekozen is voor een minimaal aantal van tien personen per woondomein, kunnen de korte interviews als representatief worden gezien. Daarnaast zijn de respondenten aselectief gekozen, door met minimaal tien bewoners verspreid door het woondomein te spreken, kan worden gezegd dat zij de populatie in het woondomein vertegenwoordigen. Echter functioneren deze korte interviews voornamelijk als informatiebron voor de onderzoeker, om zich een beter beeld te vormen bij het leven in een woondomein. Daarnaast zijn de korte interviews een uitstekend middel om bewoners enthousiast en betrokken te maken voor het onderzoek en de online enquête.

- **Online enquêtes onder bewoners van woondomeinen**

Onder de inwoners van de zeven woondomeinen is huis-aan-huis een uitnodigingsbrief bezorgd. In deze brief zijn de inwoners uitgenodigd deel te nemen aan een online enquête. In deze enquête staan sociale, fysieke en economische waarden en ervaringen van de bewoners centraal. Er is gekozen voor een online enquête omdat online enquêtes vergeleken met andere methoden van dataverzameling diverse voordelen hebben. De elektronische vorm van enquêteren is sneller, goedkoper en gebruiksvriendelijker. Tevens is het met een online enquête mogelijk een grote groep respondenten te benaderen, zoals het geval is in dit onderzoek. Doordat er in de enquête gebruik wordt gemaakt van meerkeuzevragen, is het mogelijk de antwoorden van de respondenten met elkaar te vergelijken. Ook is deze enquêtevorm gebruiksvriendelijk voor de onderzoeker. Een online enquête heeft de voorkeur boven een schriftelijke enquête omdat de snelheid waarmee de gegevens worden verzameld hoog is. Dit heeft te maken met de automatische dataverzameling, de tijd die niet verloren gaat aan het verzenden van papieren enquêtes of grote hoeveelheden interviews die afgenomen moeten worden en tevens kunnen respondenten het onderzoek invullen op het moment dat het hen uitkomt. Hierdoor is de online enquête niet alleen voor de onderzoeker maar ook voor de respondent gebruiksvriendelijk. In de zeven woondomeinen zijn in totaal 2500 bewoners uitgenodigd deel te nemen aan de online enquête. De opbouw en verantwoording van de enquête voor bewoners van de woondomeinen wordt in paragraaf 2.3 nader toegelicht.

- **Online enquêtes onder bewoners die niet woonachtig zijn in een woondomein**

Om een vergelijking te kunnen maken tussen het wonen in een woondomein en het niet woonachtig zijn in een woondomein, zijn er eveneens uitnodigingsbrieven verspreid waarin bewoners uit de omgeving van de zeven woondomeinen worden uitgenodigd deel te nemen aan het onderzoek. In de directe omgeving van de zeven woondomeinen zijn 250 inwoners door middel van een uitnodigingsbrief benaderd deel te nemen aan de online enquête. De enquête is hetzelfde voor zowel bewoners van een woondomein als bewoners die niet woonachtig zijn in een woondomein. De opbouw van de enquête wordt in paragraaf 2.4 omschreven.

2.3.D Analyse

De laatste fase van dit onderzoek is het analyseren en interpreteren van de onderzoeksdata. De onderzoeksdata kan worden opgesplitst in de korte interviews en de online enquête.

Online enquête

De online enquête is de belangrijkste bron van data in dit onderzoek. De online enquête wordt gebruikt om een antwoord te vinden op de tweede en derde deelvraag: 'In welke mate voelen bewoners van een woondomein in Nederland zich gelukkiger dan op een andere locatie in Nederland?' en 'Welke factoren beïnvloeden het geluksgevoel van inwoners van woondomeinen in Nederland, gebaseerd op de mate van ontplooiing op sociaal, economisch en fysiek gebied?'. De online enquêtes worden geanalyseerd met het statistische programma SPSS. Dit programma biedt de mogelijkheid statistische analyses uit te voeren. Om de enquête te analyseren in SPSS zijn de vragen omgezet in variabelen. Deze variabelen sluiten aan

bij de vragen van de online enquête. Het merendeel van de variabelen zijn numeriek. Dit houdt in dat er voorafgaand een codeboek is opgesteld. In dit codeboek correspondeert iedere antwoordcategorie met een cijfer. Vervolgens zijn de antwoorden van de respondenten ingevoerd. De verkregen informatie van de respondenten woonachtig in woondomeinen wordt afgezet tegen de informatie die verkregen is bij respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein. Dit gebeurt zowel door middel van de Pearson Chi-Square, T-toets, variatieanalyse, One-Way-Anova test en de LSD test. Een beschrijving van deze toetsen zijn voor de volledigheid in de bijlage gevoegd. Door beide groepen dezelfde vragen voor te leggen, is het mogelijk een vergelijking te maken tussen de mate van het woongeluk, zowel in het woondomein als erbuiten. Van elke variabele wordt één of meerdere tabellen of grafieken uitgedraaid. Deze tabellen en grafieken zijn vervolgens omgezet naar Word, zodat er gemakkelijk aan de opmaak gewerkt kan worden. Vervolgens zijn de tabellen en grafieken geïnterpreteerd. Deze interpretatie zal nader uiteengezet worden in hoofdstuk zeven, de analyse.

Korte interviews

Dit onderzoek vindt door middel van kwalitatief onderzoek plaats. Het kwalitatief onderzoek wordt onder andere verricht door middel van korte interviews met bewoners van woondomeinen. Deze korte interviews zijn kwalitatief van aard, aangezien er gevraagd wordt naar de sociale en psychische ervaring betreft het wonen in een woondomein. Deze interviews geven aanvullende informatie op de vragen waarop in de online enquête antwoord wordt gegeven.

Van elk kort interview is een interviewverslag gemaakt. In deze verslagen is door middel van steekwoorden genoteerd wat is besproken, wanneer en waar. Ook belangrijke uitspraken zijn zo genoteerd. Er is bewust gekozen voor een snelle manier van notuleren aangezien er veel korte interviews zijn afgenomen in een relatief korte tijd. Door snel wat steekwoorden te noteren, is het mogelijk veel gesprekken te voeren. Het schrijven van een interview protocol is een andere manier van het verwerken van een interview. In deze methode van notuleren wordt al dat besproken is letterlijk overgezet naar tekst. Het opstellen van deze protocollen is een tijdrovend karwei en is daarom niet geschikt voor het soort interviews die in de woondomeinen zijn gehouden. Het werken met interviewverslagen is veel efficiënter. Een nadeel is echter dat de informatie direct wordt geselecteerd en wordt samengevat in eigen woorden van de interviewer. In dit onderzoek is dat geen probleem aangezien de interviews voornamelijk dienen ter ondersteuning van de beeldvorming van de onderzoeker.

De onderzoekers van de drie gerelateerde onderzoeken van adviesbureau Inbo hebben gezamenlijk de interviews afgenomen onder de inwoners van de woondomeinen. Hierdoor is er per woondomein met minimaal vijftien mensen gesproken. De interviews zijn afgenomen door drie verschillende onderzoekers, hierdoor zijn de interviewverslagen wel subjectief van aard. Elke onderzoeker heeft namelijk zijn of haar eigen interpretatie. Doordat er gebruik is gemaakt van een aselechte steekproef, kunnen de interviews wel als representatief voor het hele woondomein worden beschouwd. Het aantal respondenten per woondomein is echter wel laag. Daarnaast zijn de interviews minder representatief doordat ze door drie verschillende onderzoekers zijn afgenomen. Doordat de interviews dienen ter ondersteuning van de beeldvorming van de onderzoekers is het niet erg dat deze interviews minder representatief zijn.

2.4 Online Enquête

In deze paragraaf wordt beschreven hoe de online enquête vorm heeft gekregen. De enquête is door drie verschillende onderzoekers opgezet in het kader van één overkoepelend onderzoek naar

woondomeinen. De opbouw van de enquête en de manier waarop rekening is gehouden met de respons en representativiteit van de enquête wordt in de volgende deelparagrafen beschreven.

2.4.A Medegebruik

Zoals genoemd in paragraaf 2.2 maakt dit onderzoek deel uit van een overkoepelend onderzoek binnen adviesbureau Inbo naar woondomeinen. Het overkoepelend onderzoek is opgedeeld naar drie deelonderzoeken. Deze onderzoeken richten zich allen op de sociale component van het wonen in een woondomein. De onderzoekers hebben gezamenlijk de zeven woondomeinen bezocht en de korte interviews gehouden. Doordat de drie onderzoeken dezelfde cases hanteren, is het ook mogelijk de online enquête bij alle drie de onderzoeken in te zetten. De online enquête is voor zowel de respondent woonachtig in een woondomein, als de respondent woonachtig in de directe omgeving van het woondomein hetzelfde.

Ondanks de drie verschillende onderzoeken, is het van groot belang dat de enquête qua omvang niet al te groot is, dit beïnvloedt namelijk de respons. De enquête bestaat uit vijf delen. Deel één is relevant voor alle drie de onderzoekers. In dit deel worden respondenten verzocht aan te geven in welke plaats ze wonen en of hij/zij woonachtig is in een woondomein. In deel twee staan de vragen staan die leidend zijn in dit onderzoek. Deel drie en vier zijn de vragen van de overige twee onderzoekers. Doordat deze vragen in dit onderzoek verder geen rol spelen, worden deze vragen niet nader behandeld. De enquête wordt vervolgens afgesloten met deel vijf, waarin de algemene gegevens van de respondenten worden gevraagd. Omdat deze vragen relatief gemakkelijk te beantwoorden zijn, zijn deze vragen aan het eind van de enquête geplaatst. Deze algemene vragen vormen hierdoor geen extra belemmering voor de respondent indien hij/zij de enquête te langdradig vindt. Onder de algemene vragen valt het geslacht, de leeftijd, de woonduur, de huishoudsamenstelling en het bruto inkomen per huishouden. Tevens wordt de respondenten als laatste vraag een aantal omschrijvingen voorgelegd waarbij er gekozen dient te worden voor de omschrijving die het best correspondeert met de manier van leven van de respondent. Deze vraag geeft een indicatie van de leefstijl. De leefstijl wordt in paragraaf 3.5 nader omschreven. De vragenlijst, met hierin de relevante vragen voor dit onderzoek, bevindt zich in de bijlage.

2.4.B Opbouw

Deel twee van de online enquête bevat de vragen die leidend zijn voor dit onderzoek. Deze vragen zijn verdeeld naar de drie dimensies van waaruit men zich kan ontplooien op sociaal, economisch en fysiek gebied. Aan elke dimensie zijn een aantal vragen gekoppeld. Tevens wordt de respondenten naar de waardering van het woongeluk gevraagd, de factoren die het woongeluk beïnvloeden en waarom deze factoren het woongeluk beïnvloeden.

In totaal zijn er voor alleen dit onderzoek 23 vragen gesteld aan de respondenten. De vragen zijn merendeels gesloten meerkeuzevragen. Het voordeel van deze gesloten vragen is dat het de respondenten niet veel tijd kost de vragen te beantwoorden. Daarnaast zijn de gesloten vragen gemakkelijk te verwerken. Het enige nadeel aan deze gesloten vragen is dat de respondent zich mogelijk niet herkent in de antwoordmogelijkheden. Dit kan van invloed zijn op de representativiteit van de online enquête. Om dit te voorkomen is er gekozen voor een ruim aantal keuzemogelijkheden. Zo kunnen de respondenten bij iedere gesloten vraag kiezen uit vier of meer antwoordmogelijkheden. Voor de indeling van de antwoordmogelijkheden is gebruik gemaakt van andere onderzoeken, zoals Brans (2006). Er zijn twee open vragen in de enquête. In één vraag wordt de respondenten verzocht een cijfer te geven voor het woongeluk en in de andere open vraag wordt de respondent verzocht zijn/haar leeftijd te geven. Beide open vragen zijn gemakkelijk te interpreteren doordat het om een cijfer gaat.

Van de 23 vragen bevinden zich twee vragen in deel één (woonplaats en woonachtig in woondomein) en zes vragen in deel vijf (geslacht, leeftijd, huishoudsamenstelling, inkomen, woonduur en leefstijl). De overige 15 vragen bestaan uit: 5 vragen over de sociale component (sociale cohesie), 7 vragen over de economische component en 2 vragen over de fysieke component. Eén vraag is gericht op de beoordeling van het woongeluk. Door in de enquête een onderscheid te maken tussen de drie componenten die centraal staan in de hoofdvraag van dit onderzoek (sociaal, economisch en fysiek) en de antwoorden op deze vragen te kruisen met de waardering van het woongeluk is het mogelijk de hoofdvraag aan het eind van het onderzoek te beantwoorden.

2.4.C Respons en representativiteit

De brief waarin de bewoners worden uitgenodigd voor de online enquête wordt verspreid over 4250 huishoudens. Hiervan bevinden zich 2500 huishoudens in één van de zeven woondomeinen en 1750 huishoudens zich in woningen die zich niet in een woondomein bevinden. In vier van de zeven woondomeinen ontvangen alle huishoudens een uitnodigingsbrief. Het betreft hier een aselechte steekproef. In de overige drie woondomeinen worden niet alle huishoudens uitgenodigd deel te nemen aan het onderzoek. Dit heeft te maken met het aantal woningen en de beschikbare hoeveelheid brieven per domein. Wel wordt getracht in deze woondomeinen rond de 70% tot 80% van de huishoudens uit te nodigen voor het onderzoek. Hierbij wordt rekening gehouden met eventuele verschillen qua woning en soort huishouden, zoals bij het woondomein Haverleij. Door middel van de positieve uitnodigingsbrief en het zo veel mogelijk persoonlijk uitnodigen van de respondenten wordt getracht een zo hoog mogelijke respons te krijgen. Bij een lage respons zal er een herinneringsbrief worden verzonden naar de bewoners en wordt er wederom door middel van een persoonlijke uitnodiging getracht een hoge respons te krijgen.

Om statistisch geldende uitspraken te kunnen doen, dient een minimale respons van 30 behaald te worden (N=30). Dit is een veel gehanteerde grens binnen de statistiek om uitspraken over een onderzoek te kunnen doen. Aangezien in de analyse de respondenten worden onderverdeeld in 'woonachtig in een woondomein', 'niet woonachtig in een woondomein' en per woondomein, is het van belang dat deze afzonderlijke groepen allen minimaal een respons van N=30 behalen. Het onderzoek is niet representatief wanneer de minimale respons van 30 respondenten per subgroep niet wordt behaald. Het minimale aantal respondenten in de groep 'woonachtig in een woondomein' dient dus 30 te zijn, net als het minimale aantal respondenten in de groep 'niet woonachtig in een woondomein'. In het meest optimale geval dienen er ook 30 respondenten per woondomein te zijn. In dit onderzoek wordt echter niet specifiek gekeken naar de afzonderlijke woondomeinen, maar naar het verschil tussen het wonen in een woondomein en het niet wonen in een woondomein. Hierdoor is het criterium van dertig respondenten per woondomein minder streng. Bij het niet behalen van de minimale respons per woondomein zijn de resultaten wel minder betrouwbaar dan in de overige woondomeinen, waar de minimale respons wel wordt behaald. De respons geeft echter wel een indicatie over het betreffende woondomein. Indien dit onderzoek zich zou richten op het verschil tussen de diverse woondomeinen welke het meest bijdraagt aan het woongeluk, dan zou het criterium van N=30 zwaarder meewegen. De uiteindelijke respons wordt nader uiteengezet in paragraaf 7.2.

2.5 Samenvatting

Dit onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van zowel theorie als empirie. Het onderzoek is kwalitatief van aard en er zal gebruik worden gemaakt van een vergelijkende casestudy. In de vergelijkende casestudy worden zeven verschillende woondomeinen vergeleken met consumenten die niet woonachtig zijn in een woondomein. Naar aanleiding van de literatuurstudie over woondomeinen, geluk en sociale

cohesie, worden de zeven woondomeinen geselecteerd. De zeven woondomeinen zijn: EVA-Lanxmeer te Culemborg, Park Rozendaal te Leusden, Haverleij te Den Bosch, Wooncomplex Mariaplaats te Utrecht, Golf Residentie Dronten te Dronten, De Hoge Heren te Rotterdam en WoonParc Sandur te Emmen. Vervolgens kan gestart worden met het verzamelen van data. Dit gebeurt door middel van het ervaren van het leven in een woondomein, korte interviews met bewoners van een woondomein en een online enquête onder bewoners van de zeven woondomeinen en onder bewoners die niet woonachtig zijn in een woondomein. Het ervaren van een woondomein en het leven in een woondomein vindt plaats door het bezoeken van alle zeven woondomeinen. Deze informatie is voornamelijk van belang voor de beeldvorming van de onderzoeker. Het onderzoek betreft een onderzoek naar een gevoel, hierdoor is voornamelijk ook de beleving van de onderzoeker ook van belang voor de opzet van het verdere onderzoek. De korte interviews vinden ongestructureerd plaats en variëren in tijdsduur. De interviews worden met behulp van steekwoorden in een interviewverslag genoteerd. Zowel bewoners van de zeven woondomeinen als bewoners buiten de woondomeinen worden door middel van een uitnodigingsbrief uitgenodigd deel te nemen aan een online enquête. Deze online enquête bevat zowel inleidende en afsluitende vragen, als ook vragen specifiek voor dit onderzoek. De vragen worden opgedeeld in sociale, economische en fysieke factoren die van invloed kunnen zijn op het geluksgevoel van consumenten. Deze enquête wordt met behulp van het statistische programma SPSS geanalyseerd. Door te werken met dit statistische programma is het mogelijk verbanden tussen de verschillende vragen van de online enquête te leggen. De resultaten van de literatuurstudie worden weergegeven in deel A van dit onderzoek, het theoretische kader. Deel B behandelt de analyse van online enquête. De korte interviews en de ervaring van de onderzoeker door het bezoeken van de woondomeinen is subjectief. Hierdoor wordt deze informatie gezien als achtergrond informatie voor dit onderzoek.

Deel A: Theorie

Hoofdstuk 3: Nederlandse woondomeinen

3.1 Inleiding

Zoals in hoofdstuk één besproken, blijkt gemeenschappelijk wonen een nieuwe tendens in Nederland. Uit onderzoek van het Ruimtelijk Planbureau (Hamers et al., 2007) blijkt dat dit ook in de toekomst zal blijven. In Nederland zijn status, behoefte aan overzichtelijkheid, voorspelbaarheid en geborgenheid motieven om te kiezen voor het wonen in woondomeinen. Deze factoren worden ook wel de pullfactoren genoemd, aangezien het factoren zijn waardoor consumenten graag verhuizen naar een woondomein. In het buitenland is echter meer sprake van pushfactoren, factoren waardoor consumenten zich genoodzaakt voelen te verhuizen. Vooral angst voor onveiligheid is in het buitenland een motief voor het wonen in een woondomein waaruit mensen kunnen worden geweerd. Deze variant van woondomeinen heeft dan ook vaak een afgesloten karakter en wordt ook wel gated community genoemd. Uit de Nederlandse motieven overzichtelijkheid, voorspelbaarheid en geborgenheid leidt Hamers e.a. (2007) af dat de angst voor de opkomst van afgesloten (gated) communities in Nederland, zoals die door de media wordt gesuggereerd, ongegrond is.

Maar wat zijn woondomeinen precies? Is er een verschil tussen communities en woondomeinen? Vanuit welke maatschappelijke context ontstaat dit fenomeen en welke verschillen zijn waarneembaar met de afgesloten variant van woondomeinen; de gated community? Welke gradaties van woondomeinen zijn er in Nederland te herkennen en is de angst voor een gated community in Nederland echt ongegrond? Deze vragen worden in de hierop volgende paragrafen behandeld.

3.2 Woondomeinen & Communities

Het woord woondomein, waar we in dit onderzoek over spreken, wordt in het buitenland vaak aangeduid met het woord community. Letterlijk vertaald is een community in het Nederlands een gemeenschap. In deze paragraaf gaan we op zoek naar het verschil tussen beide begrippen.

Communities

Het woord community wordt gebruikt in meerdere betekenissen. De ene keer staat de doelgroep centraal, dan de identiteit van het gebied en soms de stedenbouwkundige opzet (Sanders, 2006). De Nederlandse vertaling voor het woord community, gemeenschap, wordt in de Nederlandse taal gedefinieerd als een groep, een onderdeel van de samenleving, bestaande uit mensen die een kenmerk gemeen hebben (Encyclo, n.d.). Het Engelse woord community wordt meer ruimtelijk benaderd. Dit wordt benadrukt in de volgende definitie van de American Heritage Dictionary (n.d.):

"A community is a group of people living in the same locality and under the same government or a group of people having common interests" (American Heritage Dictionary, n.d.).

In deze Engelse definitie staat zowel een onderling verbonden groep mensen centraal, als de fysieke omgeving waar de community zich bevindt. Door de verschillen in de Nederlandse en Engelse vertaling van het woord community, is er in dit verslag gekozen voor de Nederlandse variant: het woondomein.

Woondomeinen

Het woord woondomein bestaat uit twee woorden. Het woord 'woon' en het woord 'domein'. Samen slaan de woorden op een afgebakend gebied waar men woont. De ontwikkeling van woondomeinen verloopt via het centraal stellen van de doelgroep, de identiteit van het gebied of de stedenbouwkundige setting of een combinatie hiervan (Sanders, 2006).

"They involve a community that encompasses a shared territory (defining the boundaries of the community), shared values (defining identity and commonality), shared public realm (common ground for interaction), shared support structures (mutual aid and association) and shared destiny (mechanism to protect or guide the future)" (Blakely & Snyder, 1999).

Het concept community wordt door Blakely & Snyder (1999) omschreven als het fenomeen dat er voor zorgt dat een territorium is afgebakend. Tevens spreken zij over collectieve waarden en normen, wat er voor zorgt dat er een gezamenlijke identiteit optreedt. Deze aspecten van de community spelen ook in een woondomein een grote rol. Binding en community krijgen in het moderne wonen dan ook steeds meer aandacht. Er wordt meer rekening gehouden met de behoefte van mensen zich onderdeel te voelen van een sociale gemeenschap; 'sense of community'. Hierbij zijn vier factoren van belang: participatie, invloed binnen sociale gemeenschap, integratie en het bevredigen van behoeften binnen de gemeenschap en het hebben van een emotionele band met andere gemeenschapsleden (Sanders, 2006). Blakely en Snyder noemen ook de gemeenschappelijke ondersteunende structuren zoals gezondheidszorg en pensioenvoorziening. Deze elementen spelen in een Nederlands woondomein geen rol.

3.3 Kenmerken woondomeinen in Nederland

In paragraaf 2.3.B is beschreven naar aanleiding van welke acht kenmerken (Sievers, 2009; Hamers et al., 2007) er is gekomen tot de vijf kenmerken die leidend zijn in dit onderzoek. De focus bij deze kenmerken ligt op de sociale component van het woondomein. De cases die in dit onderzoek worden behandeld, voldoen aan minimaal drie van de onderstaande kenmerken. Achtereenvolgens worden de volgende kenmerken behandeld:

- Sociaal karakter
- Herkenbare identiteit
- Collectieve voorzieningen
- Collectief beheer
- Afscherming

3.3.A Sociaal karakter

Woondomeinen streven naar verbondenheid en betrokkenheid tussen bewoners en het gevoel je ergens thuis te voelen en onderdeel van te voelen. Een woondomein heeft dus een hoog sociaal karakter. Bewoners in een woondomein hanteren vaak dezelfde waarden en normen, interesses en idealen. Men zoekt elkaar bewust op omdat men samen wil wonen met mensen die dezelfde leefstijl hanteren. De inwoner van een woondomein heeft bewust gekozen voor het samenleven met buurtbewoners, op basis van overeenkomsten.

3.3.B Herkenbare identiteit

Door de toepassing van besloten bebouwingstypes, herkenbare architectuurstijlen en samenhangende (stedenbouwkundige) concepten, worden er in Nederland woondomeinen gecreëerd die zich onderscheiden van hun omgeving. Dit soort ontwerpen kunnen bewoners helpen zich thuis te voelen in het eigen woondomein en kunnen een bepaalde mate van betrokkenheid met de buurt en de bewoners creëren. Een voorbeeld van een woondomein dat zichzelf onderscheid door middel van een herkenbare architectuur is het woondomein Haverleij in Den Bosch. Door de specifieke architectuur (kastelen) onderscheidt dit woondomein zichzelf. Een woondomein kan zichzelf tevens onderscheiden aan de hand van een thema. Voorbeelden hiervan zijn de wijken EVA-Lanxmeer en de Golf Residentie Dronten. EVA-Lanxmeer is een wijk dat als thema 'duurzaamheid' heeft en de Golf Residentie Dronten heeft 'golf' als thema. Veel van de huidige woondomeinen hebben thematisch concept. Het hebben van een thematisch concept speelt een belangrijke rol in de mate van beleving van het woondomein en de woonomgeving. Ontwikkelaars pretenderen hiermee een extra waarde aan het woondomein te geven. Kritiek ten aanzien van een sterke thematisering is het feit dat het eveneens gesloten kan ogen voor buitenstaanders (Hamers et al., 2007).

3.3.C Collectieve voorzieningen

De buitenlandse variant van het woondomein, de gated community, bevat over het algemeen een hoog aantal collectieve voorzieningen, welke alleen toegankelijk zijn voor de bewoners. In Nederland zijn echter veel collectieve voorzieningen openbaar van hoog niveau en vrijwel voor iedereen toegankelijk. Misschien heeft dit wel invloed op het ontbreken van gesloten woondomeinen in ons land. In slechts een aantal Nederlandse woondomeinen hebben bewoners collectieve voorzieningen. Deze voorzieningen worden exclusief gebruikt door de bewoners en hun gasten (Hamers et al., 2007). Voorbeelden van deze collectieve voorzieningen zijn zwembaden, tennisbanen en parkeerplaatsen. Enerzijds voorzien deze voorzieningen in een behoefte naar comfort en luxe. Anderzijds functioneren deze voorzieningen als een plek waar men elkaar ontmoet, waardoor gemeenschapszin en verbondenheid kunnen ontstaan.

3.3.D Collectief beheer

Collectieve voorzieningen worden in veel gevallen collectief beheerd. Bewoners dragen zelf bij aan het onderhoud van de voorzieningen en de directe leefomgeving. Nog meer dan de collectieve voorzieningen draagt collectief beheer bij aan de gemeenschapszin en de betrokkenheid met de wijk. Een Vereniging van Eigenaren (VvE) of bewonersvereniging verzorgt vaak het beheer van de collectieve voorzieningen. In sommige woondomeinen wordt het daarom als bewoner verplicht gesteld lid te worden van de VvE of bewonersvereniging. Door middel van een maandelijkse of jaarlijkse bijdrage kan het beheer van de collectieve voorzieningen plaatsvinden. Bewoners gaan zelf aan de slag of het beheer wordt uitbesteed. Een andere vorm van collectief beheer is het zijn van mede-eigenaar, zoals bij de Golf Residentie Dronten. Bewoners zijn hier voor 1/450^e deel mede-eigenaar van de golfcourse, infrastructuur en parkvoorzieningen. Gezamenlijk verzorgen de bewoners het beheer van de voorzieningen. De buitenruimte van een woondomein kan zowel publiek of privaat eigendom zijn. Bij publiek eigendom is de gemeente eigenaar en draagt zij ook zorg voor het beheer. Bij privaat eigendom zijn de bewoners of een VvE de eigenaar (Hamers et al., 2007).

3.3.E Afscherming

Anders dan de gated communities uit het buitenland zijn de Nederlandse woondomeinen geen ontoegankelijk domeinen en kennen de domeinen in principe geen fysieke barrière. In vergelijking met

de gated communities ontbreekt bij woondomeinen de fysieke afscherming door middel van hekken en muren. De fysieke afscherming speelt in dit onderzoek geen rol. Veel van de gekozen cases ogen echter wel afgesloten. Het woord woondomein, omvat dan ook enige vorm van afbakening. De woondomeinen die als case dienen zijn voor een ieder vrij toegankelijk, maar door hun opzet en infrastructuur zal iemand die er niets te zoeken heeft er niet snel komen.

In de woondomeinen in Nederland vormen 'zachte randen' een zekere vorm van beslotenheid (Hamers et al., 2007). Voorbeelden hiervan zijn niveauverschillen, de aanleg van een park of golfterrein of waterpartijen. In veel gevallen wordt er tijdens het ontwerp van het park ook gebruik gemaakt van de huidige ruimtelijke begrenzingen. Een voorbeeld hiervan zijn dijken. Tevens draagt het bouwen van nieuwe besloten hofjes of kastelen bij aan een woonomgeving met een besloten karakter. Wat tevens opvalt, is dat de mate van afscherming per niveau verschilt. Zo kan een gebied op sub-wijk niveau een open karakter hebben, goed toegankelijk zijn, terwijl het over het geheel juist een gesloten karakter weergeeft. Een voorbeeld hiervan is woondomein Haverleij in Den Bosch. Dit woondomein heeft met zijn kastelen fysiek de uitstraling van een vestingstad, waar men niet welkom is wanneer je er niet woont. De kastelen afzonderlijk zijn echter heel ruimtelijk opgebouwd. Daarnaast kan een buurt heel open lijken door de ruimtelijke indeling, terwijl de openbare ruimte geen hoge verblijfskwaliteit heeft, zoals het geval is in bijvoorbeeld de Golf Residentie Dronten. De woondomeinen in Nederland die als case dienen in dit onderzoek hebben allemaal een zekere mate van besloten. Leid deze mate van beslotenheid niet juist tot segregatie & congregatie?

Segregatie & congregatie creëren is niet de insteek van de Nederlandse woondomeinen. Wel probeert men met een woondomein een sterke samenhang te creëren. Deze vorm van beslotenheid kan leiden tot betrokkenheid onder bewoners en een hoge mate van sociale cohesie. Toch staat een mate van beslotenheid niet garant voor het ontstaan van een ruimte waar het prettig wonen is. De buitenruimte moet bewoners meer bieden. Een schone woonomgeving met ruimte voor recreatie en een gevoel van veiligheid in de woonomgeving zijn hiervan voorbeelden.

3.4 Maatschappelijke context

In deze paragraaf wordt ingegaan op de drijfveren en maatschappelijke ontwikkelingen achter gemeenschapsvorming en de processen die bijdragen aan de ontwikkeling van woondomeinen in Nederland. Er wordt antwoord gezocht op de vraag waarom het wonen in woondomeinen populair is. In het onderzoek *Afgeschermd woondomeinen in Nederland* van het Ruimtelijk Planbureau (Hamers et al., 2007) worden vijf ontwikkelingen genoemd die gelden als maatschappelijke factoren die verklaren waarom het wonen in woondomeinen populair is in Nederland. De genoemde factoren zijn: onzekerheid en behoefte aan geborgenheid, polarisatie, (on)tevredenheid met de woonomgeving, (on)veiligheid en angst, decentralisering, liberalisering in het ruimtelijk beleid en differentiatie naar leefstijl. Deze ontwikkelingen zijn niet alle even relevant in dit onderzoek dat voornamelijk naar de sociale kenmerken van het woondomein kijkt. Zoals eerder genoemd is het onderzoek van het Ruimtelijk Planbureau meer gericht op de fysieke afsluiting van het domein. Hierdoor zijn de ontwikkelingen die het Ruimtelijk Planbureau noemt aangepast en aangevuld zodat het maatschappelijke ontwikkelingen zijn die verklaren waarom het wonen in woondomeinen met een sociaal karakter momenteel zo populair is.

Achtereenvolgens komen de volgende motieven naar voren:

1. Onzekerheid en individualisering
2. Behoeftte aan geborgenheid
3. Polarisatie
4. Decentralisering, liberalisering en differentiatie naar leefstijl

3.4.A Onzekerheid en individualisering

Een veelgenoemde ontwikkeling die de maatschappij de laatste jaren ingrijpend heeft veranderd, is het wegvallen van ideologieën; belangrijke richtinggevende ideeën en idealen. Burgers laten zich tegenwoordig minder leiden door de politieke ideologieën en kerkelijke tradities van vroeger. Meer dan ooit maakt men individuele keuzes passend bij de eigen persoonlijkheid. Men is hierdoor minder goed in groepen te onderscheiden en is op zoek naar producten op maat (VROM, 2002). Deze ontwikkelingen gaan gepaard met de pluralisering van de samenleving. De huidige maatschappij bestaat uit uiteenlopende bevolkingsgroepen met elk hun eigen gewoonten, waarden en normen. Zowel het wegvallen van ideologieën als de pluralisering van de samenleving wordt vaak in verband gebracht met het fenomeen individualisering. Mensen stappen af van de traditionele opvattingen van vroeger en geven zelf vorm aan hun leven. Volgens Schnabel, in het verslag *Individualisering en sociale integratie* van het Sociaal cultureel Planbureau (2004), is dit proces van individualisering echter al eeuwen aan de gang, en is het einde ervan nog lang niet in zicht. In het kader van woningbouw houdt dit in dat men meer specifieke eisen aan de woning stelt. Hierbij wordt men meer en meer op basis van leefstijlen onderscheiden.

Hoewel er steeds meer waarde wordt gehecht aan individuele vrijheid en autonomie, is er ook veel aandacht voor de keerzijde van individualisering. Als negatief effect wordt narcisme genoemd en een gebrek aan solidariteit en maatschappelijke verantwoordelijkheid (Schnabel, 2004). Echter uit onderzoek van Schnabel (2004) komt naar voren dat het aantal contacten dat mensen onderling aangaan juist stijgt. Wel worden deze verbanden vluchtiger en oppervlakkiger. In veel buurten zou er sprake zijn van onthechting, ontstaat er minder sociale cohesie en een afnemend verantwoordelijkheidsgevoel voor de openbare ruimte en het gemeenschapsleven. Tegelijkertijd noemt Schnabel (2004) de toename van de keuzevrijheid en autonomie geen directe bedreiging voor de samenhang in de samenleving.

Adviesbureau Inbo ziet juist een trend tegen de individualisering in. Volgens hen hebben mensen juist behoefte aan gemeenschapszin, zoals dat vroeger het geval was in dorpen en buurten. Deze trend benoemt Inbo met de termen 'connecting' en 'sharing'. De populariteit van het wonen in woondomeinen is daarmee te verklaren.

3.4.B Behoeftte aan geborgenheid

Welk effect onzekerheid en individualisering heeft op de samenleving valt moeilijk te benoemen. Toch beïnvloedt de mate van autonomie, het steeds opnieuw moeten kiezen, de gevoelens van zekerheid (Hamers et al., 2007). Door deze gevoelens van onzekerheid gaat men op zoek naar een groter en uitgebreider netwerk dan voorheen (Hamers et al., 2007). De traditionele plekken en gemeenschappen komen onder druk te staan. Volgens Delanty (in Hamers et al., 2007) wijst dit niet op het feit dat mensen minder behoefte hebben aan plaatsgebonden gemeenschappen. Deze behoefte blijft bestaan. Volgens Delanty (in Hamers et al., 2007) is er een onverminderde behoefte aan gemeenschapsvorming, juist in een tijd waarin vertrouwde sociale structuren uiteenvallen. Mensen willen ergens bijhoren. Ook Eshuis e.a. (2005) nemen een vergelijkbaar standpunt in. Individuen verkleinen volgens hen hun onzekerheid door de eigen identiteit te verankeren in een gemeenschap. Ook Lohof & Reijndorp (2006)

wijzen op de groeiende wens tot homogenisering van de woonomgeving; het wonen in gemeenschappen waar mensen samenleven op basis van overeenkomsten. Zij noemen als oorzaak de veranderende buurt, waarin een veranderde bevolkingssamenstelling het gevoel veroorzaakt dat men de controle over de eigen buurt verliest. De opkomst van woondomeinen ziet hij als een poging die controle te herstellen. De sociale gemeenschap van het woondomein als vervanging van de gemeenschap die kerk of politieke partij bood.

Tevens heeft men behoefte aan geborgenheid, je ergens thuis voelen. Hierbij is niet alleen de woning leidend maar de gehele woonomgeving. Duyvendak & Tonkens beschrijven (in Hamers et al., 2007) dat een dergelijk 'thuis' verschillende dimensies kent. Begrippen die veel terugkomen zijn veiligheid, zekerheid en intimiteit. Daarnaast willen mensen thuis zichzelf kunnen zijn, een gevoel hebben van autonomie en vrijheid. In de buurt verlangen ze ernaar onder gelijken te zijn, naar familiariteit, voorspelbaarheid, het bekend zijn met mensen. Tegelijkertijd wensen ze een exclusieve en onderscheidende woonomgeving. Hoe complex deze behoefte ook is, gespecialiseerde woondomeinen komen hierin tegemoet.

3.4.C Polarisatie

Polarisatie, de verschillen tussen hoge- en lage inkomensgroepen en verschillen tussen groepen met verschillende sociaal-culturele achtergronden, speelt in toenemende mate een belangrijke rol bij de groeiende populariteit van woondomeinen. Twee factoren spelen hierbij een belangrijke rol: de invloed van de verzorgingsstaat en de ruimtelijke spreiding van sociaaleconomische groepen.

Invloed van de verzorgingsstaat

Door de Nederlandse verzorgingsstaat zijn de inkomensverschillen en de kansen op de arbeidsmarkt voor grote groepen inwoners tot nu toe beperkt gebleven. Burgers worden door de hervormingen van de laatste jaren met betrekking tot de verzorgingsstaat, steeds meer aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheden. De groeiende nadruk op de eigen verantwoordelijkheid voor de bestaanszekerheid zal volgens Hamers e.a. (2007) niet alleen zwakkeren in de samenleving raken, ook overige burgers kunnen gemakkelijker inspelen op de nieuwe situatie. Deze ontwikkelingen, in combinatie met onzekerheid, zal een groter gat doen slaan tussen sociaaleconomische groepen, wat de populariteit van woondomeinen doet groeien.

Ruimtelijke spreiding

Polarisatie ook heeft een ruimtelijk effect. (Inkomens)groepen zullen zich, bij toenemende verschillen, anders gaan verspreiden over het stedelijke gebied. Voornamelijk in steden zijn de inkomensverschillen tussen buurten groter dan gemiddeld. Zo lezen we in het rapport van Hamers e.a. (2007) dat kansarme huishoudens verschuiven van de binnenstad naar buiten, binnensteden voornamelijk aantrekkelijk zijn voor hoge inkomens en gentrifiers en jongere stadsdelen op afstand van de binnenstad juist meer in trek zijn bij de lagere inkomensgroepen. Hoge inkomens die zich in de stadcentra vestigen, geven de voorkeur aan een locatie dicht bij de sociale diversiteit en het ruime aanbod van voorzieningen, maar tegelijk op voldoende afstand en in de buurt van gelijkgestemden. Waar suburbanisanten kiezen voor ruimte en rust, kiezen de stedelingen eerder voor een beperking van binnenstedelijke overlast. Zij blijven in de stad, maar schermen zich wel enigszins af. Gezinnen met kinderen vestigen zich echter weer graag buiten de stad, in een omgeving die ruimer en rustiger is. Wanneer hoge inkomensgroepen zich aan de rand van de stad vestigen, dan gebeurt dit voornamelijk in een beperkt aantal gemeenschappen (Hamers et al., 2007).

Niet alleen in de Nederlandse maatschappelijke context, maar ook in het internationale debat vormt de bezorgdheid over tegenstellingen tussen sociaaleconomische groepen een belangrijke verklaring voor ontstaan en populariteit van woondomeinen.

3.4.D Decentralisering, liberalisering en differentiatie naar leefstijl

De laatste ontwikkeling is de decentralisering en liberalisering in het ruimtelijke volkshuisvestingsbeleid van de afgelopen twintig jaar. Er is de laatste jaren een grotere nadruk gelegd op de eigen keuzevrijheid op de woningmarkt en in het verlengde daarvan, een grotere aandacht voor differentiatie naar identiteit en leefstijl. In de internationale literatuur is het terugtreden van de overheid een belangrijke verklaring voor het ontstaan van woondomeinen. Deregulering, privatisering en liberalisering die op diverse beleidsterreinen zijn ingezet geven ruimte aan particulier initiatief. In het bijzonder op het gebied van ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot een grotere invloed van projectontwikkelaars op het ontwerp en de inrichting van publieke ruimtes, evenals op besluitvorming over eigendom. Met de diverse, door projectontwikkelaars, op maat gerealiseerde woondomeinen komt een statistische visie op volkshuisvesting onder druk. Leefstijldifferentiatie leidt tot segregatie en congregatie. Toch kan de sociale samenhang in een dergelijke wijk bijdragen aan de vorming van een stabiele wijk. De leefstijl wordt nader toegelicht in paragraaf 3.5.

Momenteel is een opmerkelijke stijging in de vraag naar onderscheidende woonmilieus te zien. In de ontwikkelingen van de afgelopen jaren bij woningbouwcorporaties zien we deze tendens eveneens. Waar de corporaties zich eerst nog richtten op het bouwen en woningbeheer, richt men zich nu op het ontwikkelen van een gedifferentieerd aanbod van woningen en het beheer van de woning en woonomgeving. Dit heeft te maken met het Besluit Beheer Sociale Huursector. Hierin zijn zes prestatievelden voor corporaties worden genoemd: kwaliteit van woningen, verhuur van de woningen, het betrekken van de bewoner bij beleid en beheer, financiële continuïteit, leefbaarheid en wonen en zorg. Met het ontwikkelen van woondomeinen waar bewoners betrokken worden bij het beleid en beheer komt de corporatie tegemoet in diverse prestatievelden.

3.5 Leefstijlen

Onder de woonlocatie wordt meer verstaan dan alleen de woning. Consumenten willen steeds meer kunnen kiezen voor een woonomgeving die aansluit bij hun manier van leven, identiteit en behoeften; de leefstijl. Hierdoor zal de differentiatie van de woningmarkt blijven toenemen. Een leefstijl benadrukt een bepaalde levenshouding, gedragingen, voorkeuren op diverse gebieden, van werken tot wonen, van consumeren tot recreëren. Op deze manier kunnen relatief homogene bewonersgroepen worden onderscheiden. Vooral op het gebied van conceptontwikkeling kan dit een grote rol spelen. Het denken in leefstijlen heeft in de afgelopen jaren een steeds vastere voet aan de grond gekregen in gebiedsontwikkelingen (Inbo, n.d.).

De leefstijl wordt door VROM (2002) gehanteerd als een containerbegrip dat al het gedrag en de gedragsveranderingen van mensen ten aanzien van leefvormen, arbeidsdeelname en vrijetijdsbesteding omvat. De raad voor ruimtelijk, milieu- en natuuronderzoek (RMNO) omschrijft een leefstijl als:

"De wijze waarop een individu of een groep individuen zijn leven vorm en inhoud geeft, waarbij zaken als wijze van tijdsindeling, gerichtheid op materiële middelen en actieradius een grote rol spelen" (RMNO in Nul20, 2002).

Ook Pinkster (Rigo, 2002) en Van Kempen (Universiteit van Utrecht) hanteren een brede definitie in hun onderzoek in opdracht van het Ruimtelijk Planbureau. Hun definitie van een leefstijl is:

"Consistente set preferenties (attitudes) en gedrag op de leefgebieden werk, gezin, consumptie en vrije tijd".

Vraagtekens bij leefstijlen

Leefstijlen zijn in. Toch worden er ook kanttekeningen geplaatst bij het werken met leefstijlen, want hoe wetenschappelijk is de onderbouwing van deze methodiek? Hoe vluchtig en modegevoelig zijn de leefstijlen van individuen? Steeds meer overheden, ontwikkelaars, architecten en onderzoeksbureaus werken met leefstijlen zonder dat er duidelijkheid bestaat over de precieze inhoud van het begrip en de effectiviteit ervan. Voor nieuwe woonmilieus worden dan ook dikwijls nieuwe indelingen voor leefstijlen bedacht. In het Amsterdams tijdschrift voor woonbeleid *NUL20* zetten Van Kempen en Pinkster (2003) een aantal vraagtekens bij het begrip leefstijl:

1. Het is problematisch dat het leefstijlbegrip op veel verschillende manieren kan worden en wordt gedefinieerd.
2. Moet een leefstijl worden gezien als een samenstelling van traditionele variabelen of als restcategorie?
3. Om wie gaat het in leefstijlonderzoek: het individu, het huishouden of een sociale groep?
4. In hoeverre veranderen de leefstijlen in de tijd met het oog op plannen voor leefstijltypen?
5. Mensen zijn aan het begin van de 21ste eeuw niet zo gemakkelijk meer in hokjes in te delen.

Conclusie is dat met het begrip leefstijl voorzichtig moet worden omgesprongen en dat men vraagtekens kan zetten bij het toepassen van leefstijltypologieën bij woningbouwprogrammering en het vormgeven van woonmilieus. Bovendien is niet bewezen dat mensen met eenzelfde leefstijl bij elkaar in de buurt willen wonen (Pinkster & van Kempen, 2003).

Ook uit het artikel *Trend of tijdloos: het leefstijlconcept* kunnen enkele kanttekeningen bij het concept leefstijl gehaald worden. Deze komen gedeeltelijk overeen met de kanttekeningen uit *NUL20*. Beleidsonderzoeker Becker heeft voor VROM een verkennend onderzoek gedaan om antwoord te vinden op de vraag of leefstijlen daadwerkelijk als fundering voor (rijks)beleid gebruikt kan worden (Nul20, 2003). Becker is niet al te positief over de toegevoegde waarde van leefstijlen. Het lijkt erop dat de leefstijl meer zegt over smaakgevoelige componenten. Of een leefstijl een lang leven beschoren blijft is verder niet aangetoond.

Inbo en leefstijlen

Adviesbureau Inbo, werkt sinds 1997 met twaalf verschillende leefstijlen. Inbo benadert mensen vanuit de kernwaarden die zij in hun leven willen waarmaken. Deze (maatschappelijke) waarden worden geïntegreerd in projecten met ruimtelijke, functionele en economische invalshoeken. Dit vertaalt zich in aandacht voor de specifieke identiteiten en kwaliteiten van woonmilieus. In het leefstijlen model van Inbo (2009) zijn de leefstijlen vertaald naar een breed woonwensenpakket dat verder gaat dan alleen

wonen. Naast de gebruikelijke aspecten als het gewenste woningtype, prijsklasse, oppervlakte en afwerkingniveau, gaat het ook om de woonomgeving, relatie tussen privé en openbaar, parkeren, voorzieningenniveau, sociale contacten en zorg. De twaalf verschillende leefstijlen die door Inbo worden onderscheiden zijn: individualist, eigenzinnige, hypermobiel, consumist, wereldburger, opportunist, stille genieter, traditioneel, principieel, comfortzoeker, landschapper en dorping. Al jaren past adviesbureau Inbo de leefstijlen succesvol toe in de markt.

Ondanks de vraagtekens die worden gezet bij het werken met leefstijlen, is gekozen in dit onderzoek wel te werken met leefstijlen omdat in dit onderzoek het sociale aspect van de woondomeinen centraal staat. Huurders en kopers van woningen zijn mensen van vlees en bloed, met elk hun eigen gevoelens en voorkeuren. De producteigenschappen van een woning zijn niet meer alleen doorslaggevend bij de keuze voor een woning, het gevoel en de beleving speelt een net zo grote rol. Door het werken met leefstijlen kan tegemoet worden gekomen aan de wensen van de consument; er kunnen beter passende woningen worden aangeboden. Dit heeft niet alleen voordelen voor de consument, ook de ontwikkelaar verdient extra als de consument tevreden is. Ondanks dat de leefstijl een momentopname weergeeft, is de betekenis ervan en de bruikbaarheid groot. De meeste mensen veranderen maar weinig in hun waardeoriëntatie: iemand is bijvoorbeeld sociaal gericht of juist carrièregericht. Door het werken met leefstijlen kan worden voorkomen dat de ontwikkelaar of adviseur uit gaat van de eigen beelden en vooroordelen. Daarom is ervoor gekozen de leefstijlen in dit onderzoek een rol te laten spelen.

Ontwikkelaars op de woningmarkt spelen handig in op deze ontwikkelingen, ze gebruiken de leefstijlen als het ware als een methode om beleid mee te bepalen. Door middel van diverse woonconcepten spelen marktpartijen in op de specifieke woonwensen van de verscheidene doelgroepen. Ontwikkelaars maken potentiële kopers duidelijk dat de woonomgeving helpt uitdrukking te geven aan de eigen identiteit en leefstijl. De diverse woonconcepten blijken een succes doordat ze inspelen op de leefstijl van de consument. Twee voorbeelden hiervan zijn de promotieteksten voor het woondomein Haverleij in Den Bosch en De Hoge Heren in Rotterdam.

"Leven in Haverleij is genieten van de eigen ruime woning. Elkaar ontmoeten op het binnenhof van uw kasteel of in het vestigstadje Slot Haverleij. Maar ook ontspannen in de natuur, even een balletje slaan op de golfbaan of uitgebreid winkelen in het gezellige centrum van 's-Hertogenbosch".

"U vindt het belangrijk dat deze woonruimte aan bepaalde eisen van luxe, comfort en service voldoet, terwijl de kosten beheersbaar blijven. Daarbij hecht u waarde aan een prettige leefomgeving, centrale ligging in de stad en goede parkeermogelijkheden. Vesteda realiseerde midden in het stadshart van Rotterdam De Hoge Heren; twee eigentijdse woontorens aan de voet van de Erasmusbrug".

3.6 Herkomst & opkomst woondomeinen in Nederland

In Nederland is het vanzelfsprekend dat de buitenruimte openbaar eigendom is. Straten, pleinen en parken vormen gezamenlijk de openbare ruimte, welke voor iedereen toegankelijk is. Dit concept is de laatste jaren aan het afbrokkelen. Binnen de woningbouw zijn er steeds vaker projecten waarbij de collectieve buitenruimte eigendom is van, en beheerd wordt door de bewoners. Toch is het idee, dat niet de gemeente eigenaar is van gemeenschappelijke buitenruimte, maar de bewoners geen nieuw fenomeen.

Herkomst woondomeinen in Nederland

Woondomeinen maken deel uit van de Nederlandse bouwtraditie. In Nederland zijn tal van historische voorbeelden te vinden van woondomeinen, variërend van kastelen en landgoederen tot hofjes en woonerven. In de middeleeuwen was grootgrondbezit een belangrijke basis voor de macht van adel en kerkvorsten. De eigenlijke gebruiker van de grond had deze niet zelf in bezit, maar pachtte deze van een leenheer of maakte als lijfeigene zelfs onderdeel uit van het bezit (Lohof & Reijndorp, 2006). Met de opkomst van steden aan het eind van de middeleeuwen werd deze alleenheerschappij vervangen door een publiekrechtelijke heerschappij, waarbij de gemeenschap het voor het zeggen had. Door de groei van de steden ontstonden er stadsbesturen die bekeken of opgestelde regels werden nageleefd (Lohof & Reijndorp, 2006). Pas in de 19de eeuw werd de regelgeving voor het gehele land gelijkgetrokken. Aan het eind van de 19de eeuw kende Nederland een hoogtepunt in de hofjescultuur. De eerste hofjes dateren al uit de vroegere Middeleeuwen toen in verschillende Hollandse steden zogenoemde begijnhofjes werden gecreëerd. Deze begijnhofjes werden bewoond door begijnen, ongehuwde katholieke vrouwen die niet waren aangesloten bij een klooster. Een begijnhof was voor buitenstaanders een niet toegankelijk besloten gemeenschap. In de 17de en 18de eeuw zijn tevens in diverse steden liefdadigheidshofjes opgericht, gefinancierd uit nalatenschappen van welgestelde burgers, als gebaar naar de armste van de samenleving maar vooral om de familienaam van de overledene te laten voortbestaan. Deze liefdadigheidshofjes waren, in tegenstelling tot de begijnhofjes, wel vrij toegankelijk. In de hofjes golden strikte leefregels. Bij entree van het begijnhof ontvingen bewoners een exemplaar van het reglement. Men moest dit ondertekenen. In dit reglement werden alle geldende regels beschreven zoals het schrobben van de stoep, het poetsen van de pomp etc. (Lohof & Reijndorp, 2006). 's Nachts werden de hofjes meestal afgesloten, sommige hofjes hadden hiervoor zelfs een portier aangesteld. De financiële en juridische zaken werden beheerd door welgestelde familieleden van de stichter. In de loop der tijd is dit overgedragen aan stichtingen.

Verschil historische en huidige woondomeinen in Nederland

Toch zijn er duidelijke verschillen tussen de woondomeinen van vroeger en die van tegenwoordig te vinden. De moderne woondomeinen zijn veel groter dan hun voorgangers van honderden jaren geleden. Bovendien zijn de woondomeinen niet écht afgesloten, er is geen poort meer die daadwerkelijk op slot kan. Alleen het karakter van woondomeinen is besloten. De laatste jaren worden er uiteenlopende woondomeinen ontwikkeld waarvan een zekere mate van afscherming een kenmerkende eigenschap is. Ze liggen verspreid over het hele land, komen voor in binnenstedelijke, suburbane en landelijke gebieden, verschillen in schaal en bebouwingsvorm, en kennen verschillende vormen en maten van afscherming ten opzichte van hun omgeving (Hamers et al., 2007).

Opkomst woondomeinen in Nederland

Overheid

Sinds de overheid de greep op het ruimtelijke ordeningsbeleid in de jaren tachtig heeft laten vieren, zijn de omstandigheden in de woningmarkt gewijzigd. Terwijl de naoorlogse periode in het teken stond van de bestrijding van de woningnood en werd gekenmerkt door een min of meer geleide economie, komt eind jaren tachtig een regionaal en lokaal gedifferentieerde vraag centraal te staan. Het gaat niet meer om een kwantitatief woning tekort, maar meer over de behoefte aan woningbouw die is toegespitst op een gedifferentieerde vraag. In de *Nota Volkshuisvesting in de jaren negentig* (1989) wordt de basis gelegd voor de wijze waarop de verhoudingen tussen rijk, gemeenten, corporaties, marktpartijen en bewoners in de laatste jaren zijn veranderd (Lohof & Reijndorp, 2006). Enerzijds door de

decentralisering van de volkshuisvestingsopgave naar regionale en lokale overheden, anderzijds door verzelfstandiging van voornamelijk woningcorporaties en een toenemende marktwerking. Dit in combinatie met beleid van deregulering. Een belangrijk motief voor de overheid, zo noemen Lohof en Reijndorp (2006), is het financieel-economische. Door de verantwoordelijkheden bij lagere overheden neer te leggen, wordt de financiële betrokkenheid en risico's van de rijksoverheid teruggebracht. Dit houdt tevens in dat, hoewel de bestedingsvrijheid lokaal toeneemt, de omvang van de financiële middelen afneemt. Daarnaast is er de overtuiging dat lokale overheid beter in staat is een antwoord te geven op de veranderende en lokaal wisselende vraag. In de *Nota Mensen, wensen, wonen* (2000) worden de condities geschept voor een toenemende marktwerking. Aan de vraagzijde veronderstelt men tevens meer keuzevrijheid en zeggenschap van de burger. Het belangrijkste doel dat de overheid hiermee wil bereiken is dat tegemoet wordt gekomen aan een meer gedifferentieerde vraag naar kwaliteit.

Omwenteling stedenbouwkundige planontwikkeling

Onder invloed van deze maatschappelijke en politieke omwentelingen heeft er de laatste jaren een omwenteling plaatsgevonden in de stedenbouwkundige planontwikkeling. Waar de planontwikkeling, in het begin van de twintigste eeuw nog door de overheid werd gestuurd, zijn we nu beland in een situatie waarin private partijen vanuit marktdenken vormgeven aan de ruimtelijke ontwikkeling. Met een terugtrekkende overheid, die minder bereid is financiële risico's te nemen, richten projectontwikkelaars zich bovendien steeds meer op het grotere schaalniveau van de stedenbouw in publiekprivate samenwerkingsverbanden met lokale overheden. Ook kan het voorkomen dat de private ontwikkelaar verantwoordelijk wordt gemaakt voor de integrale ontwikkeling in een gebied. De overheid blijft immers de partij die de verantwoordelijkheid kan weggeven. Zowel bij publieke als private partijen groeit het besef dat de woonomgeving bijdraagt aan de waardering van het wonen. Daarmee is de kwaliteit niet alleen een maatschappelijk belang maar ook een motief voor de verkoopbaarheid en de waardeontwikkeling van de woning. De gemeentelijke budgetten voor aanleg en beheer van de openbare ruimten zijn meestal beperkt, waardoor er veelal standaard eisen blijven gelden waaraan de ruimte moet voldoen (minimale kwaliteitseisen en onderhoudsarm). Wanneer de gemeente of ontwikkelaar de openbare ruimte betreft bij het project, worden de kosten verhaald op de opbrengsten van de woningen (Lohof & Reijndorp, 2006). Dit geeft een grotere financiële ruimte en de buitenruimte kan kwalitatief hoogwaardiger worden ingericht. Wel op kosten van de bewoners.

Met de decentralisatie van de volkshuisvestingsopgave zijn de gemeenten de strijd om de consument aangegaan. De competitie tussen gemeenten versterkt het streven naar het realiseren van exclusieve woonmilieus. Een wijk met een gemiddeld woonmilieu met verschillende prijscategorieën, woningtypen en daarmee met verschillende sociale lagen van de bevolking, lijkt het af te leggen tegen een woonconcept dat toegesneden is op specifieke doelgroepen. De veronderstelling leeft dat bewoners een woonomgeving zoeken die aansluit bij hun leefstijl. Het onderscheiden van leefstijlen lijkt bovenal een instrument te zijn om vat te krijgen op de gedifferentieerde vraag. Het is geen onlogische ontwikkeling dat in een periode waarin de overheid wat meer terugtreedt en er een toenemende vraag is naar kwalitatief hoogwaarde woonomgevingen, marktpartijen in dit gat springen.

3.7 Gated Communities

Een bekende variant van de Nederlandse woondomeinen is de afgesloten variant, de gated community. Gated communities, de met hekken en poorten afgesloten wijken in landen zoals de Verenigde Staten, Zuid-Afrika en Zuid-Amerika, zijn over de gehele wereld in opkomst. Atkinson en Flint (in Smets, 2005) een gated community als volgt:

"Gated communities are residential areas or a development that is fenced or walled off from its surroundings, either prohibiting or controlling access to these areas by means of gates or booms. The concept can refer to a residential area with restricted access so that use is restricted (other terms that may also mean gated communities include – security villages, fortress neighborhoods, exclusive developments and so on)" (Atkinson and Flint in Smets, 2005).

Zoals eerder in dit rapport beschreven is het te betwijfelen of de hierboven beschreven afgesloten woondomeinen in Nederland een toekomst heeft. Deze vorm van woondomeinen staan dan ook niet centraal in dit onderzoek. De gated community is wel een variant van de woondomeinen die wél centraal staan in dit onderzoek. Om een volledig beeld te vormen van het fenomeen woondomeinen, wordt in de volgende paragraaf een toelichting gegeven op de herkomst en opkomst van de gated community.

3.7.A Herkomst & Opkomst Gated Communities

Van oorsprong zijn gated communities ontstaan in landen met grote sociale verschillen en angst voor criminaliteit, zoals Zuid-Afrika, Zuid-Amerika en de Verenigde Staten (VS). Tegenwoordig ontstaan de afgesloten woonwijken voornamelijk in landen met grote sociale, politieke of economische veranderingen, zoals Rusland, China en Polen (Hamers et al., 2007). In Zuid-Amerikaanse landen is angst voor criminaliteit en geweld één van de voornaamste oorzaken van de opkomst van afgeschermd woondomeinen. Daarnaast worden de wijken in deze landen ook gezien als een statussymbool. De afgesloten woondomeinen in Zuid-Afrika zijn ontstaan door het afschaffen van de apartheid. In Europa zien we de afgesloten woondomeinen voornamelijk in Polen ontstaan. Voornamelijk in de hoofdstad Warschau zijn afgesloten wijken en beveiligde wooncomplexen in opkomst. Achterliggende oorzaken zijn hier de snelle politieke en economische hervormingen en het groeiende belang van status en leefstijl naar West-Europees voorbeeld (Hamers et al., 2007).

Internationaal worden afgesloten woondomeinen gekenmerkt door een scherpe begrenzing in de vorm van hekken en muren, een beperking en/of controle van de toegang door middel van de aanwezigheid van slechts één enkele toegangsweg, afgesloten poorten en de afwezigheid van doorgaande wegen en/of 24-uurs toezicht door camera's of bewakers. Daarnaast hebben de afgesloten woondomeinen veelal gemeenschappelijke buitenruimten en voorzieningen (Hamers et al., 2007). Gated Communities liggen voornamelijk op exclusieve locaties aan de rand van de stad, dichtbij natuur- en recreatiegebieden. Het type bebouwing is verschillend van land tot land. Zo kan een gated community de vorm hebben van een villawijk, een afgesloten woonwijk of een wooncomplex. Door het afgesloten karakter hebben veel gated communities een lage binding met hun directe omgeving. Alleen bij woondomeinen die niet beschikken over eigen scholen, winkelcentra en buurthuizen, zijn deze wijken aangewezen op hun directe omgeving.

Verenigde Staten

In het debat rondom de herkomst en opkomst van gated communities speelt de VS een belangrijke rol. Dit omdat er de laatste jaren in de VS een enorme groei is op het gebied van privaat beheerde woondomeinen en veel internationale literatuur de VS als leidraad neemt. Sinds de jaren zestig zijn op grote schaal de zogenoemde Common Interest Developments (CID's) gecreëerd. Wanneer het om een groter geheel van privaat beheerde wijken gaat, wordt er ook wel gesproken over Masterplan Communities (Lohof & Reijndorp, 2006). Het betreft hier wijken met geprivatiseerde gemeenschappelijke buitenruimten en voorzieningen. De eerste private projecten ontstonden als recreatieoorden en seniorenwijken in de zogenoemde Sunbelt States, in het zuidoosten en zuidwesten

van de VS. De ontwikkeling van CID's werd voortgezet in stedelijke agglomeraties, waar men op landelijk gebied kon ontsnappen aan de stedelijke problematiek.

"Suburban no longer automatically means safe, beautiful and ideal" (Lohof & Reijndorp, 2006)

De ontwikkeling van CID's maakt volgens Lohof en Reijndorp (2006) deel uit van een continue trend van suburbanisatie en de wens te ontsnappen aan de stad. Een CID biedt daarom bewoners de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het beheer. Hierdoor kan aanzien en comfort van de buurt zelf onder controle worden gehouden. Wanneer de CID wordt omheind door een poort of een hek wordt de wijk een gated community genoemd. Deze omheinde variant van CID's was in eerste instantie alleen bereikbaar voor senioren en als compounds voor de rijken. Echter zijn door de explosieve groei van de gated community in de jaren tachtig, deze wijken tegenwoordig ook voor de middenklasse bereikbaar (Lohof & Reijndorp, 2006). Zoals Wilkens (2004) quote:

"No matter what your lifestyle, we have a community that's right for the way you live" (Wilkens, 2004).

In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, is privatisering en afsluiting van woondomeinen niet alleen de wens van de projectontwikkelaar en consument, maar eveneens van de lokale overheid. Op deze manier kunnen gemeenten die minder geld te besteden hebben, er baat bij hebben dat bewoners zelf verantwoordelijk zijn voor de aanleg en onderhoud van hun directe woonomgeving (Hamers et al., 2007). Naast de ontwikkeling van nieuwe CID's worden ook bestaande wijken ommuurd. Dit komt voort uit de wens van bewoners zelf of vanuit de gemeente. De motivatie hiervoor is divers, variërend van angst voor criminaliteit en verkeersonveiligheid tot het geven van een nieuwe impuls aan de waarde van het vastgoed.

Het woord gated community doet vermoeden dat er sterke onderlinge sociale contacten zijn binnen de afgesloten woondomeinen. De oorspronkelijke sociale contacten, zoals die in kleine dorpen bestonden, in de Amerikaanse CID's zijn tegenwoordig vervangen door privacy en strikte leefregels (Lohof & Reijndorp, 2006). McKenzie (in Lohof & Reijndorp, 2006) noemt dit: 'governing by legal contract, not social contact'. Collectiviteit wordt in de CID's verkocht als een 'commodity' en kunstmatig in stand gehouden door een stelsel van afspraken (Lohof & Reijndorp, 2006). In plaats van collectiviteit vindt men in veel CID's juist individualiteit.

Terwijl in 1964 er minder dan 500 privaat beheerde woondomeinen in de VS bekend waren, is het aantal in 2000 naar schatting toegenomen tot meer dan 225.000 (Lohof & Reijndorp, 2006). In 2007 woonde hier gemiddeld tussen de 50 en 60 miljoen mensen (Hamers et al., 2007). Van alle nieuwe woningen die momenteel gebouwd worden in de VS, is er sinds 2007, naar schatting 40% gerealiseerd binnen een CID.

3.8 Samenvatting & Conclusie

In dit hoofdstuk wordt een onderscheid gemaakt tussen de Nederlandse woondomeinen en het Engelse woord community. Door de verschillen in de Nederlandse en Engelse vertaling van het woord community, is er in dit verslag gekozen voor de Nederlandse variant: het woondomein. Het woondomein is een afgebakend gebied waar mensen wonen en dit onderzoek richt zich specifiek op het sociale aspect van het woondomein, de inwoner heeft bewust gekozen voor het samenleven op basis van

overeenkomsten. De woondomeinen in dit onderzoek hebben allen één of meerdere van de volgende kenmerken: een sociaal karakter, een herkenbare identiteit, collectieve voorzieningen, collectief beheer en een zekere mate van afscherming. Tevens blijken de woondomeinen deel uit te maken van de Nederlandse bouwtraditie. Toch blijken woondomeinen ook vandaag de dag populair en worden nieuwe woondomeinen meer en meer gerealiseerd. De maatschappelijke ontwikkelingen die momenteel bijdragen aan het tot stand komen van woondomeinen in Nederland zijn: onzekerheid en individualisering, behoefte aan geborgenheid, polarisatie en decentralisering, liberalisering en differentiatie naar leefstijl. Een leefstijl kan omschreven worden als de wijze waarop een individu of een groep individuen zijn leven vorm en inhoud geeft, waarbij zaken als wijze van tijdsindeling, gerichtheid op materiële middelen en actieradius een grote rol spelen. Doordat ervaring leert dat het werken met leefstijlen een effectieve methode is, wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van deze typologie. Gevoelens en persoonlijke wensen van de consument worden met behulp van deze methode in acht genomen. Dit leidt tot het vervullen van behoeften van de consument en vraag vanuit consumenten naar de woningen van de ontwikkelaar. Aan het eind van dit hoofdstuk is een vergelijking tussen de buitenlandse gesloten woondomeinen (gated communities) en de Nederlandse woondomeinen gemaakt. Tussen deze twee vormen van woondomeinen blijkt een groot verschil te zitten. Waar in Nederland consumenten gaan wonen in een woondomein door pullfactoren (geborgenheid en betrokkenheid), vestigen consumenten zich in het buitenland in gated communities uit voornamelijk pushfactoren (angst en onveiligheid).

Hoofdstuk 4: Geluk

4.1 Inleiding

Geluk hebben, het ware geluk vinden, lang en gelukkig leven en van geluk spreken, geluk kan op diverse manieren worden opgevat. *Geluk hebben* betekent dat het leven mee zit en *gelukkig zijn* betekent dat iemand plezier heeft in het leven. Het één gaat niet altijd samen met de ander. Wie voor het geluk geboren is hoeft niet altijd gelukkig te zijn en een pechvogel kan weldegelijk gelukkig zijn. In hoofdstuk 4.2 zal de definitie van geluk, die in dit onderzoek gehanteerd wordt, nader worden toegelicht. Vervolgens zal in paragraaf 4.3 twee theorieën worden besproken waarin de behoeftehiërarchie van Maslow en de combinatie met geluk wordt behandeld. In paragraaf 4.4 wordt de definitie woongeluk uitgewerkt en paragraaf 4.5 beschrijft hoe geluk in dit onderzoek te meten is. De relatie tussen het woongeluk en inkomen wordt in paragraaf 4.6 beschreven. Het hoofdstuk zal worden afgesloten met een korte conclusie.

Geluk is de subjectieve waardering van het eigen leven als geheel, met andere woorden de 'levensvoldoening'.

4.2 Wat is geluk?

Ieder mens heeft het verlangen gelukkig te zijn. Gelukkig zijn, wat is dat? Geluk is een ongrijpbaar fenomeen, aan de betekenis van geluk worden dan ook verschillende invullingen gegeven. Zo stelt de filosoof Grayling (2002) dat geluk een incidentele bijwerking van de ontwikkeling en groei, het streven en verlangen en de uitvindingen en ontdekkingen gedurende het leven van de mens is. Zwart (1992), hoogleraar organisatieontwikkeling en menselijke kwaliteit, geeft een andere invulling aan geluk. Hij duidt op de betekenis van geluk in de zin van een compleet mens willen en kunnen zijn. In deze thesis wordt niet gezocht naar het antwoord op de vraag wat geluk nu betekent. Voor de uitvoerbaarheid van dit onderzoek is gekozen geluk te definiëren als de gehele waardering van het leven van de mens, ook wel levensvoldoening genoemd. Hiermee wordt aangesloten bij de definitie van bijzonder hoogleraar sociale condities voor menselijk geluk aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, Veenhoven. Zowel nationaal als internationaal één van de meest hoogstaande professoren in dit vakgebied. In dit onderzoek zal worden voortborduurd op zijn gedachtegoed over het fenomeen geluk. Zo noemt Veenhoven (2008) geluk in de meest ruime betekenis de kwaliteit van leven en in een wat meer beperkte definitie van geluk noemt hij het levensvoldoening. Veenhoven (2008) beschrijft dat men vroeger dacht dat geluk relatief was. Hoe meer we hebben, hoe meer we willen. Uitgaande van deze theorie, zouden we dus altijd ongelukkig blijven. Uit onderzoek blijkt echter het tegenovergestelde. Hoe meer vrijheid, welvaart en tolerantie, hoe gelukkiger we zijn (Veenhoven, 1999). Geluk is op een zekere hoogte dus maakbaar, zowel maatschappelijk als psychologisch. Men kan namelijk lering trekken uit het geluk dat men heeft (Veenhoven, 1999).

Mensen kunnen zaken op twee manieren beoordelen, gevoelsmatig en met het verstand. Gevoelsmatig kunnen we ons ergens prettig bij voelen of onprettig. Dit gevoel geeft aan hoe het met ons gaat. Daarnaast kunnen we ook zaken met het verstand beoordelen door een vergelijking te maken tussen het ideaalbeeld en de werkelijkheid. Bij de meeste zaken beoordelen mensen zowel gevoelsmatig als met het verstand. Deze twee factoren kunnen als componenten van geluk worden gezien (Veenhoven, 2008). In dit onderzoek zal geluk worden benaderd vanuit de onderstaande definitie van Veenhoven (2007): Geluk is de subjectieve waardering van het eigen leven als geheel, met andere woorden de

'levensvoldoening'. In deze definitie is geluk iets wat men in gedachten heeft. Hierdoor kan geluk worden gemeten door ernaar te vragen.

Zoals in hoofdstuk drie genoemd, is er een trend gaande waarin de Nederlandse burger meer en meer eigen individuele wensen en behoeften heeft, ook op woongebied. Het is dan ook van belang dat de Nederlandse overheid beleid op maat levert. Het doel van overheidsbeleid is immers de kwaliteit van het leven van de burgers te optimaliseren.

In zijn rapport *Leefbaarheid van landen* (1996) schrijft Veenhoven dat de leefbaarheid van een woonomgeving of samenleving gemeten kan worden aan de aanbodzijde van de woonomgeving of aan de uitkomsten van tevredenheid bij de inwoners. Als er wordt gesproken over de leefbaarheid, gemeten aan de uitkomsten van het leven van de inwoners van een bepaalde woonomgeving, dan spreekt men over 'kennelijke leefbaarheid'. De kennelijke leefbaarheid kan gemeten worden door te kijken naar hoe gelukkig en gezond de mensen in die omgeving zijn. In dit onderzoek zal de kennelijke leefbaarheid van de woonomgeving gemeten worden aan de hand van het geluksoordeel van respondenten. Kijkt men naar wat een woonomgeving te bieden heeft aan materiële welvaart, sociale gelijkheid, individualiteit en vrijheid, dan spreekt men van veronderstelde leefbaarheid. De veronderstelde leefbaarheid wordt in dit onderzoek gemeten aan de hand van de fysieke factoren van een woondomein. De ideale woonomgeving is echter voor iedereen anders, het is een persoonlijke aangelegenheid en daarom is het lastig de veronderstelde leefbaarheid in één concept terug te brengen (Heuvel, 2008).

4.3 Behoeftte bevrediging en geluk

Om een mogelijke verklaring te geven over de invloed van de sociale en fysieke omgeving, wordt aangenomen dat het bevredigen van behoeften leidt tot geluk. Deze theorie wordt nader toegelicht aan de hand van de behoeftehiërarchie van Maslow (1998). Hierbij worden fundamentele behoeften van de mens trap voor trap beschreven. Vervolgens wordt de Social Comparison theorie van Diener en Fujita gebruikt om te verklaren waarom het bevredigen van behoeften leidt tot geluk (Boom, 2007).

Behoefttehiërarchie van Maslow

Zoals in paragraaf 1.6 is aangegeven heeft de mens volgens Maslow een vijftal basisbehoeften. Deze basisbehoeften zijn fundamenteel, aangeboren en instinctief. Ze bestaan uit organische en lichamelijke behoeften, veiligheid en zekerheid, sociaal contact, waardering en erkenning en zelfontplooiing. De mens gaat volgens Maslow (1998) van behoefte naar behoefte. Als de ene behoefte is bevredigd, komt er een volgende behoefte voor in de plaats. Er bestaat een duidelijke rangorde in de volgorde van de behoeften. De lichamelijke behoeften bestaan uit de behoefte aan eten, drank, onderdak, seks, slaap en zuurstof. Dit zijn de behoeften waarmee men in leven blijft. Wanneer er een gebrek is, krijgt deze behoefte de overhand. Na het vervullen van de lichamelijke behoeften, ontstaat de behoefte aan veiligheid en zekerheid. De mens zoekt hierbij naar orde en stabiliteit. Wanneer ook deze behoefte is bevredigd, ontstaat er een verlangen naar liefde en naar sociale contacten met mensen. De hierop volgende behoefte is de behoefte aan erkenning en waardering. Deze behoefte berust op het krijgen van respect. Volgens Maslow (1998) probeert de mens het beste van zichzelf te maken. Ten slotte bestaat de fundamentele behoefte aan zelfontplooiing. Deze behoefte noemt Maslow de groeibeefte. Deze groeibeefte bestaan onder andere uit: volmaaktheid, rijkdom, eenvoud, schoonheid, goedheid, moeiteloosheid, speelsheid, waarheid, individualiteit en zinvolheid. Wanneer de ene behoefte is bevredigd, komt de volgende behoefte hiervoor in de plaats. In deze behoeftehiërarchie gaat Maslow niet in op de vraag of het bevredigen van behoeften tot geluk leidt.

Social Comparison theorie van Diener en Fujita

Om te onderzoeken of het bevredigen van behoeften tot geluk leidt, wordt gebruik gemaakt van de Social Comparison theorie. Deze theorie is geïntroduceerd door de psycholoog Festinger (1954). Psychologen Diener en Fujita (1997) hebben deze theorie in relatie met geluk gebracht. Volgens hen evalueren mensen hun leven door de eigen levensomstandigheden te vergelijken met de levensomstandigheden van medemensen. Wanneer het resultaat van deze evaluatie positief is, leidt dit tot gelukgevoelens. Het maakt de mens echter ongelukkig wanneer het resultaat negatief is. Naar aanleiding hiervan kan aangenomen worden dat waar mensen naar streven, de behoeften, mede gevormd worden door de samenleving. Psycholoog Argyle (1987) stelt dat een klein verschil tussen datgene waar mensen naar streven en dat wat men bereikt, leidt tot een positief zelfbeeld en uiteindelijk tot geluksgevoelens. Concluderend stelt Maslow (1998) dat elke mens behoefte wil bevredigen. Diener en Fujita bouwen hierop voort en stellen dat die behoeften mede gevormd worden door de maatschappij.

Argyle (1987) stelt dat er voor het vaststellen van geluk twee soorten theorieën bestaan: de top-down benadering en de bottom-up benadering. Hiermee duidt hij aan dat de mate van geluk kan afhangen van de persoonlijkheid van het individu zelf (top-down) of van de perceptie van de context waarin het individu zich bevindt (bottom-up). De Social Comparison theorie van Diener en Fujita (1997) kan worden gezien als een bottom-up theorie. Vanuit de combinatie van deze twee benaderingen (bottom-up en top-down) wordt in dit verslag het geluksgevoel gewaardeerd.

4.4 Woongeluk

De tevredenheid van bewoners over het wonen in hun buurt wordt niet alleen bepaald door de kwaliteit van de woning zelf. Ook de inrichting van de woonomgeving, de veiligheid op straat, de aanwezigheid van voorzieningen en de manier waarop verschillende groepen met elkaar omgaan, spelen een belangrijke rol in het oordeel van bewoners over het wonen. In dit onderzoek wordt gekeken of het wonen in een woondomein van invloed is op het geluksgevoel van bewoners. Er wordt daardoor gekeken naar het geluksgevoel op basis van de tevredenheid van bewoners over de leefomgeving. In dit verband wordt er gesproken over het woongeluk. Bij de term woongeluk gaat het voornamelijk om de mate van tevredenheid over de verschillende aspecten van het wonen. Deze tevredenheid beïnvloedt daarmee ook het woongeluk van bewoners. In de enquête zijn vragen opgenomen waarin bewoners kunnen aangeven welke factoren hun woongeluk beïnvloeden en welk cijfer men geeft voor de mate van hun woongeluk. Zoals al aangegeven wordt er in dit onderzoek naar het woongeluk van bewoners, een onderscheid gemaakt tussen drie thema's, te weten: sociaal, economisch en fysiek. Deze drie thema's staan niet los van elkaar, en kunnen tevens overlap vertonen. Toch is het verstandig deze opsplitsing te hanteren zodat het onderzoek overzichtelijk blijft. Doordat er een onderscheid wordt gemaakt tussen de drie thema's (sociaal, economisch en fysiek) wordt er gebruik gemaakt van de top-down als de bottom-up benadering. Door te vragen naar de waardering van het woongeluk van de individuele respondent wordt er gebruik gemaakt van de top-down methode. De bottom-up methode wordt toegepast door de respondenten te vragen naar hun perceptie over de context waarin zij zich bevinden. Dit is het geval wanneer er gevraagd wordt naar de sociale maar voornamelijk de economische en fysieke component waarop men zich kan ontplooiën. Bij deze componenten zullen respondenten gebruik maken van de Social Comparison methode van Diener en Fujita; men vergelijkt de eigen situatie met die van anderen.

4.5 Hoe geluk te meten?

Het subjectieve geluksoordeel kan volgens Veenhoven (Heuvel, 2008) alleen gemeten worden door er in een enquête direct naar te vragen. Een onderzoeker kan een respondent niet beoordelen op zijn geluksoordeel door die persoon te observeren. Weten mensen wat geluk inhoudt? Gaan mensen niet sociaal wenselijk antwoorden? Is geluk niet cultureel afhankelijk? En kan geluk eigenlijk wel gemeten worden?

Veenhoven (1998) heeft onderzoek gedaan naar de meetbaarheid en vergelijkbaarheid van geluk en heeft in dit onderzoek de bestaande twijfels over geluksonderzoek getoetst aan de werkelijkheid. Uit dit onderzoek komt naar voren dat de grootste twijfels over geluksonderzoek ongegrond zijn en dat onderzoek naar geluk weldegelijk plaats kan vinden. Op basis van deze constatering kan dit onderzoek plaatsvinden.

Belangrijke aspecten van de woonomgeving?

Om in een onderzoek vast te stellen wat het belang van woning en woonomgeving is, dient eerst nagegaan te worden welke aspecten van de woning en woonomgeving in dit verband van belang kunnen zijn. Een eerste aspect is de bescherming die de woning biedt tegen fysieke ongemakken als kou, regen en wind. Daarbij is ook van belang dat de woning mogelijkheden heeft voor diverse activiteiten zoals slapen en eten. Cortie en van Engelsdorp Gastelaars (1980) noemen dit de 'verblijfsfunctie' van de woning. Daarnaast onderscheiden zij ook de 'domeinfunctie' van de woning; de privacy van een eigen territorium en bescherming tegen de sociale buitenwereld. Een tweede aspect is de ligging van de woning ten opzichte van voorzieningen, de eventuele werkplaats van de bewoner(s) en de woningen van vrienden, familie en kennissen. Daarnaast kan er tevens een onderscheid worden gemaakt tussen de fysieke en sociale componenten van de woning en woonomgeving (Groot, 1972). Fysieke componenten zijn hierbij de woning, de straten, het omliggende landschap en de afstand tot het werk. Het normen- en waardepatroon en de onderlinge contacten zijn de sociale componenten.

In dit onderzoek is het van belang dat er wordt vastgesteld welke invloed de objectieve woonsituatie heeft op het subjectieve welbevinden. Deze invloed verloopt op individueel niveau onder andere via waarneming, gebruik en beoordeling. Geluk kunnen we niet meten aan de hand van objectieve factoren, zeker niet als we geluk definiëren in de zin als levensvoldoening. Geluk is iets dat mensen in gedachten hebben, daardoor kan geluk het beste gemeten worden door er naar te vragen.

Sociaal, economische en fysieke factoren beïnvloeden het geluksgevoel.

Diverse onderzoekers concluderen dat tevredenheid met de woonomgeving op sociaal, economische en fysiek gebied, het levensgeluk beïnvloedt (Heuvel, 2008). Uit deze onderzoeken komt naar voren dat geluk in de woonomgeving op sociaal, economisch en fysiek gebied een belangrijke rol speelt bij de waardering van de tevredenheid van de woonomgeving. Dit heeft vervolgens weer invloed op het levensgeluk. Voor veel mensen is de woning de grootste aankoop in hun leven en de woning is de locatie waar men veiligheid, rust en voldoening vindt (Heuvel, 2008). Ook de woonomgeving speelt een belangrijke rol in sociale interacties en sociale relaties met anderen. De woonomgeving beïnvloedt het geluksgevoel door factoren als gezondheid, vriendschap, werk, economische status en het type huishouding (getrouwd, alleenstaand, samenwonend, met/zonder kinderen). Volgens Sirgy en Cornwell (2002) heeft onderzoek naar het levensgeluk aangetoond dat belangrijke factoren in de woonomgeving bijdragen aan het levensgeluk van de inwoners. Deze belangrijke factoren zijn zowel in de waardering van de woning als de huisvesting zelf terug te vinden.

De tevredenheid over de woonomgeving wordt dus beïnvloed door zowel sociaal, economisch als fysieke factoren en dat beïnvloedt het geluksgevoel. In onderstaand figuur van Sirgy en Cornwell (2002) wordt deze relatie nader toegelicht:

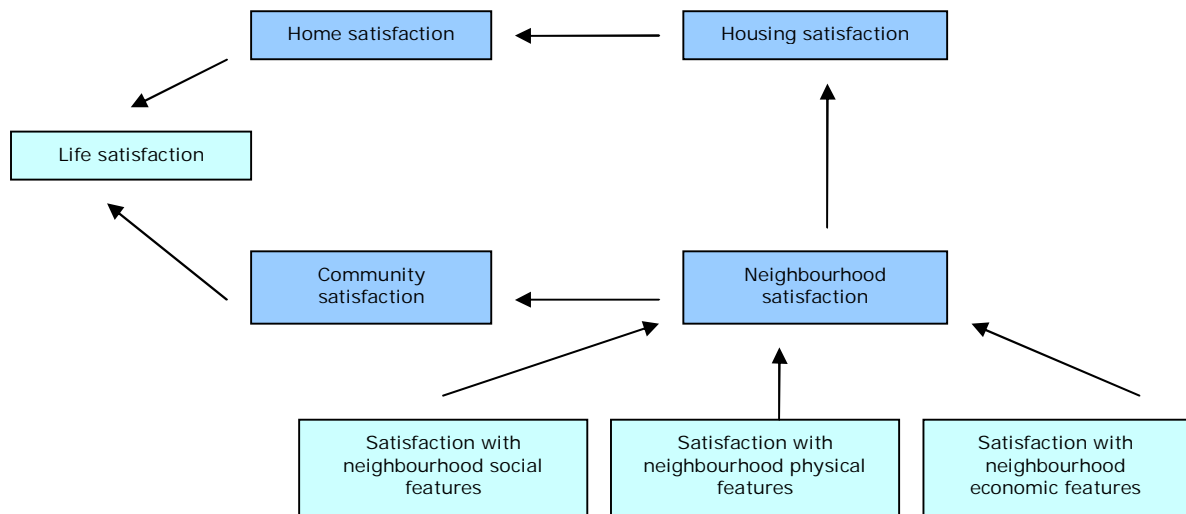

Fig. 4.1: Factoren in de woonomgeving dragen bij aan het levensgeluk van inwoners (Sirgy en Cornwell, 2002).

4.6 Woongeluk en inkomen

Een veel gehoorde opvatting is dat welvaart bijdraagt tot geluk, en dat we steeds gelukkiger worden naarmate de welvaart groeit. Deze gedachte wordt onderbouwd vanuit het idee dat mensen nooit genoeg hebben. Economen zeggen namelijk dat behoeften oneindig zijn. Er heeft veel onderzoek plaatsgevonden over het verband tussen geluk en inkomen. Uit deze onderzoeken blijkt dat rijke mensen zich gelukkiger voelen dan arme(re) mensen (Veenhoven, 2007). In dit opzicht zouden respondenten woonachtig in een woondomein, waarin over het algemeen consumenten wonen met een gemiddeld hoger inkomen, het geluksgevoel dus hoger beoordelen. Uit onderzoek van Veenhoven (2007) blijkt dat in Nederland, het inkomen minder dan 5% de verschillen in geluk verklaart. Volgens Veenhoven is dit percentage per land verschillend. Het blijkt dat het verschil niet in elk land even groot is en in rijke landen, zoals Nederland, het verschil vaak klein is. Ondanks dat de economie een basis biedt voor het menselijk geluk, kunnen we er volgens Veenhoven (2007) geen verdere verbetering van ons lot door verwachten. Vergroting van de stroom van goederen en diensten zal ons dus niet gelukkiger maken (Veenhoven, 2007).

4.7 Samenvatting & Conclusie

Geluk is de subjectieve waardering van het eigen leven als geheel, met andere woorden de 'levensvoldoening'; dit is de definitie die in dit hoofdstuk gehanteerd wordt. Om een verklaring te geven voor het effect dat de sociale en fysieke omgeving heeft op het geluksgevoel, wordt in dit onderzoek de aanname gemaakt dat het bevredigen van behoeften leidt tot geluk. Deze aanname wordt ondersteund door de behoeftehiërarchie van Maslow, waar in vijf stappen de behoeften worden beschreven. De Social Comparison theorie van Diener en Fujita (1997) verbindt de behoeftehiërarchie van Maslow (1998) met geluk, doordat consumenten hun levensomstandigheden vergelijken met andere consumenten. Naar mate aan een behoefte is voldaan, wordt door vergelijking van de leefomstandigheden van andere consumenten, een nieuwe behoefte opgesteld.

Geluk is een subjectief oordeel, toch baseert Veenhoven (1998) aan de hand van gehouden onderzoek dat de mate van geluk wel degelijk kan worden gemeten. Juist doordat het een subjectief oordeel is, moet er door de onderzoeker naar de waardering van het geluksgevoel gevraagd worden. Aan de hand van de term woongeluk, waaronder de kwaliteit van de woning zelf, maar ook de inrichting van de woonomgeving, de veiligheid op straat, de aanwezigheid van voorzieningen en de manier waarop verschillende groepen met elkaar omgaan vallen, kan respondenten gevraagd worden naar hun waardering van het woongeluk. Alleen op deze manier is het mogelijk het geluk te meten. Bij het beoordelen van het woongeluk van respondenten moet tevens rekening worden gehouden met de belangrijkste aspecten van de woonomgeving. De belangrijkste aspecten van de woonomgeving zijn volgens Cortie en van Engelsdorp Gastelaars (1980): bescherming tegen fysieke ongemakken en de ligging van de woning ten opzichte van voorzieningen en werkplaats.

Aldus Sirgy en Cornwell (2002) wordt de tevredenheid van de woonomgeving beïnvloed door sociaal, economische en fysieke factoren. De tevredenheid beïnvloedt op zijn beurt weer het geluksgevoel. Daarom ligt in dit onderzoek, waarin wordt onderzocht of de woonomgeving het geluksgevoel beïnvloedt, de focus op de mate waarom men zich kan ontplooiën op sociaal, economisch en fysiek gebied. Omdat één van de aandachtsgebieden de economie is en er in de wetenschap en media een aanname wordt gemaakt dat mensen die woonachtig zijn in een woondomein een bovengemiddeld inkomen hebben, is er extra aandacht besteed aan de relatie tussen geluk en welvaart. Uit onderzoek blijkt dat de economie in Nederland slechts in kleine mate van invloed is op het geluksgevoel. Volgens Veenhoven (2007) biedt welvaart een basis voor geluk, maar zal uitbreiding van de hoeveelheid goederen en diensten ons niet per definitie gelukkiger maken. Toch blijkt dat meer tolerantie, vrijheid en welvaart, bijdraagt aan het geluksgevoel. Geluk is op een zekere hoogte dus maakbaar, zowel maatschappelijk als psychologisch.

Hoofdstuk 5: (Wijkgebonden) Sociale Cohesie

5.1 Inleiding

Sociale cohesie is een begrip waarvan lijkt alsof iedereen weet wat er mee bedoelt wordt maar waarvan de exacte definitie slecht wordt benoemd. Sociale cohesie zegt iets over de mate waarin mensen in de samenleving met elkaar verbonden zijn, daarin participeren en zich ermee identificeren. Allereerst wordt in paragraaf 5.2 de elementen van sociale cohesie behandeld. Dit zal gebeuren aan de hand van de theorie van Kearns en Forrest waarin vijf elementen van sociale cohesie worden aangehaald. Vervolgens zal in paragraaf 5.3 sociale cohesie worden opgesplitst in netwerk cohesie en wijkgebonden cohesie. Omdat dit onderzoek op wijkniveau plaatsvindt, zal specifiek worden ingegaan op wijkgebonden sociale cohesie. In paragraaf 5.4 wordt toegelicht dat het belang van de wijk voor ieder persoonlijk anders is. Paragraaf 5.5 behandelt de invloed van de fysieke omgeving op de sociale cohesie en in paragraaf 5.6 wordt het huidige debat over sociale cohesie beschreven. Dit hoofdstuk sluit af met een samenvatting en conclusie in paragraaf 5.7.

5.2 Elementen van sociale cohesie

Sociale cohesie zegt iets over de mate waarin individuele mensen in een samenleving geïntegreerd zijn, daarin participeren en zich er mee identificeren. In dit onderzoek zal er gebruik worden gemaakt van de theorie van Kearns en Forrest (2000). Deze theorie wordt in deze paragraaf vergeleken met de theorie van Deben, Schuyt & van Ginkel (2005) en Bolt & Torrance (Lupi, 2005).

Kearns en Forrest

Kearns en Forrest (2000) leggen sociale cohesie uit aan de hand van vijf elementen, te weten:

- Gemeenschappelijke waarden en een cultuur van burgerschap
- Maatschappelijke orde en sociale controle
- Maatschappelijke solidariteit en verkleining van welvaartverschillen
- Sociale netwerken en sociaal kapitaal
- Verbondenheid met een territorium en identiteit

In figuur 5.1 worden de elementen van Kearns en Forrest nader beschreven.

Deben, Schuyt & van Ginkel

In Nederland hebben Deben en Schuyt (2000) een belangrijke bijdrage geleverd aan het concreet maken van het begrip sociale cohesie. Deben en Schuyt onderscheiden niet vijf maar acht elementen. Deze acht elementen vallen grotendeels wel samen met de elementen van Kearns en Forrest. In figuur 5.1 worden zowel de vijf elementen van Kearns en Forrest als de acht van Deben en Schuyt omschreven en nader toegelicht. Het negende element, 'identiteit', is later door Deben en van Ginkel toegevoegd (Lupi, 2005).

De interpretatie van het begrip sociale cohesie door Schuyt, van Ginkel en Deben (Deben en Schuyt, 2000; Lupi, 2005) is een goede aanvulling op de indeling van Kearns en Forrest. Als de verschillende interpretaties naast elkaar gelegd worden is te zien dat de onderzoekers niet alleen sociale cohesie op een andere manier onderscheiden maar ook dat Deben, Schuyt en van Ginkel meer de nadruk leggen op verschillen in de samenleving.

Kearns & Forrest	Omschrijving	Deben, Schuyt & Ginkel
Gemeenschappelijke waarden en een cultuur van burgerschap	Gemeenschappelijke doelen, morele principes en gedragscodes. Steun voor politieke instituties en participatie in de politiek	Consensus en conformiteit of afwezigheid van conflict; integratie; eenheid in verscheidenheid
Maatschappelijke orde en sociale controle	Afwezigheid van algemene conflicten en bedreiging van de bestaande orde, geen onbehoorlijk gedrag, effectieve formele sociale controle, tolerantie, respect voor verschillen, samenwerking tussen groepen.	Stabiliteit van een systeem
Maatschappelijke solidariteit en verkleining van welvaartverschillen	Harmonieuze economische en sociale ontwikkeling en gemeenschappelijke normen; herverdeling van openbare middelen en kansen; gelijke toegang tot diensten en uitkeringen; bereidheid om maatschappelijke verplichtingen te erkennen en anderen te ondersteunen.	Solidariteit; participatie of afwezigheid van sociale uitsluiting
Sociale netwerken en sociaal kapitaal	Hoge mate van sociale interactie binnen gemeenschappen en families; betrokkenheid in burgeractiviteiten en verenigingen; gemakkelijke oplossing van problemen van collectieve actie.	Dialectiek van geheel en deel; netwerken en ruilrelaties
Verbondenheid met een territorium en identiteit.	Sterke gehechtheid aan plaats; verbondenheid van persoonlijke en plaats/identiteit.	Identificatie

Fig. 5.1: Elementen van sociale cohesie van Kearns & Forrest & van Ginkel, Schuyt en Deben (Kearns & Forrest, 2001; Van Ginkel & Deben, 2002; Lupi, 2004).

Bolt & Torrance

De bovenstaande dimensies van Kearns & Forrest (2000) vertonen veel samenhang, net als de dimensies van Deben, Schuyt en Forrest (2001). Wanneer er echter maar één dimensie sterk aanwezig is, wil dit niet per definitie betekenen dat de andere dimensies ook sterk aanwezig zijn. Het schaalniveau speelt een rol. Bolt & Torrance (2005) onderscheiden drie componenten van sociale cohesie op het niveau van de buurt.

Component	Omschrijving
Gedrag	De mate van sociale participatie, via sociale interactie en formele participatie
Beleving	Identificatie met de buurt
Normen- en waarden	De mate waarin gelijkgerichte opvattingen bestaan over de (ongeschreven) regels in de buurt

Fig. 5.2: Componenten sociale cohesie volgens Bolt & Torrance (2005).

De eerste component (gedrag) heeft betrekking op de informele sociale netwerken in de buurt en op participatie in een formele vorm. Betrokkenheid bij de buurt kan zowel op individuele als collectieve basis plaatsvinden. Er wordt ingegaan op het gedrag van de bewoner ten opzichte van participatie en sociale contacten in de buurt (Albers, 2009). De tweede component heeft betrekking op het gevoel (de beleving) van bewoners met de buurt of met bewoners in de buurt. De derde component is gericht op de

mate van homogeniteit in opvattingen die belangrijk zijn voor het dagelijkse leefklimaat (Bolt & Torrance, 2005). Tussen deze drie componenten is veel samenhang waarneembaar. Wanneer men in de buurt betrokken bij elkaar is en er onderling contact is, dan is een grote verbondenheid met de buurt aannemelijk. Toch kunnen deze componenten ook los van elkaar staan. Een hoge mate van identificatie kan samen gaan met het niet hebben van gemeenschappelijke normen en waarden.

5.3 Netwerk cohesie en wijkgebonden cohesie

Mensen leven in kleinen (territoriale) eenheden, in wijken of in buurten als onderdeel van de wijk. Vanuit de sociale wetenschap is er veel interesse voor de wisselwerking tussen enerzijds de plaats waar mensen leven, en anderzijds het samenleven van mensen. Als gevolg van de grote verscheidenheid aan banden die mensen met elkaar en met organisaties hebben is het begrip sociale cohesie niet per definitie beperkt tot een eenduidig fysiek territorium. Dit zal worden geoperationaliseerd door onderscheid te maken tussen twee soorten sociale cohesie; wijkgebonden sociale cohesie en netwerkcohesie (Lans, 2003).

Wanneer de mobiliteit binnen een samenleving, of voor bepaalde groepen binnen die samenleving gering is, zullen mensen onderlinge verbondenheid voornamelijk binnen het eigen territorium beleven (Needham & de Kam, 2003). Een dorp, wijk of buurt kan met deze theorie in gedachten zo worden benaderd. Lans (2003) noemt dit de wijkgebonden variant van sociale cohesie. De wijkgebonden variant van sociale cohesie gaat er van uit dat wijk en gemeenschap met elkaar verbonden zijn. Aanname is dat binnen kleine geografische gebieden men elkaar goed kent, regelmatig ontmoet en betrokken is. Het sociale netwerk vindt voornamelijk plaats binnen de buurt of wijk. Naast wijkgebonden cohesie is er ook sprake van bindingen die de grenzen van een territorium overschrijden; netwerk cohesie. Voorbeelden van netwerk cohesie zijn vrienden en familie die ergens anders wonen of deelname aan een vereniging buiten de wijk. Moderne ontwikkelingen hebben er de laatste jaren toe geleid dat de wijkgebonden sociale cohesie niet zo sterk meer is. Een grote mobiliteit en telecommunicatie maken het burgers steeds gemakkelijker om sociale contacten te hebben buiten de buurt waar men woonachtig is. De term netwerk cohesie duidt op de veelheid aan sociale relaties met een ruimere kring dan vroeger het geval was (Lans, 2003).

Anno 2009 ontstaan er nieuwe wijken en worden er wijken getransformeerd. Beide ontwikkelingen hebben invloed op het dagelijkse leven van mensen, en daarmee op het ontstaan van sociale cohesie. Betrokken wetenschappers en professionals zijn in te delen in twee stromingen: zij die het betoog over sociale cohesie afwijzen als niet (meer) relevant voor plannings- en inrichtingsvraagstukken en zij, die met hun beleid goede condities willen scheppen voor het samenleven, voor sociale cohesie.

Omdat in dit onderzoek onderzocht wordt of het wonen in een woondomein invloed heeft op het geluksgevoel, wordt voor de beantwoording van deze vraag, gefocust op de wijkgebonden variant van sociale cohesie. De online enquête wordt verspreid onder bewoners van zeven woondomeinen en bewoners in de directe omgeving van de woondomeinen. Doordat in de enquête gevraagd wordt naar de sociale cohesie in de wijk (het woondomein of de buurt) wordt er in dit onderzoek gevraagd naar de mate van wijkgebonden sociale cohesie. De sociale cohesie die het territorium overschrijdt, de netwerkcohesie, wordt in dit onderzoek niet behandeld. De definitie wijkgebonden sociale cohesie wordt in de online enquête en de korte interviews niet gebruikt. Dit heeft te maken met het feit dat dit een vakterm is, welke door de respondenten niet per definitie wordt begrepen. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de vijf elementen van wijkgebonden sociale cohesie van Kearns en Forrest (2000).

5.4 Wisselend belang

De aanname die in dit onderzoek wordt gemaakt is dat sociale cohesie er toe leidt dat bewoners zich beter thuis voelen in hun woonomgeving; sociale cohesie draagt dus bij aan de leefbaarheid van woonmilieus. Hiermee kan het individuele gevoel van welbevinden toenemen. Het belang van de wijk is echter niet voor iedereen hetzelfde. Blokland-Potters (1998) geeft vier patronen waarin wordt weergegeven hoe mensen zich aan de wijk hechten. Deze patronen zijn gekoppeld aan het gebruik dat bewoners er van maken.

1. Mensen voor wie locatie geen betekenis heeft
2. Mensen die de wijk praktisch gebruiken
3. Mensen voor wie het accent ligt op symbolisch wijkgebruik
4. Mensen die het wonen in de wijk zien als een onderdeel van een specifieke levensstijl

Het belang voor de wijk is voor iedereen anders

Bij de eerste groep speelt de wijk geen rol in hun sociale plaatsbepaling. De sociale cohesie voor deze groep bestaat dus uit netwerkcohesie. Het is wel mogelijk dat mensen uit deze groep verbonden zijn met personen of instituties binnen de wijk, maar zij beleven dit als puur toeval en niet als iets dat de wijk belangrijker maakt. Voor de tweede groep staat de buurt in dienst van de behoeften en het handelen van de inwoners. De straten, pleinen, instituties en organisaties binnen de geografische grenzen van de wijk worden puur praktisch gebruikt. Bij de derde variant, symbolisch wijkgebruik, raakt het intensief praktisch gebruiken van de wijk al snel verweven met het toekennen van een symbolische waarde aan de wijk. Men eigent zich de publieke ruimte toe, er ontstaan rituelen op deze locaties en fysieke omgeving begint herinnering met zich mee te dragen. De vierde variant zijn de wijken waar dit onderzoek om draait. Mensen die de wijk zien als middel om hun leefstijl vorm te geven, het biedt hen een zelfstandige identificatiemogelijkheid die niet wordt ingegeven door hoog praktisch wijkgebruik, of door symbolische waarde. De bewoners horen bij iets dat zij belangrijk vinden (Blokland-Potters, 1998; Lans, 2003).

Een andere relatie waar rekening mee moet worden gehouden, is de burenrrelatie. In bijvoorbeeld een stad is fysieke nabijheid onontkoombaar. Deze fysieke relatie is echter geen voorwaarde voor een sociale relatie (Blokland-Potters, 1998). Blokland-Potters onderscheidt drie typen burenrrelaties. Als eerste de *transactie*, er worden kleine diensten uitgewisseld waar beide partijen baat bij hebben. De tweede relatie is de *verbinding*, burenr gaan niet met elkaar om omdat ze gesteld op elkaar zijn maar omdat men het belangrijk vindt een goede buur te zijn. De burenr zijn dan niet belangrijk als individuele personen. Ten slotte kunnen burenrrelaties ook *banden* zijn of worden, unieke eigenschappen van de betrokkenen zijn van groot belang. Deze laatste relatie is de sterkste relatie van de drie.

Concluderend, de betekenis van wijkgebonden sociale cohesie verschilt sterk per bewoner. In dit onderzoek zal naar voren komen of er onderscheid kan worden gemaakt in de mate van sociale cohesie tussen inwoners van woondomeinen en bewoners niet woonachtig in een woondomein, op basis van de hierboven genoemde typologieën. Deze mate van sociale cohesie en het soort gebruik dat men maakt van de wijk kan, gerelateerd aan het geluksgevoel van de respondenten, weergegeven bij welke vorm van gebruik mensen zich gelukkiger voelen.

5.5 Invloed fysieke omgeving op sociale cohesie

Zoals in paragraaf 5.4 is aangegeven, is fysiek contact in bijvoorbeeld een stad onontkoombaar. Dit hoeft echter niet per definitie een sociale relatie te veroorzaken. Wel is er sprake van een ruimtelijke structuur die mogelijk contact vereenvoudigt. In theorieën over de effecten van het aanbod aan

contactmogelijkheden wordt gesteld dat de samenstelling van individuele netwerken een afspiegeling zal zijn van de populatie waarbinnen deze gevormd wordt: de structuur die de gelegenheid biedt om mensen uit te zoeken met wie men een verbinding aan wil gaan (Flap, 1999). Met deze bewering wordt een brug geslagen tussen de fysieke omgeving (ruimtelijke factoren) en sociaal gedrag. Welke mogelijkheden voor sociaal contact worden er door de omgeving geboden? Met een doordacht ontwerp voor het gebruik van de ruimte, kan onderling contact tussen mensen vereenvoudigd worden of op een plezierige manier tot stand komen. Daarnaast kan de vormgeving van de woning, wijk of buurt bijdragen aan het ontstaan van sociale cohesie doordat identificatie met de woonomgeving plaatsvindt.

5.6 Debat Wijkgebonden Sociale Cohesie

Menig wetenschapper geeft aan dat de laatste jaren wijken in de samenleving weinig betekenis meer hebben (Lupi, 2005). De directe afhankelijkheid van de buurt neemt af door de toenemende keuzevrijheid als gevolg van mobiliteit, welvaart en tijd, individualisering, de zich voortzettende scheiding tussen woon- en werkplaats en de opkomst van professionele hulporganisaties. Sociale contacten zouden hierdoor plaatsvinden buiten het wijkniveau. Fysieke nabijheid blijkt minder belangrijk voor het bestaan van sociale cohesie en de woning is slechts een uitvalsbasis voor activiteiten die ergens anders plaatsvinden (Lupi, 2005). Maar het is niet zo dat de buurt geen enkele functie meer vervult. De functie is alleen gewijzigd ten opzichte van vroeger. Voor primaire behoeften is namelijk iedereen afhankelijk van de woonomgeving. Castells (2004) geeft aan dat het huis of de wijk waarin je woont mede je status, betekenis en identiteit bepaalt. Bourdieu vergezelt Castells hierin, hij ziet wonen als iets symbolisch (Brans, 2006).

De sociale betekenis van de wijk wordt door Barry Wellman aangeduid met de 'Community Question'. Hij behandelt de vraag wat de effecten zijn van de moderne, grootschalige samenleving op de lokale sociale binding. Binnen deze community question zijn drie stromingen te onderscheiden: community lost, community saved, community liberated (Lupi & Musterd, 2004). De community lost benadering stelt dat de gedaanteverandering van sociale cohesie per definitie een achteruitgang is en dat de sociale cohesie afbrokkelt. Bewoners zouden anoniem in wijken leven en zoeken naar een wereld zonder regels en bindingen. De community saved benadering stelt dat de sociale cohesie niet verslechtert, maar de laatste jaren andere vormen heeft aangenomen. Er is volgens de community saved benadering weldegelijk sociale cohesie door verbondenheid en betrokkenheid tussen wijkbewoners en het identificeren met de wijk. Volgens de community liberated benadering, ook wel community transformed benadering genoemd (Brans, 2006), zitten er ook voordelen aan de veranderende vorm van sociale binding. Aanhangers van deze benadering zijn van mening dat een groter aantal zwakke banden, in plaats van een klein aantal slechte sociale banden, de stabiliteit in de wijk verbetert. Zij zijn van mening dat het een bevrijding is, niet meer sterk verbonden te zijn aan anderen in de wijk. Bovendien gaat volgens hen, een zeer hechte gemeenschap gepaard met uitsluitende effecten door het opleggen van normen en waarden. Ook Lupi (2005) schrijft dat rond 1900 Durkheim en Simmel van mening waren dat een hechte gemeenschap een verstikkend, intolerant effect had en dat een grote groepsdruk mensen tot kwaad aan zou zetten.

Eén van de redenen die Kearns en Forrest (2001) aanwijzen waarom sociale cohesie niet duidelijk wordt omschreven is dat sociale cohesie als iets positiefs en nastrevenswaardigs wordt gezien. Dit blijkt als we kijken naar de elementen van sociale cohesie uit paragraaf 5.2. Gemeenten, ontwikkelaars en beheerders hebben hierdoor baat bij het ontwikkelen van deze elementen in de wijk of buurt. Zij zien het creëren van wijkgebonden sociale cohesie als een voorwaarde voor het slagen van een project.

Sociale cohesie binnen een deelgroep of een deelgebied is dus een goede zaak, tot het moment dat andere mensen worden uitgesloten en er sprake is van vermindering van sociale cohesie. Sterke

onderlinge cohesie kan namelijk gepaard gaan met het hebben van negatieve beelden van anderen. Daarnaast kan een deelgroep normen, waarden en doelen nastreven welke schadelijk zijn voor de omgeving. Deze negatieve kanten van sociale cohesie scoren goed op aspecten zoals gemeenschappelijke waarden, sociale controle, verbondenheid met een territorium en identiteit, maar laag op cultuur van burgerschap, maatschappelijke orde en sociaal kapitaal. Deze negatieve kanten ontwikkelen mogelijk ook segregatie en congregatie. Dit onderzoek richt zich juist op de positieve aspecten van sociale cohesie. Beïnvloed hoge sociale cohesie het geluksgevoel van de bewoner?

5.7 Samenvatting & Conclusie

Sociale cohesie wordt in dit onderzoek gemeten door middel van de elementen van sociale cohesie benoemd door Kearns en Forrest (2000). Kearns en Forrest leggen sociale cohesie uit aan de hand van de volgende kenmerken: gemeenschappelijke waarden en een cultuur van burgerschap, maatschappelijke orde en sociale controle, maatschappelijke solidariteit en verkleining van welvaartverschillen, sociale netwerken en sociaal kapitaal en verbondenheid met een territorium en identiteit. Door middel van deze vijf elementen is het mogelijk te kijken naar het complexe fenomeen sociale cohesie. Deben, Schuyt en van Ginkel (2002) hebben in Nederland de typering van Kearns en Forrest uitgebreid en er in totaal negen elementen van gemaakt. Door deze twee typering is te zien dan sociale cohesie op verschillende manieren kan worden onderscheiden. Ook leggen Deben, Schuyt en van Ginkel meer de nadruk op de verschillen in de samenleving. De vijf elementen van Kearns en Forrest, maar ook de negen elementen van Deben, Schuyt en van Ginkel vertonen veel samenhang, maar dat wil niet per definitie betekenen dat wanneer er één element ontbreekt een ander element ook direct ontbreekt. Daarom is ook de theorie van Bolt en Torrance (2005) opgenomen in dit hoofdstuk. Bolt en Torrance onderscheiden sociale cohesie aan de hand van slechts drie elementen: gedrag, beleving en normen en waarden.

Sociale cohesie kan worden opgedeeld in netwerk cohesie en wijkgebonden cohesie. Bij netwerk cohesie betreft het de verbondenheid tussen mensen welke een bepaald territorium overschrijdt. Daarnaast richt wijkgebonden sociale cohesie zich juist op een dorp, wijk of buurt. Omdat dit onderzoek zich richt op woondomeinen wordt er in dit onderzoek gewerkt met de definitie van wijkgebonden sociale cohesie: de wijk en gemeenschap zijn verbonden met elkaar. De elementen Kearns en Forrest (2000) blijven geldend voor deze vorm van sociale cohesie. De elementen zijn voor sociale cohesie opgesteld, maar functioneren ook als elementen bij het specifieke wijkgebonden sociale cohesie. De negen elementen van Deben, Schuyt en van Ginkel (2002) blijken te uitgebreid voor dit specifieke onderzoek en richten zich daarnaast meer op de verschillen in de samenleving, een factor die in dit onderzoek niet wordt meegenomen. De drie elementen van Bolt en Torrance (2005) zijn te minimaal en te weinig concreet voor dit onderzoek. Wel tonen deze elementen de drie componenten (gedrag, beleving, normen en waarden) die een belangrijke rol spelen bij woondomeinen. De vijf elementen van (wijkgebonden) sociale cohesie van Kearns en Forrest worden in het onderzoek nader uitgewerkt. In hoofdstuk twee (methodologie) is nader uiteengezet op welke manier de elementen van Kearns en Forrest bijdragen in dit onderzoek.

Naast de theorieën van wijkgebonden sociale cohesie wordt wel benadrukt dat het belang van de buurt voor ieder persoonlijk anders is. Zo onderscheidt Blokland-Potters (1998): mensen voor wie locatie geen betekenis heeft, mensen die de wijk praktisch gebruiken, mensen voor wie het accent ligt op symbolisch wijkgebruik en mensen die het wonen in de wijk zien als een onderdeel van een specifieke levensstijl. De betekenis van wijkgebonden sociale cohesie verschilt dus per persoon. Met het onderscheidt dat door Blokland-Potters wordt gemaakt, wordt gekeken naar het verschil in opvatting tussen bewoners van een woondomein en bewoners uit de directe omgeving van de woondomeinen. De

mate van sociale cohesie in combinatie met het soort gebruik dat iemand maakt van de wijk kan worden gerelateerd aan het geluksgevoel van de respondenten. Met deze drie factoren samen kan worden gekeken in welke mate het belang van de wijk bijdraagt aan het geluksgevoel van consumenten.

Flap (1999) concludeert tot slot dat met een doordacht ontwerp voor het gebruik van de ruimte sociaal contact tussen mensen bevorderd kan worden. Volgens Flap kan ook de vormgeving bijdragen aan de verbondenheid met en in de wijk door het ontstaan van identificatie. Of deze constatering inderdaad kunnen worden bevestigd is een belangrijk deel van dit onderzoek. Dit hoofdstuk is afgesloten met een korte discussie betreft wijkgebonden sociale cohesie.

Deel B: Empirie

Fig. 6.1: Eva Lanxmeer te Culemborg (aecinfo, n.d.)

Fig. 6.2: Haverleij te Den Bosch (Haverleij, n.d.)

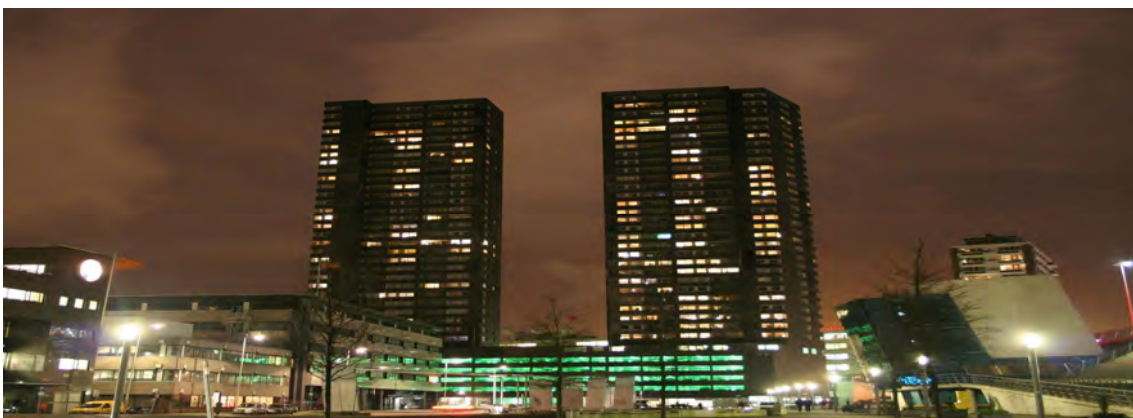

Fig. 6.3: De Hoge Heren te Rotterdam (Vesteda, 2008)

Fig. 6.4: WoonParc Sandur te Emmen (Eigen fotomateriaal, 2009)

Fig. 6.5: Golf Residentie Dronen (Golfresidentie, n.d.)

Fig. 6.6: Wooncomplex Mariaplaats Utrecht (Eigen fotomateriaal, 2009)

Fig. 6.7: Park Rozendaal te Leusden (Blauwhoed, n.d. & eigen fotomateriaal, 2009)

Hoofdstuk 6: Cases

6.1 Inleiding

Zoals aangegeven hebben bij dit onderzoek zeven woondomeinen als case gediend. In hoofdstuk drie is nader toegelicht wat wordt verstaan onder woondomeinen. In de woondomeinen die centraal staan in dit onderzoek is door middel van online enquêtes, als mede een aantal aanvullende interviews, onderzocht welke invloed het wonen in een woondomein heeft op het geluksgevoel van bewoners. De uitkomsten van dit onderzoek zijn vergeleken met de waardes die zijn verkregen door dezelfde enquête voor te leggen bij mensen die niet woonachtig zijn in één van de zeven woondomeinen. Woondomeinen zijn er in verschillende vormen. Maar er is wel een zekere overeenkomst tussen de verschillende woondomeinen herkenbaar. In een woondomein wonen namelijk voornamelijk bewoners met een bepaalde leefstijl, die op basis van dezelfde sociale en culturele kenmerken ervoor kiezen om samen, met gelijkgestemden, te gaan wonen.

In onderstaande paragrafen worden de onderlinge verschillen tussen de woondomeinen besproken. Deze onderlinge verschillen hebben betrekking op de mate van afscherming van de woonomgeving (fysiek of symbolisch), het hebben van gemeenschappelijk eigendom en de mate van vereniging en verantwoordelijkheid. Tevens zal het concept dat centraal heeft gestaan bij de ontwikkeling van de woondomeinen worden toegelicht.

6.2 Verantwoording cases

De realisatie van woondomeinen is in Nederland volop in ontwikkeling. Waarom in dit onderzoek is gekozen voor de onderstaande zeven woondomeinen, is in paragraaf 2.3.B nader toegelicht. Er is gekozen voor een zevental woondomeinen, welke allemaal drie of meer kenmerken van een woondomein vertonen (zie figuur 2.2). De woondomeinen variëren in woonmilieu, leefstijl en thema. Tevens zijn er woondomeinen bij waarin bewoners gemeenschappelijke voorzieningen gezamenlijk beheren.

6.3 EVA-Lanxmeer

Welkom in Lanxmeer, de meest doorgedreven klimaatwijk ter wereld. En het zijn de bewoners zelf die het voor elkaar hebben gekregen” (Ysebaert, 2008).

Ontwikkelaar	Stichting EVA, gemeente Culemborg & Provincie Gelderland
Jaartal oplevering	2002
Aantal woningen	231, zowel koop als huur
Type woningen	Appartementen & vrijstaande woningen
Doelgroep	Mensen die duurzaam denken en leven
Grootte Woondomein	24 ha
Beheer	VVE

Fig. 6.8: Karakteristieken EVA-Lanxmeer (Laan, 2007; Moerman, 2009; Ysebaert, 2008)

Duurzaam & ecologisch wonen

EVA-Lanxmeer is een duurzame en ecologische woon en werk locatie in het centrum van Culemborg. Dit woondomein wordt bewoont door mensen die een ecologische grondslag en een milieubewuste levenshouding delen. EVA-Lanxmeer bestaat wat betreft de fysieke inrichting uit drie pijlers: de

woningen en kantoren, het EVA-Centrum en de stadsboerderij. Daarnaast zijn er vergevorderde plannen voor een zorgboerderij, ondergrondse woningen en een multifunctioneel gebouw voor wonen en werken ten behoeve van kleinschalige, alternatieve bedrijven (Gemeente Culemborg, n.d.). Het openbare gebied van EVA-Lanxmeer is eigendom van de Gemeente Culemborg. De leden van de bewonersvereniging EVA-Lanxmeer zijn echter verantwoordelijk voor het onderhoud en beheer (Twist et al., 2007).

Ontwikkeling en bewonersparticipatie

In 1994 is vanuit een particulier initiatief en behoefte aan een woonconcept waarin een duurzame leefomgeving centraal staat het project EVA-Lanxmeer gestart. Uiteindelijk is dit project een coproductie geweest van de gemeente Culemborg en de Stichting Ecologisch centrum voor Voorlichting en Advies (EVA). In 2005 is de wijk EVA-Lanxmeer te Culemborg gerealiseerd (Twist et al., 2007). Om het duurzame karakter niet alleen in ecologische zin maar ook in sociale zin vorm te geven, zijn bewoners direct actief betrokken bij het ontwerp en beheer van de wijk. Zo zijn de wensen en ideeën van de leden van stichting EVA het uitgangspunt geweest bij de planontwikkeling. Bewoners zijn voor alle fases in het proces uitgenodigd deel te nemen aan het ontwerpproces. Ook zijn de bewoners actief betrokken bij de processen van inrichting, aanleg, beheer en verdere ontwikkeling van de leefomgeving. Het interactieve samenwerkingsproces heeft er voor gezorgd dat de differentiatie en beleving zijn aangepast aan de wensen van de bewoners (Van der Laan, 2007). Het woondomein straalt betrokkenheid en gemeenschapszin uit en biedt ook voor minder ideologische gezinnen een prettige woonomgeving.

Ook op sociaal gebied is er tegemoetgekomen aan de wensen van de bewoners. Een groot deel van de woningen in EVA-Lanxmeer zijn in een hofvorm gebouwd. De hoven bestaan uit kleine privé-tuinen en een grote gemeenschappelijke buitenruimte; de binnentuinen van de hoven. De inrichting van de ruimte, in combinatie met het gemeenschappelijke beheer leidt tot het verhogen van de sociale cohesie onder de buurtbewoners.

Om een woning te kunnen huren of kopen moet men lid worden van de Bewonersvereniging EVA-Lanxmeer (BEL). Door lid te worden van Bel stem je ook in met de principes en uitgangspunten van de stichting door middel van het ondertekenen van de geldende statuten (Twist et al., 2007). De bewonersvereniging bestaat naast het bestuur uit een aantal verschillende werkgroepen. Tevens is de Bel verantwoordelijk voor het gemeenschappelijk onderhoud van het groen in de wijk. De website en de tweemaandelijks nieuwsbrief zijn media waarmee activiteiten en tips worden aangekondigd. Ook staat er een mededelingenbord aan de rand van de hof. De vereniging heeft één maal per jaar een algemene ledenvergadering en op buurt- en hofniveau is er tweemaandelijks overleg. Deze aanpak bevordert de leefbaarheid en het welzijn in de directe woonomgeving en heeft geleid tot een sterke sociaal en maatschappelijke fundering in EVA-Lanxmeer. (Gemeente Culemborg, n.d.).

‘Op zomerse dagen lijkt het soms net wel een camping. De kinderen springen hier achter het huis zo in de plassen en vijvers’ (Moerman, 2009).

Ecologische grondslag

Het uitgangspunt van EVA-Lanxmeer is dat de kwaliteit van de gebouwde omgeving een ecologische grondslag kent en zoveel mogelijk bijdraagt aan het welzijn van de bewoners. Door middel van het materiaalgebruik van de woningen komt het woondomein tegemoet aan de ecologische grondslag. Op deze manier wordt er 60% energie gespaard. De fysieke inrichting van de openbare ruimte is ingericht naar de wensen van de bewoners. EVA-Lanxmeer is gebouwd rondom een waterwingebied waarin oude hoogstamfruitbomen en populieren een zogenoemde groene zone vormen (Twist et al., 2007). Het stedenbouwkundige plan combineert de bestaande landschappelijke elementen als het waterwingebied

met zijn boomgaard, de archeologische vindplaats en een oude rivierarm van de Lek, met nieuwe doelstellingen op het gebied van waterbeheersing en energiehuishouding (Lohof & Reijndorp, 2006). Integraal waterbeheer, het verbinden van de aanwezige ecologische zones en de integratie van landschap en architectuur heeft centraal gestaan bij het stedenbouwkundige plan. De indeling van de buitenruimte heeft als doel een leefomgeving te creëren die de diversiteit vertoont van natuurlijke ecosystemen. Door de duurzame en ecologische opbouw van EVA-Lanxmeer onderscheidt dit woondomein zich van zijn omgeving. De inrichting van het openbare gebied sluit niet aan op de omliggende naoorlogse wijken (Ysebaert, 2008).

6.4 Park Rozendaal

'We merken nu zelfs dat kinderen die hier zijn opgegroeid in de jaren zeventig, tachtig nu zelf een huis willen kopen in deze wijk. Met hun eigen kinderen' (VROM, 2002).

Ontwikkelaar	Eurowoningen (tegenwoordig Blauwhoed)
Jaartal oplevering	1970
Aantal woningen	476 koopwoningen
Type woningen	Drive-in-woningen
Doelgroep	Gezinnen met kinderen
Huidige bewoners	Voornamelijk gezinnen met kinderen
Groote Woondomein	16 ha

Fig. 6.9: Karakteristieken Park Rozendaal (Groenstichting Rozendaal, Twist et al., 2007)

Groen en leefbaar wonen

Park Rozendaal is een woonlocatie in Leusden uit de jaren '70. Anno 2009 is de wijk nog steeds erg populair. Het woondomein beschikt over een tennisbaan en een zwembad. Ruimtelijk wordt het woondomein onderscheiden van de omgeving door de fysieke vormgeving. Dit is te zien op figuur 6.7. Mede hierdoor worden de woningen ook wel de 'Eurowoningen' genoemd. Het karakter van het woondomein is uitnodigend voor buitenstaanders door de groene omgeving en de fysieke omgeving.

Eurowoningen

In de jaren zeventig van de vorige eeuw zijn, door projectontwikkelaar Eurowoningen, de eerste woningen in de wijk Rozendaal opgeleverd. Het toenmalige concept, geïnspireerd door internationale praktijk voorbeelden en ideeën van de ontwikkelaar, was experimenteel van aard door de grote participatie en betrokkenheid van de bewoners. Het concept heette oorspronkelijk Europarkstad Leusden en hierdoor verwijzen alle straatnamen in de wijk naar regio's en landstreken in Europa. De hele wijk telt een 476 drive-in woningen die naast een woonfunctie soms ook een werkfunctie kennen. De wijk is opgebouwd uit een soort in elkaar snijdende bogen met als doel lange straten tegen te gaan en een hoge bebouwingsdichtheid te creëren met veel groen. In de opbouw was extra ruimte voor groen- en speelvoorzieningen voorzien (Twist et al., 2007).

Bij de ontwikkeling van de wijk stond centraal dat het een leefbare wijk in het groen moest worden. Rozendaal als groene, leefbare wijk kwam goed overeen met de voor de jaren '70 kenmerkende thema's: stapelen, veel groen en community. Er moest meer ruimte komen voor de mensen om te leven. Ruimte waar mensen meer 'mens' zouden kunnen zijn. Dit was ook het uitgangspunt van ontwikkelaar Eurowoningen, tegenwoordig Blauwhoed (VROM, 2002).

De doelgroep van de wijk Rozendaal is voornamelijk gezinnen met kinderen. De groene, autoluwe woonomgeving maakt de wijk een ideale omgeving om als kind op te groeien. Ook de gemeenschappelijke voorzieningen dragen hierin bij. Voor het kindvriendelijke karakter van de wijk heeft park Rozendaal al diverse prijzen ontvangen. In 2005 ontving de wijk de Jantje Beton Prijs. Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan de meest kindvriendelijke wijk van Nederland. In 2008 heeft de wijk de Leusdense Milieuprijs gewonnen en heeft de Gironde, een straat in de wijk Rozendaal, in 2009 het 'klimaatstraatfeest' gewonnen. Deze prijs is gewonnen doordat er met de straat zo veel mogelijk energie is bespaard. Al deze prijzen dragen bij aan de hoge mate van sociale cohesie binnen de wijk. Tevens dragen de gemeenschappelijke voorzieningen ook bij in het buurtcontact en de onderlinge verbondenheid van de buurtbewoners.

Bewonersparticipatie

Ten behoeve van de aanleg en het beheer van de groenvoorzieningen in de wijk Rozendaal, is in september 1970 Groenstichting Rozendaal opgericht. Projectontwikkelaar Eurowoningen en de gemeente Leusden hebben in 1970 gezamenlijk het initiatief genomen tot het oprichten van een stichting; Groenstichting Rozendaal. De gedachte achter deze stichting was dat de eenzijdige huizenblokken alleen doorbroken kunnen worden door de pleinen met fantasie aan te pakken. De invloed van bewoners werd hierbij zeer belangrijk gevonden. Bij oprichting bestond de Groenstichting uit vertegenwoordigers uit de gemeente Leusden, projectontwikkelaar Eurowoningen en bewoners uit de wijk. Echter zijn ongeveer tien jaar na oprichting de vertegenwoordigers van de gemeente en Eurowoningen uit de stichting gestapt en draait het beheer volledig op bewoners uit de wijk. Het doel van de stichting is: "Ten algemene nutte en zonder winstoogmerk het verkrijgen en exploiteren van objecten, die bij kunnen dragen tot een verbetering van het woon- en leefmilieu in de wijk Rozendaal te Leusden, waaronder begrepen de aanleg, instandhouding en de exploitatie van de in de wijk gelegen groenvoorzieningen, recreatieterreinen en verdere daartoe geprojecteerde en nog te projecteren installaties en inrichtingen" (Groenstichting Rozendaal, 2005).

Belangrijke voorwaarde in het koopcontract is de verplichte bijdrage aan de Groenstichting. Alle huiseigenaren zijn lid van deze stichting. Naast de aanleg en het beheer van de groenvoorzieningen in de wijk, zijn ook overige voorzieningen en bijbehorende gebouwen eigendom van de Groenstichting. Het gaat hierbij onder meer om de tennisbaan, het verwarmde buitenzwembad, de kabel ten behoeve van het tv signaal en diverse speeleilanden. Op een eigen tv-kanaal wordt nieuws over de wijk gepubliceerd en kunnen ook advertenties van wijkbewoners geplaatst worden. Van alle voorzieningen mogen de bewoners gebruik maken. Één introductie per bewoner is de regel die geldt voor het gebruik van de voorzieningen.

6.5 Haverleij

"Het is net de Efteling, alleen hier mag je na sluitingstijd blijven slapen" (Rosmulder, 2008).

Ontwikkelaar	Bouwfonds ontwikkeling, Heijmans Vastgoed & gemeente Den Bosch
Jaartal oplevering	Nog in ontwikkeling. Eerste voltooide kasteel is in 2001 opgeleverd
Aantal woningen	871
Type woningen	Appartementen & eengezinswoningen
Doelgroep	55-plussers & gezinnen
Huidige bewoners	Voornamelijk gezinnen afkomstig uit de stad
Grootte Woondomein	225 ha

Fig. 6.10: Karakteristieken Haverleij (Hamers et al., 2007)

Wonen in een sprookje

Haverleij is een nieuwbouwwijk gebouwd binnen de contouren van het voormalige 'Eiland van Engelen', acht kilometer ten noordwesten van het centrum van Den Bosch. In het noorden wordt de wijk begrensd door de Maas en de Dieze, die op dit punt in de Maas uitmondt. Ten oosten sluit Haverleij aan op het dorp Engelen, in het zuiden en westen op het recreatiegebied Engelermeer en agrarisch gebied (Hamers et al., 2007). In de huidige situatie bestaat Haverleij uit zes verschillende kastelen en het slot Haverleij. Het uiteindelijke project Haverleij zal bestaan uit een negental kastelen en het slot. Naast de kastelen en het slot bestaat Haverleij uit groenvoorzieningen en een golfbaan. Het woondomein beschikt over een basisschool en een kinderopvang. Samen met een golfbaan, fungeren deze plaatsen als ontmoetingsplekken voor de gemeenschap. Voor het dagelijkse levensonderhoud zijn de bewoners aangewezen op omliggende gemeenten als Den Bosch en Engelen. De kastelen hebben een besloten uitstraling en zijn hierdoor niet uitnodigend voor bezoekers.

Controversieel concept als reactie op Vinex-locaties

Vanuit een nationaal woningtekort is in de Vierde Nota Extra, ook wel Vinex genoemd, een aantal locaties in Nederland aangewezen waar in totaal 445.000 woningen gebouwd dienen te worden. Alle aangewezen locaties zijn in de nabijheid van grote steden gelegen. De nabijheid van steden is van belang door een viertal redenen: het opvangen van de leegloop van de steden, de bescherming van de natuur, het draagvlak van voorzieningen te vergroten en het autogebruik terug te dringen. Nabij Den Bosch is het plangebied van de Haverleij aangewezen als Vinex-locatie (Hamers e.a., 2007). Grootschaligheid, monotone bebouwing en het gebrek aan identiteit zijn negatieve kenmerken van Vinex-wijken. Als reactie hierop heeft architect Soeters een plan ontwikkeld waarbij de woningen geclusterd zijn in grotere woongebouwen. De woonclusters, die vormgegeven zijn in kastelen, komen tegemoet aan de wens van een besloten en een stabiele woonomgeving in de huidige maatschappij.

Het concept van Haverleij is erg controversieel. Zo heeft er een publieke discussie plaatsgevonden over de gated community aspecten die Haverleij zou bezitten. Voorbeelden hiervan zijn segregatie en discriminatie. Echter wordt deze kritiek al snel door de bewoners en ontwikkelaars ontkracht. De kastelen benadrukken juist de grote mate van betrokkenheid onder bewoners, de hoge sociale cohesie en de veiligheid in de wijk. Het gevoel van geborgenheid wordt daarnaast versterkt door de thematisering en beslotenheid van het woondomein. De kastelen zijn met slechts één toegangsweg voor auto's bereikbaar (Hamers et al., 2007) en geen van de kastelen is geheel afgesloten voor andere consumenten. Toch stralen de kastelen op deze manier een bepaalde geslotenheid uit. Wat door

omstanders misschien als negatief wordt geïnterpreteerd, biedt voor de bewoners een positieve vorm van veiligheid en geborgenheid. Daarnaast straalt Haverleij met zijn kastelen en golfbaan een bepaalde mate van luxe uit. Echter blijkt de samenstelling van de wijk wel veel overeenkomsten te tonen met een Vinex wijk. Zo zijn er veel jonge gezinnen en tweeverdieners woonachtig (Rosmulder, 2008).

De identiteit van het woondomein uit zich in de kasteelachtige vormgeving. De kastelen zijn voorzien van een oprijlaan, een brug over een gracht, een toegangspoort en/of een binnenplaats. Daarnaast zijn er ambachtelijke materialen gebruikt en wordt bijvoorbeeld het wapen van het kasteel getoond. Deze kenmerken dragen bij aan de beleving (Hamers e.a., 2007).

Bewonersparticipatie

De gemeente heeft het parklandschap van Haverleij in beheer. Het gehele gebied, met uitzondering van de kastelen, is in bezit van Haverleij BV, een publiekprivaat samenwerkingsverband. De binnenplaats van de kastelen is eigendom van de gemeente. De gemeente is verantwoordelijk voor het onderhoud van deze binnenplaatsen. Echter zijn er wel uitzonderingen. Kasteel Lelienhuyze beschikt bijvoorbeeld over een ondergrondse parkeerplaats. Deze parkeerplaats is niet publiek bezit maar eigendom van de bewoners zelf. De bewoners van kasteel Lelienhuyze zijn verenigd in een VvE. De bewoners betalen mee aan het onderhoud van deze ondergrondse garage.

Alle bewoners zijn per slot verenigd in een bewonersvereniging. De bewonersverenigingen stellen zich tot doel het behouden en bevorderen van de leefbaarheid in en om de verschillende sloten. Dit komt tot uiting in de organisatie van activiteiten, maar ook in de belangenbehartiging voor en door de bewoners.

6.6 Wooncomplex Mariaplaats

'Pal onder het wakend oog van de Domtoren, vlak naast de resten van het middeleeuwse Duitse huis en direct achter de gerestaureerde kloostergang van de voormalige Mariakerk is de geest van de eeuwenoude stad in puur eigentijdse vormen tot leven gebracht' (Haagsma & Haan, 1998).

Ontwikkelaar	Gemeente Utrecht, Belvédère & Bouwfonds MAB
Jaartal oplevering	1998
Aantal woningen	54 koopwoningen
Type woningen	Stadsvilla's, patio's & appartementen
Doelgroep	Rijke mensen die luxe en binnenstedelijk willen wonen
Grootte omvang	0,6 ha
Beheer	VVE die het onderhoud uitbesteed aan derden

Fig. 6.11: Karakteristieken Wooncomplex Mariaplaats (Haagsma & de Haan, 1998; Sanders, 2006; Belvédère, 2004; Lohof & Reijndorp, 2006)

Binnenstedelijk beschermd wonen

Wooncomplex Mariaplaats is een hoogwaardig, exclusief binnenstedelijk project in het historische centrum van Utrecht. Dit woondomein kent een centraal gelegen openbare ruimte en een ondergrondse parkeervoorziening. Echter heeft het wooncomplex Mariaplaats verder geen voorzieningen. De woningen staan rond de binnenplaats en hierdoor wordt de omgeving afgesloten van het woondomein. De toegangspoorten van dit woondomein zijn tussen zonsondergang en zonsopgang gesloten. Deze toegangspoorten creëren een zekere mate van beslotenheid (Haagsma & Haan, 1998; Sanders, 2006).

Kader: Geschiedenis wooncomplex Mariaplaats

Het wooncomplex Mariaplaats ontstond in de elfde eeuw als één van de zogeheten 'immunititeiten'. Een immuniteit is een terrein waar een kerk centraal staat, en waar de kanunniken, die de immuniteit besturen, hun huizen op de percelen eromheen bouwen. In de jaren 90 waren enkel nog de fundamenteën van deze immuniteit aanwezig en deed het terrein van de Mariaplaats dienst als parkeerplaats voor de omwonende. Deze fundamenteën zijn als uitgangspunt genomen voor het nieuwe wooncomplex Mariaplaats. Hierdoor heeft de huidige bebouwing hetzelfde patroon als de voormalige immuniteit (Belvédère, 2004; Lohof & Reijndorp, 2006).

Herontwikkeling immuniteit

Sinds 1998 is door middel van een stedelijk ontwikkelingsproject van de Antwerpse architect, Bob van Reeth, het oude stuk land dat sinds 1940 al braak lag weer bewoonbaar geworden. Dit project is een samenwerking van de projectontwikkelaar, de gemeente Utrecht en architect Bob van Reeth. Het uitgangspunt was het ontwikkelen van een plan waarbij de identiteit van de plek een belangrijke rol zou krijgen en de woonomgeving een hoge kwaliteit zou kennen. Een partner in dit project was het bureau Belvédère dat zich heeft ingezet om de cultuurhistorische waarde van de locatie een hogere prioriteit te geven bij de planvorming. Het huidige woondomein Mariaplaats is geïnspireerd op de woonhuizen van de kanunniken. De nauwe doorgangen tussen de blokken en pleinen doen middeleeuws aan. Ondanks de hoge dichtheid kunnen bewoners de Domtoren, omlegende pleinen en tuinen zien. De beslotenheid van de woningen zorgt voor een zekere intimiteit, echter wil dit niet direct zeggen dat het contact tussen bewoners ook hecht is. Toch zorgt deze intimiteit en de identiteit van het woondomein ervoor dat het woondomein Mariaplaats een hechte, stedelijke buurt is. De woningen bevinden zich in het duurdere segment woningen.

Bewonersparticipatie

In het gebied zijn vijf VvE's opgericht: één voor de grondgebonden rijwoningen, één voor de twee grote appartementengebouwen, één voor het kleine appartementengebouw, één voor de garage en een overkoepelende Vereniging voor Eigenaren voor de buitenruimte. Het gehele terrein tussen de Mariaplaats en de Walsteeg is, voor zover het geen privétuintjes zijn, het gemeenschappelijke eigendom van de bewoners. De collectieve, semiopenbare buitenruimte wordt dus privaat beheerd. De archeologische opgravingen blijven in eigendom en beheer van de gemeente (Lohof & Reijndorp, 2006).

Een groot aantal taken wordt door de VvE uitbesteed. Bijvoorbeeld het schoonhouden van de buitenruimte en het beheer van groen. Een ander deel van de beheertaken worden uitbesteed aan een administratiekantoor. De bewoners maken een maandelijkse bijdrage over voor de diverse diensten, zoals onderhoud en elektra van de buitenverlichting. Het uitbesteden van de diverse taken is door de ontwikkelaar van tevoren gepland en georganiseerd. Hij heeft van tevoren geschat dat de doelgroep, naast het drukke bestaan, niet ook thuis de handen uit de mouwen wil steken en hiervoor graag wil betalen. Doordat het huidige bestuur van de VvE uit slechts drie bewoners bestaat, worden medebewoners tegenwoordig actiever betrokken bij de taken van het bestuur. Door het mogelijk laten vervallen van de uitbesteede taken, wil de VvE de betrokkenheid en sociale cohesie tussen de bewoners verhogen.

6.7 Golf Residentie Dronten

"Ik denk dat mensen wel het gevoel hebben dat we iets apart hebben. Dat we iets apart zijn. Dat vinden Drontenaren ook. Die vinden het een apart slag. De grens is die weg daar. Alles bezuiden... Wij denken het zelf ook. Over en weer denken we het. Je hoort wel bij elkaar maar er loopt wel een scheidslijn. Soms is men in Dronten wel kritisch, maar eigenlijk zouden ze blij moeten zijn met ons" (Eshuis, van Dam & Aarts, 2008).

Ontwikkelaar	Mourik Groot Ammers
Jaartal oplevering	2003
Aantal woningen	450; huur & koop
Type woningen	Vrijstaande woningen & appartementen
Doelgroep	55-plussers
Huidige bewoners	Gezinnen met kinderen & 55-plus
Grootte Woondomein	86 ha

Fig. 6.12: Karakteristieken Golfresidentie Dronten (Eshuis, van Dam & Aarts, 2008; Twist et al., 2007; Sanders, 2006)

Golfen in de polder

De Golf Residentie Dronten (GRD) is één van de eerste projecten in Nederland waarbij wonen en golfen geïntegreerd is. De GRD bevindt zich midden in het polderlandschap op voormalige landbouwgronden en tussen de woningen ligt een 18-holes golfbaan. De bewoners delen allen de passie voor het golfen. Bij aankoop van een kavel met bijbehorende woning, zijn de bewoners tevens voor 1/450 deel mede-eigenaar geworden van de golfbaan, de infrastructuur en de parkvoorzieningen. Ieder lid ontvangt bij de koop van een woning of appartement twee speelrechten voor het golfen op de golfbaan. De kavel, woning en het mede-eigenaarschap van de golfbaan zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. Bij verkoop van de kavel moet het eigendom en speelrecht van de golfbaan worden verkocht.

'Het is het ouderwetse gevoel van samen. Niet iedere dag samen koffie drinken, maar als er wat aan de hand is, dat je iets voor elkaar regelt. Maar het is geen opgelegd pandoer. Het hoeft niet. Er zit ook een andere kant aan. Dat iedereen bij elkaar klept. Heb je al gehoord van die en die' (Eshuis, van Dam & Aarts, 2008).

Hoogwaardig woonmilieu

Begin jaren '90 had de gemeente Dronten behoefte aan hoogwaardige woonmilieus, in combinatie met recreatieve voorzieningen. Projectontwikkelaar SBA, later Mourik Groot Ammers BV, heeft de gemeenten benaderd met het idee om op een oude vuilstortplaats een geïntegreerde golfbaan en woonwijk te creëren (Twist, Kort, Velzen, Stotijn, 2007). Het idee voor het ontwikkelen van een woonmilieu waarbij golfen centraal staat, kwam voort uit een internationale vraag. Het beoefenen van de golfsport in de directe omgeving van de woning was al een geslaagd concept in de VS en Spanje. Echter was deze combinatie in Nederland nog onbekend.

Het concept van de GRD was afgestemd op de leefstijl van de doelgroep: 55-plussers. Een doelgroep die veel vrije tijd heeft en een passie voor de golfsport (Sanders, 2006). Aan de wensen van de doelgroep werd tegemoetgekomen door het park veilig in te richten en het park aanzien te geven. Daarnaast biedt het clubhuis en de golfbaan de mogelijkheid voor sociale contacten. Ook met de

parkachtige opzet en architectonische woningen is de hoogwaardig van het plan verhoogd (Sanders, 2006). De aanvankelijke doelgroep van de GRD blijkt tegenwoordig niet de enige doelgroep. De kleinere woningen blijken ook betaalbaar en aantrekkelijk voor jonge gezinnen.

'Ik heb het gevoel dat ik nu woon tussen ons soort mensen. En ik vind dat prettig. Ik vind het prettig om 's avonds bij een borrel te kunnen praten over het non-proliferatieverdrag, zeg ik wel eens. Dat dat kan, dat is prettig. En dan hoef je het niet allemaal eens te zijn, maar dat je erover kan praten (daar gaat het om)' (Eshuis, van Dam & Aarts, 2007).

Bewonersparticipatie en beslotenheid

De bindende factor in de GRD is de passie voor golf. Deze gezamenlijke interesse delen de bewoners met elkaar en zorgt voor binding tussen de bewoners. Lidmaatschap van de VvE is verplicht gesteld aangezien alle bewoners mede-eigenaar zijn van het woondomein. De vereniging is verantwoordelijk voor onder andere het groen, de bestrating, de riolering en de straatverlichting. Daarnaast zijn bij de ontwikkelingsfase van de GRD de gemeente Dronten en de projectontwikkelaar overeengekomen dat het beheer van de wijk bij de bewoners zelf dient te liggen. Dit besluit is mede tot stand gekomen doordat de gemeente het beheer van de golfbaan niet tot haar taken rekent. Het beheer van de golfbaan wordt gefinancierd uit de bijdrage aan de VvE.

Het woondomein wordt ruimtelijke door de golfbaan en gedeeltelijk door een provinciale weg van de omgeving onderscheiden. Toegang tot het park is slechts via één weg mogelijk. Het gebied is niet uitnodigend voor derden. Toch blijkt uit onderzoek van Dam, Aarts en Eshuis (2008) dat de beslotenheid van de GRD beperkt is. Wel brengt de GRD bij veel buitenstaanders het besloten gevoel met zich mee. Ook bewoners zelf beschouwen de GRD als een afgeschermd dorp. Al wordt de beslotenheid door bewoners geïnterpreteerd als ruimtelijke beslotenheid. Bewoners van de GRD spreken van 'ons soort mensen' en ervaren de gezamenlijke passie voor golfen als prettig. (Van Dam, e.a., 2007; Sanders, 2006; Van Twist, e.a., 2007).

6.8 De Hoge Heren

"Mensen geven vandaag de dag het begrip wonen steeds meer een eigen invulling, alleen basisvoorzieningen in de woning zijn niet meer voldoende. Een groeiende groep consumenten stelt steeds hogere eisen aan hun woning, wooncomfort en leefomgeving" (Vesteda, 2008).

Ontwikkelaar	Vesteda
Jaartal oplevering	2001
Aantal woningen	290, zowel koop als huur
Type woningen	Luxe appartementen
Doelgroep	55-plussers, 'Young Urban professionals' & Expats
Beheer	Vesteda

Fig. 6.13: Karakteristieken De Hoge Heren (Vesteda, 2008; De Hoge Heren, n.d.; Bewonersvereniging De Hoge Heren, n.d.)

City living in het centrum van Rotterdam

De Hoge Heren zijn twee hoogwaardige, exclusieve woontorens nabij het centrum van Rotterdam. De torens zijn gebouwd aan de voet van de Erasmusbrug en vanuit de appartementen is er goed uitzicht over de stad en de Maas. Het woondomein bestaat uit 34 verdiepingen en is 99 meter hoog. De onderste vijf lagen, die beide torens met elkaar verbindt, biedt plaats aan bergingen en een parkeergarage voor

293 auto's. Een belangrijk aspect van De Hoge Heren is het hoge diensten- en voorzieningenniveau. Zo beschikt De Hoge Heren over een zwembad met jacuzzi, fitnessruimte, sauna, stoombad, werkunits, gastenverblijven, een algemene ontmoetingsruimte en een dakterras. Daarnaast biedt de verhuurder nog diverse servicediensten zoals schoonmaak-, maaltijd-, boodschappendiensten en kledingreiniging (De Hoge Heren, n.d.).

Topsegment

De woningen in De Hoge Heren behoren tot het topsegment van Rotterdam. De projectontwikkelaar, Vesteda is in Nederland marktleider in het duurdere huursegment. De kwaliteit van de locatie, de binnen- en openbare ruimten zijn van groot belang om deze appartementen te kunnen verhuren. De Hoge Heren voldoet aan al deze aspecten. De voorzieningen in De Hoge Heren geeft de bewoner extra comfort. Deze combinatie van hoge kwaliteit van de leefomgeving en comfort maakt De Hoge Heren aantrekkelijk.

De doelgroep van De Hoge Heren zijn '55-plussers', 'Urban Professionals' en de 'Expats'. Deze kapitaalkrachtige groepen zijn op zoek naar een exclusieve woning gelegen in het centrum van de stad en daarnaast luxe, comfort en service biedt. In De Hoge Heren bevindt zich ook een groep tijdelijke bewoners, afkomstig uit diverse landen. Deze groep 'Expats' kent een groot verloop. Dit maakt het moeilijk binding tussen de bewoners te creëren.

Het ontwerp van De Hoge Heren is afgestemd op de doelgroep. De woontoren zijn zeer strak ontworpen met zo min mogelijke storende factoren. Ook de balkons zijn in de gevels opgenomen. Het kleurgebruik zwart en grijs benadrukt de strakke architectuur. Het woondomein straalt een strakke en luxe identiteit uit waarmee bewoners zich kunnen identificeren. Door deze vormgeving onderscheidt De Hoge Heren zich van zijn omgeving. Daarnaast kan een buitenstaander (zonder sleutel) niet de centrale hal betreden.

Vereniging en verantwoordelijkheid

In 2001 zijn de voorbereidingen voor de oprichting van een bewonersvereniging gestart. Formeel is de bewonersvereniging op 6 maart 2002 opgericht. Deze vereniging komt op voor de belangen van bewoners van zowel huur- als koopwoningen. De vereniging zet zich in voor veilig, schoon en plezierig wonen in De Hoge Heren (Bewonersvereniging De Hoge Heren, n.d.). Naast het zijn van een gesprekspartner van de ontwikkelaar Vesteda, investeert de bewonersvereniging ook in de sociale aspecten van het wonen in De Hoge Heren. Huiseigenaren zijn tevens verenigd in een Vereniging van Eigenaren (VvE). Bewoners betalen voor zowel de VvE als de bewonersvereniging een vaste bijdrage.

6.9 WoonParc Sandur

'Royaal wonen in een groene omgeving nabij het water. Het lijkt een droom, maar in Parc Sandur wordt deze werkelijkheid' (Wonen in Parc Sandur, n.d.)

Ontwikkelaar	Gemeente Emmen & Loostad BV
Jaartal oplevering	2001
Aantal woningen	822; koop & huur
Type woningen	Vrijstaand & twee-onder-éénkap
Doelgroep	Tweeverdieners zonder kinderen & vitale senioren
Huidige bewoners	Gezinnen met kinderen, tweeverdieners zonder kinderen & vitale senioren
Grootte Woondomein	420 ha

Fig. 6.14: Karakteristieken WoonParc Sandur (Wonen in Parc Sandur, n.d.; Wijkvereniging WoonParc Sandur, 2001; van Marissing, 2008).

Recreatief wonen in een groene en waterrijke omgeving

WoonParc Sandur is een recreatie en woonlocatie ongeveer zes kilometer ten zuiden van het centrum van Emmen. Parc Sandur bestaat uit het RecreatieParc Sandur en het WoonParc Sandur die van elkaar gescheiden zijn. Alleen het WoonParc Sandur wordt in dit onderzoek als woondomein onderzocht. In RecreatieParc Sandur bevinden zich enkele voorzieningen waarvan bewoners van WoonParc Sandur gebruik van kunnen maken, zoals een parkcentrum met restaurant en horecavoorzieningen, supermarkt, zwembad, tennisbanen en fitnessruimte. De voorzieningen zijn eigendom van Landal Greenparks, eigenaar van het RecreatieParc. Het woondomein wordt door water en groen van de omgeving ruimtelijke afgescheiden. Toegang tot het park is slechts via één weg mogelijk (Wijkvereniging WoonParc Sandur, 2001).

Permanente bewoning in recreatiepark

De slagzin op de vorige pagina is het uitgangspunt geweest voor de opzet van Parc Sandur bij projectontwikkelaar Loostad B.V. De ideeën voor een groot recreatiemeer dateren al uit 1982 (Wijkvereniging WoonParc Sandur, 2001). Hierop volgde in 1987 de definitieve locatiekeuze, men ging uit van de aanleg van een recreatiemeer met recreatiebungalows. In de periode 1987-1994 werd het recreatiedeel ontwikkeld. Men is op dat moment in zee gegaan met een particuliere belegger. Echter liet deze belegger het in 1994 afweten, waarna een herontwikkeling van het totale gebied plaatsvond op initiatief van Kondor Wessels Noord/Loostad. Deze herontwikkeling hield in: een driedeling van het gebied in een recreatiepark voor verblijfsrecreatie met bungalows, een centrumgebied met uitgebreide voorzieningen en de aanleg van een WoonParc, waar permanent gewoond kan worden (Wijkvereniging WoonParc Sandur, 2001).

De doelgroep bestond oorspronkelijk uit 55-plussers en tweeverdieners, zonder thuiswonende kinderen, die op zoek zijn naar de combinatie van rust en recreatie net buiten de drukte van Emmen. Deze doelgroep is uiteindelijk uitgebreid met gezinnen met kinderen. Door ook gezinnen op te nemen werd het plan om het hele gebied af te schermen met hekwerken en een slagboom losgelaten aangezien de gezinnen deze afscherming niet op prijs stellen (van Marissing, 2008).

WoonParc Sandur heeft een parkachtige, Amerikaanse uitstraling. Er zijn veel groenstroken, woningen zijn groot en hebben een garage of carport waar de auto kan worden ondergebracht. Verder

oogt Parc Sandur niet gesloten. Het WoonParc is voor iedereen toegankelijk. De recreatieve voorzieningen die op het RecreatieParc gelegen zijn, kunnen gezien worden als collectieve voorzieningen. Deze voorzieningen kunnen bijdragen aan het ontstaan van sociale cohesie onder bewoners en zijn niet openbaar.

Bewonersparticipatie

De bewoners van WoonParc Sandur zijn verenigd in de belangenvereniging WoonParc Sandur. Het doel van deze vereniging is het bevorderen van de belangen van haar leden, meerderjarige inwoners van de wijk WoonParc Sandur te Emmen, die als zodanig staan ingeschreven in de registers van de Burgerlijke Stand van de gemeente Emmen. Dit doel wordt nagestreefd door het onderhouden van contacten met officiële en semiofficiële instanties, het verstrekken van informatie naar leden en kandidaat-leden en het behartigen van gemeenschappelijke belangen in de ruimste zin van het woord. Ook naar de gemeente toe is de wijkvereniging erg belangrijk voor de gemeente. Bij het oprichten van deze belangenvereniging was ook projectontwikkelaar Loostad een belangrijke gesprekspartner. Deelname aan deze belangenvereniging is op vrijwillige basis en wordt voor de bewoners niet verplicht gesteld.

6.10 Samenvatting

De zeven woondomeinen beschreven in dit hoofdstuk verschillen veel van elkaar. Het kleinste woondomein, wooncomplex Mariaplaats, is maar 54 woningen groot, terwijl de grootste twee, WoonParc Sandur en Haverleij, meer dan 800 woningen hebben. De woondomeinen zijn beschreven aan de hand van de vijf kenmerken van een woondomein: het hebben van een sociaal karakter, collectieve voorzieningen, collectief beheer, herkenbare identiteit en een zekere vorm van afscherming. De woondomeinen vertonen minimaal drie van deze kenmerken. De woondomeinen hebben allen een sociaal karakter, vier van de woondomeinen hebben collectieve voorzieningen, waarvan drie woondomeinen deze voorzieningen collectief beheren. Vijf van de zeven woondomeinen hebben daarnaast een VvE. Alle woondomeinen hebben een herkenbare identiteit en zekere mate van afscheiding.

Hoofdstuk 7: Analyse

7.1 Inleiding

Voor de beantwoording van de hoofdvraag: *Welke invloed heeft het wonen in een woondomein in Nederland op het geluksgevoel van de inwoners van een dergelijke gemeenschap, gekeken vanuit de mate waarin men zich op sociaal, economisch en fysiek gebied kan ontplooien?* wordt gebruik gemaakt van de gegevens die zijn verkregen met behulp van een online enquête. In onderstaande paragraaf 7.2 wordt de respons van de enquête behandeld. De sociaaldemografisch en sociaaleconomische kenmerken van deze respondenten worden vervolgens in paragraaf 7.3 beschreven. In paragraaf 7.4 wordt het woongeluk behandeld, onderverdeelt naar sociale, economische en fysieke factoren. Paragraaf 7.5 behandelt de leefstijlen van adviesbureau Inbo gerelateerd aan de uitkomsten van het onderzoek. In dit hoofdstuk zijn, ter ondersteuning, enkele tabellen en grafieken opgenomen. In de bijlage bevinden zich de overige tabellen en grafieken waar dit hoofdstuk op gebaseerd is, indien nodig zal hiernaar verwezen worden. Ook de vragenlijst bevindt zich in de bijlage.

7.2 Respons

De totale respons van de online enquête bedraagt 454 enquêtes. Op basis van het totale aantal verspreide brieven van 4250, komt dit neer op een respons van 10,7%. Gerelateerd aan eerdere onderzoeken die bij het stagebedrijf Inbo zijn uitgevoerd met behulp van een online enquête, blijkt dit geen slechte score. Uit ervaring blijkt dat een ongeadresseerde online enquête vaak kan rekenen op slechts een respondentpercentage van gemiddeld vijf procent. De factor eigen initiatief speelt hierin een belangrijke rol. De (mogelijke) respondenten worden per brief verzocht deel te nemen aan het onderzoek. Vervolgens moet men wel zelf tijd inplannen om achter de computer te kruipen en de website van de enquête op te zoeken. Een groot voordeel in dit onderzoek is dat de woondomeinen die onderzocht worden, over het algemeen een hoge betrokkenheid kennen. Tevens is er tijdens het bezorgen van de uitnodigingsbrieven zo veel mogelijk persoonlijk contact geweest met de bewoners. Door de bewoners te spreken, geïnteresseerd te zijn en de noodzaak van het onderzoek (voor alle partijen) uit te leggen, zijn mensen sneller bereid tijd te investeren in de enquête.

7.2.A Woondomein & Geen woondomein

De totale respons kan worden opgedeeld in respondenten woonachtig in één van de zeven woondomeinen en respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein. Het aantal respondenten woonachtig in een woondomein is in absolute cijfers bijna twee maal zo groot als de groep respondenten niet woonachtig in een woondomein. 302 respondenten zijn woonachtig in een woondomein en 152 respondenten niet.

	Frequentie	Percentage
Woondomein	302	66,5%
Geen woondomein	152	33,5%
Totaal	454	100%

Tabel 7.1: Respons naar woonvorm.

Om beide groepen te benaderen zijn in zeven woondomeinen en in de directe omgeving van de woondomeinen brieven bezorgd om bewoners uit te nodigen deel te nemen aan het onderzoek. Om de groep bewoners die niet woonachtig zijn in een woondomein te bereiken, zijn er in elke gemeente circa 250 extra uitnodigingsbrieven verspreid in de directe omgeving van het woondomein. Uitgangspunt hierbij is geweest het behalen van een minimale respons van 30 bij elk woondomein (N=30). Dit is een veel gehanteerde grens om geldende uitspraken te kunnen. De respons per gemeente is erg divers. Ondanks dat niet in elke gemeente het criterium N=30 wordt behaald, speelt dit in de analyse geen rol. Dit heeft te maken met het feit dat de groep 'niet-woonachtig in een woondomein' als één groep wordt gezien en niet wordt opgesplitst naar gemeente. Met een respons van 152 (N=152) wordt het criterium ruimschoots voldaan.

7.2.B Respons per woondomein

	Frequentie	Percentage
EVA-Lanxmeer	46	18,4%
Haverleij	39	7,8%
GRD	59	16,9%
Sandur	40	6,8%
Rozendaal	87	18,3%
Hoge Heren	19	6,7%
Mariaplaats	12	22,2%
Totaal	302	12,1%

Tabel 7.2: Verdeling respons per woondomein naar verzonden brieven.

Zoals in paragraaf 7.2.A genoemd, is getracht elke in subgroep een respons boven de 30 te realiseren. Wanneer een steekproef van een subgroep kleiner is dan 30 respondenten, is het niet mogelijk statistisch geldende uitspraken te doen over deze subgroep (Verschuren & Doorewaard, 2007). Kijkend naar de verdeling van de respons in figuur 7.2 is te zien dat, ondanks extra herinneringsbezoeken en persoonlijke gesprekken, in twee van de zeven woondomeinen de minimale respons niet behaald is. Zowel wooncomplex Mariaplaats uit Utrecht, als woondomein De Hoge Heren uit Rotterdam heeft het vereiste N=30 niet behaald. Dit kan temaken hebben met het feit dat beide woondomeinen binnenstedelijk gelegen zijn, wooncomplex Mariaplaats een klein woondomein is en er in De Hoge Heren veel expats woonachtig zijn. Wanneer echter gekeken wordt naar het respons percentage naar het aantal verspreide brieven, is opmerkelijk dat wooncomplex Mariaplaats met een percentage van 22,2% juist de hoogste respons heeft van alle woondomeinen. De Hoge Heren heeft wel het laagste responspercentage. Toch kunnen over de woondomeinen Mariaplaats en De Hoge Heren wel uitspraken worden gedaan. Deze uitspraken zijn door het niet behalen van het criterium N=30 wel minder betrouwbaar. De uitspraken over deze twee woondomeinen zijn daardoor indicatief, tenzij anders wordt vermeld.

De overige woondomeinen hebben het criterium van N=30 wel behaald, de respons van de Golf Residentie Dronten en park Rozendaal zijn beide erg hoog. Deze respons geeft een globaal beeld van de betrokkenheid van bewoners bij het woondomein. Een lage respons impliceert echter niet dat de betrokkenheid en sociale cohesie in een woondomein laag is. Een lage respons kan ook veroorzaakt worden door de aanwezigheid van veel senioren of weerstand tegen het wederom invullen van een enquête. Een aantal van de woondomeinen, zoals Haverleij en park Rozendaal hebben namelijk al diverse malen centraal in onderzoeken gestaan (o.a. Eshuis et al., 2005; Hamers et al., 2007; Grütters, 2008; Van Marissing, 2003).

7.3 Sociaaldemografische & sociaaleconomische kenmerken van respondenten

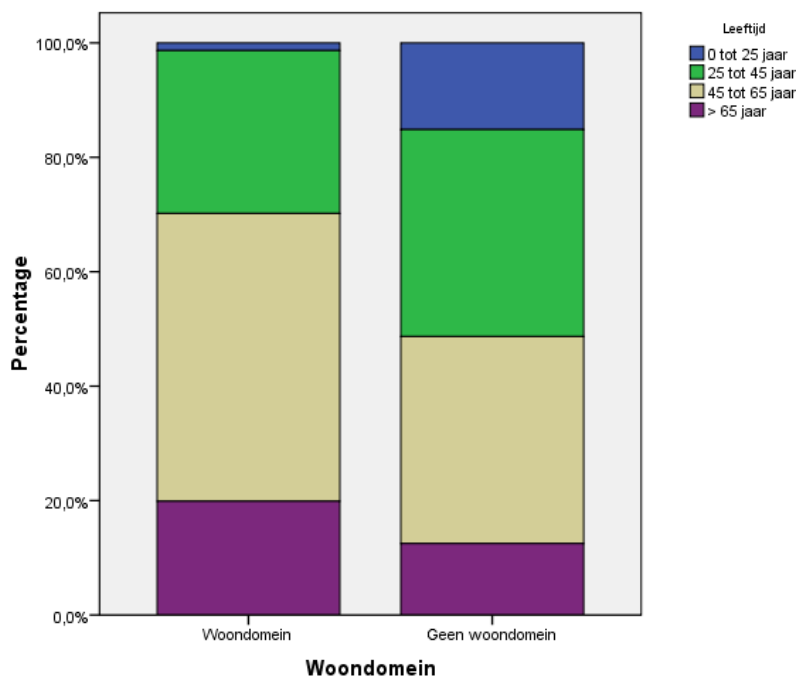
Tot de sociaaldemografische kenmerken worden in dit onderzoek geslacht, leeftijd, woonduur en huishoudsamenstelling gerekend. Het inkomen is het enige sociaaleconomische kenmerk. Met behulp van enkele tabellen en grafieken worden deze kenmerken gepresenteerd.

7.3.A Geslacht

De verdeling van het geslacht van de respondenten is gelijkmatig verdeeld. 222 Respondenten zijn van het mannelijke geslacht, 232 respondenten zijn vrouw. In CBS StatLine (n.d.) is na te gaan dat deze verdeling overeenkomt met landelijke cijfers. Van de Nederlandse bevolking is anno 2009 49,5% man en 50,5% vrouw.

7.3.B Leeftijd

De leeftijd van de respondenten is divers. Om grip te krijgen op de leeftijdscategorie zijn de leeftijden gecategoriseerd. Er is een viertal categorieën gemaakt: 0 tot 25 jaar, 25 tot 45 jaar, 45 tot 65 jaar en 65-plus. Opvallend is dat het percentage respondenten uit de woondomeinen voornamelijk in de leeftijdscategorieën 45 tot 65 jaar en 65-plus liggen. Respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein blijken zich voornamelijk in de twee overige leeftijdscategorieën te bevinden: 0 tot 25 jaar en 25 tot 45 jaar. Respondenten uit de woondomeinen zijn gemiddeld 52,5 jaar. Respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein zijn gemiddeld 44,8 jaar oud. Een verschil van 7,7 jaar.

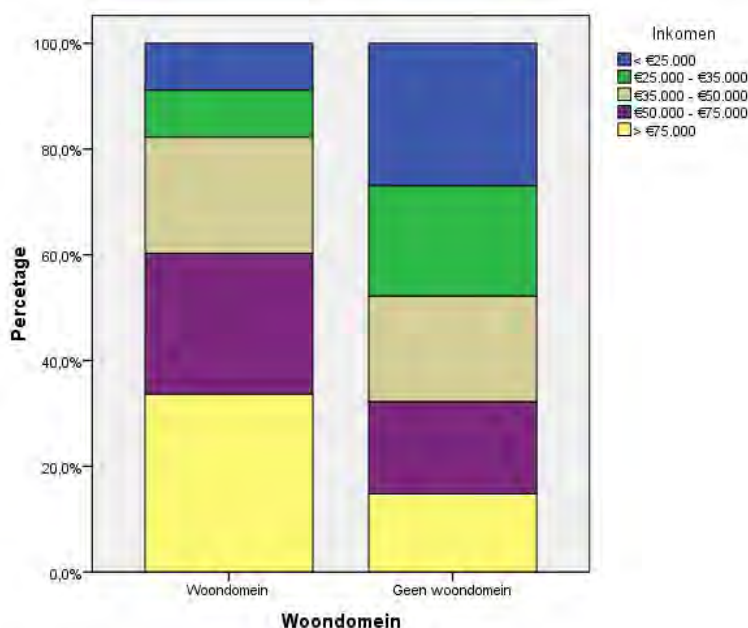
Figuur 7.1: Procentuele verdeling leeftijd naar woonvorm.

Woonduur

De spreiding qua woonduur is gelijkmatig verdeeld. Opvallend is de hoge score van respondenten welke 5 tot 10 jaar woonachtig zijn in een woondomein. De hierop volgende categorieën (10-20 jaar en >20 jaar) scoren procentueel lager ten opzichte van respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein. Een verklaring hiervoor is het feit dat vijf van de zeven woondomeinen niet ouder dan tien jaar zijn.

Inkomen

Bij een onderzoek naar woondomeinen speelt het inkomensniveau een belangrijke rol. Zoals eerder besproken hebben woondomein een luxe uitstraling, oogt het domein besloten, en heerst het vooroordeel dat woondomeinen alleen gericht zijn op het hogere inkomenssegment. Of deze laatste aanname kan worden bevestigd is in dit onderzoek onderzocht door te vragen naar het gemiddeld bruto huishoudinkomen. Bij de analyse komt naar voren dat er, met een betrouwbaarheid van 95%, een significant verband is tussen het wonen in een woondomein en het inkomen. Zoals in figuur 7.2 te zien is, is het percentage van respondenten woonachtig in een woondomein hoger bij de inkomensklassen: €35.000 - €50.000, €50.000 - €75.000 en > 75.0000. Voornamelijk bij de laatste twee inkomensklassen ligt het percentage beduidend hoger. De aanname dat er in woondomeinen consumenten wonen met een bovengemiddeld inkomen wordt hiermee bevestigd. Het gemiddelde inkomen van respondenten woonachtig in woondomeinen is hoger dan het gemiddelde inkomen van respondenten die niet woonachtig in een woondomein zijn. Toch zijn er in dit onderzoek ook standaard woonwijken meegenomen die kenmerken van een woondomein hebben. In deze woondomeinen ligt het gemiddeld inkomen lager dan in de overige woondomeinen. De standaard woonwijken die kenmerken van woondomeinen vertonen in dit onderzoek zijn: EVA-Lanxmeer en park Rozendaal. Waar in de overige vijf woondomeinen de grootste groep respondenten een gemiddeld inkomen heeft van meer dan €75.000, is in EVA-Lanxmeer en park Rozendaal het gemiddeld inkomen meer verspreid. In EVA-Lanxmeer bevindt 37,5% zich in de inkomensgroep €50.000-75.000 en 22,9% zich in de inkomensgroep minder dan €25.000. In park Rozendaal bevindt de meerderheid zich met 35% in de inkomensgroep €35.000-€50.000.

Figuur 7.2: Procentuele verdeling inkomen naar respondentgroepen: Woondomein – Geen Woondomein.

Huishoudsamenstelling

Opvallend aan de analyse van het type huishouding is het verschil tussen de categorieën: Alleenstaand en Samenwonend/gehuwd met thuiswonende kinderen. Het procentueel gemiddelde van alleenstaanden ligt is hoger bij respondenten die niet woonachtig in een woondomeinen zijn. In het woondomein ligt procentueel het gemiddelde hoger bij samenwonende/gehuwden met thuiswonende kinderen. Een

mogelijke verklaring hiervoor is dat woondomeinen als een fijne locatie wordt gezien voor opgroeiende kinderen. Dit heeft te maken met de kenmerken van een woondomein: een sociaal karakter en een zeker mate van afscherming. De grote groep alleenstaanden onder respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein, kan temaken hebben met het hoge percentage in de leeftijdscategorieën: 0 tot 25 jaar en 25 tot 45 jaar. In deze groep bevinden zich onder andere veel studenten, die andere motieven hebben bij de keuze van hun woonomgeving. Het staafdiagram waaruit deze informatie naar voren komt is voor alle volledigheid in de bijlage gevoegd.

7.4 Woongeluk

De respondenten is gevraagd de mate van geluk in de woonomgeving te waarderen met een cijfer (1 tot en met 10). De respondenten uit de woondomeinen waarderen het woongeluk gemiddeld met een 8,20 (ondergrens 8,06 – bovengrens 8,33). Respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein waarderen het geluk gemiddeld met een 7,66 (ondergrens 7,43 – bovengrens 7,89). Het gemiddelde cijfer dat de respondenten is gegeven wordt getoetst aan de woonvorm (woondomein - geen woondomein). Er is een significant verschil tussen deze twee variabelen. Dit is aangetoond met een betrouwbaarheidsinterval van 95%. Het gemiddelde cijfer dat wordt gegeven voor het woongeluk ligt in woondomeinen significant (Sig. \leq 0,05) hoger dan bij mensen die niet woonachtig zijn in een woondomein.

	N	Gemiddeld cijfer woongeluk	95% Betrouwbaarheidsinterval	
			Ondergrens	Bovengrens
Woondomein	302	8,20	8,06	8,33
Geen woondomein	152	7,66	7,43	7,89
Totaal	454	8,02	7,89	8,14

Tabel 7.3: Gemiddeld woongeluk.

Wanneer de gemiddelde cijfers voor het woongeluk uitgezet worden tegen de verschillende woondomeinen blijkt er, met een betrouwbaarheidsinterval van 95% (Sig. $<$ 0,05), geen significant verschil tussen de waardering van het woongeluk te zijn. Hierbij geven de woondomeinen De Hoge Heren en Mariaplaats een indicatie aan, aangezien bij deze woondomeinen het criterium van N=30 niet behaald is.

	N	Gemiddeld cijfer woongeluk	95% Betrouwbaarheidsinterval	
			Ondergrens	Bovengrens
Eva Lanxmeer	46	8,39	7,99	8,79
Haverleij	39	8,08	7,72	8,44
GRD	59	8,29	8,09	8,49
Sandur	40	8,13	7,73	8,52
Rozendaal	87	8,21	7,89	8,52
De Hoge Heren	19	7,79	7,14	8,44
Mariaplaats	12	8,17	7,71	8,62
Totaal	302	8,20	8,06	8,33

Tabel 7.4: Gemiddeld woongeluk per woondomein.

Met behulp van SPSS is eveneens het gemiddelde cijfer voor het woongeluk gekoppeld aan de variabele 'woonduur'. Uit deze test blijkt dat er geen statistisch verband is tussen het aantal jaren dat iemand woonachtig is op een locatie en de waardering van het woongeluk.

7.4.A Sociale factoren

In de online enquête zijn de respondenten een viertal vragen voorgelegd die betrekking hebben op de sociale contacten in de buurt. De respondenten hebben aangegeven met welke omschrijving en in welke mate zij de sociale contacten in de buurt typeren, in welke mate men zich verbonden voelt met de buurt en de bewoners. De antwoorden van de respondenten zijn uitgezet tegen de verschillende woonvormen: woondomein – geen woondomein.

Sociale contacten

De vraag: 'Hoe zou u uw eigen buurt omschrijven?' heeft vier antwoord categorieën, variërend van veel onderlinge sociale contacten tot geen onderlinge sociale contacten. Deze vraag vraagt om een persoonlijke inschatting van de respondent. Er is niet voorgeschreven wat *veel* contacten zijn. Echter dient de respondent deze vraag te beoordelen op basis van de eigen observatie. Met een betrouwbaarheid van 95% is te zeggen dat er tussen deze variabele en de woonomgeving een statistisch verband is. Met andere woorden, er is een effect van het wonen in een woondomein op de verdeling van de andere variabele; de mate van onderlinge sociale contacten. 59,3% van de respondenten uit een woondomein geeft aan de buurt te omschrijven als een buurt met veel onderlinge sociale contacten. Respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein omschrijven de contacten in hun buurt voor 48% als een buurt met enkele onderlinge contacten (zie tabel 7.5).

	Woondomein		Geen woondomein	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Veel onderlinge sociale contacten	179	59,3%	52	34,2%
Enkele onderlinge sociale contacten	104	34,4%	73	48,0%
Bijna geen onderlinge sociale contacten	17	5,6%	24	15,8%
Geen onderlinge sociale contacten	2	0,7%	3	2,0%
Totaal	302	100%	152	100%

Tabel 7.5: Aantal sociale contacten in de buurt naar woonvorm.

De vraag: 'Hoe zou u uw sociale contacten met buurtbewoners omschrijven?' kan worden beantwoord met: het hebben van intensief/bijna dagelijks contact, een beroep kunnen doen op de burens, enkel groeten/af en toe een praatje en het niet hebben van contact. Ook deze vraag bevestigt dat er (met een betrouwbaarheid van 95%) een statistisch verband is tussen de soort sociale contacten en de woonomgeving. De woonomgeving heeft effect op het beantwoorden van bovenstaande vraag. 63,2% van de respondenten uit een woondomein, geeft aan het contact met de buurtbewoners te omschrijven als: het kunnen doen van een beroep op de burens. Respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein omschrijven de contacten in de buurt hetzelfde. Wel slechts met 49,3%. De tabel met de omschrijving van de sociale contacten per woonvorm in de bijlage opgenomen.

Verbondenheid met de buurt

De verbondenheid met de buurt is gemeten met de vraag: 'In hoeverre voelt u zich verbonden met de buurt waar u woont?'. Met een betrouwbaarheid van 95%, wordt getoond dat er ook hier een statistisch verband is tussen de variabele 'verbondenheid met de buurt' en de woonvorm (woondomein – geen woondomein). 57,9% van de respondenten uit een woondomein geeft aan zich sterk verbonden te voelen met de buurt. 44,7% respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein geeft aan zich ook sterk verbonden te voelen.

Verbondenheid met de buurtbewoners

Ook wanneer de variabele 'verbondenheid met de bewoners' wordt vergeleken met de twee respondentengroepen blijkt dat er een statistisch verband is. Respondenten uit een woondomein geven met een percentage van 67,2% aan zich redelijk verbonden te voelen met de buurtbewoners. Respondenten die niet woonachtig in een woondomein zijn geven hetzelfde aan, wel met een lager percentage van 51,3%. De aanname dat de sociale cohesie sterker is in een woondomein wordt hiermee bevestigd.

Eén van de kenmerken van een woondomein in dit onderzoek is het hebben van een sociaal karakter. Dit sociale karakter komt naar voren in de uitkomsten van dit onderzoek.

	Woondomein		Geen woondomein	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Zeer verbonden	33	10,9%	14	9,2%
Redelijk verbonden	203	67,2%	78	51,3%
Niet erg verbonden	52	17,2%	45	29,6%
Helemaal niet verbonden	14	4,6%	15	9,9%
Totaal	302	100%	152	100%

Tabel 7.6: Bewonersverbondenheid per woonvorm

7.4.B Economische factoren

De respondenten hebben een zevental vragen beantwoord die betrekking hebben op het geluksgevoel gekeken vanuit de mate waarin men zich op economisch gebied kan ontplooiën. In vier van deze vragen is ingegaan op het effect dat de woonomgeving heeft op de carrière. De overige drie vragen behandelen het effect van de waarde van de woning in combinatie met het woongeluk en sociale cohesie. De antwoorden op deze vragen zijn per woonvorm bekeken. Met een betrouwbaarheid van 95% is op te merken dat bij al deze vragen geen statistisch verband zichtbaar is. Er is geen effect van de woonvorm op de verdeling van de andere variabelen.

Carrière

Op de stelling 'Wonen in een wijk waarin buurtbewoners veel contact met elkaar hebben, is een voordeel bij het opbouwen van een netwerk dat kan bijdragen aan je carrière' geven zowel respondenten uit de woondomeinen als daar buiten aan dat ze het eens zijn met deze stelling. Respectievelijk met een percentage van 51,3% en 48,7%.

'Het imago van de buurt waarin ik woon draagt in positieve zin bij aan mijn kansen op de arbeidsmarkt' is de tweede stelling die de respondenten is voorgelegd. Met deze stelling zijn de

respondenten het niet eens. Beide groepen respondenten verkiezen het antwoord 'mee oneens' boven de andere antwoorden (helemaal mee eens, mee eens en helemaal mee oneens). Ook geven beide groepen respondenten aan dat ze het niet eens zijn met de stellingen: 'Sinds ik in deze buurt woon kijk ik anders tegen mijn carrière aan' en 'Sinds ik in deze buurt woon heb ik andere keuzes gemaakt ten aanzien van mijn carrière'.

Concluderend kan worden gezegd dat de woonomgeving niet functioneel bijdraagt aan de carrière. Ondanks dat de woonomgeving, ongeacht of dit een woondomein is of niet, bijdraagt aan het opbouwen van een netwerk dat kan bijdragen aan de carrière, hebben overige factoren van de woonomgeving volgens de respondenten geen effect. Het imago van de woonomgeving beïnvloedt, aldus de respondenten niet de kansen op de arbeidsmarkt en men kijkt niet anders tegen de carrière aan of heeft geen andere keuzes ten opzichte van de carrière gemaakt. Het wonen in een woondomein creëert volgens de respondenten geen voordeel in de carrière.

Waarde van de woning

Beide groepen respondenten zijn het niet eens met de stelling: 'De waarde van mijn woning beïnvloedt mijn woongeluk'. Ook is men het niet eens met de volgende twee stellingen: 'Ik ben bereid meer te betalen voor een woning die in een buurt ligt waar buurtbewoners veel onderling contact met elkaar hebben' en 'Ik denk dat een woning in een buurt waar buurtbewoners veel onderling contact met elkaar hebben, sneller in waarde stijgt dan een woning gevestigd op een andere locatie'. Beide stellingen worden met een meerderheid door beide groepen afgewezen. Het percentage van respondenten woonachtig uit een woondomein is wel bij beide stellingen procentueel hoger.

In tabel 7.7 is het gemiddelde per inkomensklasse weergegeven. De waardering van het woongeluk is gekoppeld aan de variabele 'inkomen'. Met een betrouwbaarheidsinterval van 95%, is gemeten dat er een statistisch verband is tussen de twee variabelen. Er is dus een verband tussen de waardering van het woongeluk en het inkomen.

Met behulp van SPSS is blijkt dat kijkend naar de inkomensklasse €25.000 - €35.000 is te zien dat, afgezien van de laagste inkomensklasse < €25.000, het gemiddelde cijfer voor het woongeluk van de verschillende klasse significant van elkaar verschillen (Sig. \leq 0,005). Het gemiddelde cijfer voor het woongeluk neemt toe naar mate er een inkomensklasse omhoog word gegaan. Men waardeert het woongeluk dus hoger naar mate men meer verdient. Dit komt overeen met de aanname uit hoofdstuk drie (geluk) dat mensen met een gemiddeld hoger inkomen, meer keuzevrijheid hebben en daardoor gelukkiger zijn als mensen met een lager inkomen. De tabel behorend bij deze test is voor de volledigheid in de bijlage toegevoegd.

Inkomensklasse	N	Gemiddeld cijfer woongeluk
< €25.000	50	7,74
€25.000 - €35.000	43	7,35
€35.000 - €50.000	70	8,23
€50.000 - €75.000	77	8,17
> €75.000	89	8,36
	329	8,06

Tabel 7.7: Inkomensklasse en gemiddeld cijfer woongeluk

7.4.C Fysieke factoren

De respondenten is gevraagd met welke twee factoren zij zich het meest verbonden voelen. Hierbij hebben de respondenten kunnen kiezen uit: de woonplaats, de eigen woning, de buurtbewoners, soort woningen in de buurt, de leefstijl, de natuur en de buurt zelf. 65% van de respondenten voelt de grootste verbondenheid met de eigen woning. Vervolgens voelen de respondenten zich het meest verbonden met de woonplaats (36,8%) en de buurtbewoners (26,4%). Binnen deze drie factoren is gekeken of er een verschil is tussen de antwoorden per woonvorm. Respondenten uit een woondomein kiezen: 1. De woning (38,3%), 2. De woonplaats (17,7%) en 3. De leefstijl (15%). Deze uitkomst bevestigt de aanname dat consumenten in een woondomein gaan wonen omdat ze willen samen wonen met mensen op basis van overeenkomsten. Mensen zoeken buurtbewoners die zich bevinden in dezelfde levensfase, dezelfde hobby hebben of dezelfde normen en waarden aanhouden. Per woondomein verschillen de overeenkomsten tussen de bewoners. Respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein voelen zich het meest verbonden met de woning (36,9%), de woonplaats (28,6%) en buurtbewoners (16,1%).

	Woondomein		Geen woondomein	
	Frequentie	Percentage	Frequentie	Percentage
Woonplaats	94	17,7%	73	28,6%
Eigen woning	204	38,3%	94	36,9%
Buurtbewoners	79	14,8%	41	16,1%
Soort woningen in de buurt	43	8,1%	18	7,1%
Leefstijl buurtbewoners	80	15,0%	23	9%
Natuur	11	2,1%	3	1,2%
Buurt	21	3,9%	3	1,2%

Tabel 7.8: Grootste verbondenheid woondomein – geen woondomein.

Beïnvloeding woongeluk

De respondenten is gevraagd een top drie aan te geven van de factoren welke hun woongeluk voornamelijk beïnvloeden. Deze top drie is tevens gerangschikt naar de mate waarin deze factoren het woongeluk beïnvloeden. De top drie van factoren is vergeleken met de twee verschillende woonvormen uit dit onderzoek. Aan de hand van deze tweedeling zal de top drie van factoren besproken worden.

Woondomein

Als belangrijkste factor die het woongeluk beïnvloedt noemen de respondenten uit de woondomeinen: *Grootte van de woning*. Deze factor wordt door 32,3% respondenten op nummer één gezet. Op de tweede plaats staat met 23,5% de factor *Rust* en de derde plaats wordt met 16,8% gevormd door de factor *Natuur*.

1. Grootte van de woning
2. Rust
3. Natuur

Geen woondomein

Respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein hebben een andere top drie van factoren die hun woongeluk beïnvloeden. Op nummer één staat met 28,6% de *Uitstraling van de woning*. Met 22,1%

staat op de tweede plaats de *Grootte van de woning*. De derde factor die voor consumenten het woongeluk beïnvloedt is de factor *Aanwezigheid van winkels* met 30,8%.

1. Uitstraling van de woning
2. Grootte van de woning
3. Aanwezigheid van winkels

Conclusie

Naar aanleiding van beider top drie is op te merken dat er een duidelijk verschil zit tussen de factoren die het woongeluk beïnvloeden voor respondenten uit een woondomein en overige consumenten die niet in een woondomein wonen. De grootte van de woning blijkt voor beide groepen van belang. Toch is er een opmerkelijk verschil in de overige twee factoren. Respondenten uit een woondomein zoeken rust en natuur, terwijl de overige respondenten juist meer de fysieke factoren van belang vinden, zoals de uitstraling van de woning en de aanwezigheid van winkels. De factoren die de respondenten uit het woondomein aangeven, komen overeen met het beeld van woondomeinen dat in dit onderzoek naar voren komt. De woondomeinen zijn veelal ruim opgezet, en er is ruimte voor groenstroken en natuur.

Ook is de respondent gevraagd waarom juist deze factoren het woongeluk beïnvloeden. Hierover zijn alle respondenten het eens, de gekozen factoren die het woongeluk beïnvloeden zijn gekozen op basis van de leefstijl, de manier van leven die de respondenten aanhouden en de gezinssamenstelling van de respondenten. Koppelen we deze feiten aan de uitkomsten van de top drie, dan kan worden opgemaakt dat de grootte van de woning veelal van belang is vanwege de gezinssamenstelling. Ook is te zien dat de leefstijl van respondenten uit woondomeinen meer gericht is op rust en de omgeving (natuur). De leefstijl van de overige respondenten is meer fysiek gericht doordat de aanwezigheid van winkels van groot belang is, net als de uitstraling van de woning.

7.5 Leefstijlen

Als laatste vraag hebben de respondenten mogen kiezen uit twaalf stuks omschrijvingen waarin de respondent zichzelf het meest herkent. Deze omschrijvingen komen overeen met de twaalf leefstijlen die Inbo hanteert. De respondenten hebben kunnen kiezen uit de omschrijving van een: dorpeling, comfortzoeker, eigenzinnige, traditioneel, principieel, hypermobiel, individualist, stille genieter, wereldverbeteraar, landschapper, consumist en opportunist. Deze vraag is gesteld aan de hand van een omschrijving van deze leefstijlen. In de bijlage is deze omschrijving terug te lezen.

De leefstijl is alleen gekoppeld aan de respondenten uit een woondomein. Aan de hand van deze gegevens kan worden aangegeven welke leefstijl bewoners in een woondomein voornamelijk hanteren en eveneens kan er per woondomein naar de leefstijl worden gekeken. Sluit deze leefstijl aan op de omschrijving en het huidige woonklimaat van het woondomein? De overige respondenten, die niet woonachtig zijn in een woondomein, worden niet gekoppeld aan de leefstijlen omdat de overige respondenten aselekt zijn gekozen en dus diverse leefstijlen zullen aanhouden.

Respondenten uit een woondomein vallen voornamelijk onder drie leefstijlen: *Landschapper* (22,5%), *Stille genieter* (15,2%) en de *Comfortzoeker* (14,2%). Uit deze gegevens komt naar voren dat respondenten woonachtig in een woondomein op zoek zijn naar harmonie, ruimte, rust, natuur en comfort op basis van de financiële mogelijkheden. Dit komt overeen met het algemene beeld van de woondomeinen zoals in dit rapport wordt geschetst. Hieronder wordt per woondomein afzonderlijk een beschrijving gegeven over de leefstijl van de respondenten in het des betreffende domein. Is het concept en de uitstraling van het woondomeinen, zoals beschreven in hoofdstuk zes, terug te zien in de leefstijl van de bewoners?

EVA-Lanxmeer: Principieel

In het woondomein EVA-Lanxmeer is de leefstijl *Principieel*, met 41,3%, het meest gekozen door de respondenten. Deze leefstijl, omschreven als: *Opvoeden van kinderen, idealen, milieubewust/betere wereld, autoluwe omgeving*, komt overeen met de leefstijl die EVA-Lanxmeer probeert uit te stralen door het ecologisch, milieubewust en duurzaam wonen in deze wijk.

Haverleij: Comfortzoeker

Met een percentage van 33,3% geven bewoners uit Haverleij aan dat ze zichzelf het meest herkennen in de omschrijving: *Carrière met of zonder kinderen, druk leven, beide werkend, veel activiteiten buitenshuis, comfortabele woonomgeving*. De leefstijl *Comfortzoeker* past bij het woondomein Haverleij. De woningen in dit woondomein zijn ruim opgezet en daardoor is het een comfortabele woonomgeving. Er is in dit woondomein voldoende ruimte voor het beschermd opvoeden van kinderen maar ook voor gezinnen of alleenstaanden zonder kinderen is Haverleij een geschikte woonomgeving. De golfbaan bij het woondomein draagt bij in de comfortabele woonomgeving.

Golf Residentie Dronten & park Rozendaal: Landschapper

Zowel in de Golf Residentie Dronten als park Rozendaal herkent de meerderheid van de respondenten zich in de volgende omschrijving: *Bewuste keuze platteland/dorp, sociale contacten, ruimte en rust, vrijheid en uitzicht*. Deze omschrijving, behorend bij de leefstijl *Landschapper*, past zowel bij de GRD als bij park Rozendaal. De GRD is ruim opgezet en heeft een landelijke, groene uitstraling en een golfbaan die midden door het woondomein loopt. Park Rozendaal in Leusden is minder ruimtelijk opgezet, wel heeft deze wijk diverse groenstroken onder eigen beheer. Door deze groenstroken voelt het woondomein meer ruimtelijk aan. Daarnaast bieden de groenstroken de mogelijkheid voor kinderen om, beschermd in de eigen omgeving, vrij te spelen. Zowel in de GRD als in park Rozendaal hecht men aan sociale contacten met de buurtbewoners. De *Landschapper* past goed bij deze woondomeinen.

WoonParc Sandur: Traditioneel

Bewoners in WoonParc Sandur omschrijven zich graag met de volgende zin: *Gezin staat centraal, af en toe praatje in de buurt, status en privacy, nette en veilige buurt*. Zoals eveneens uit de beschrijving van dit woondomein komt, wonen er in Parc Sandur veel gezinnen. De sociale cohesie is tevens niet zo hoog als in de andere woondomeinen. Dit komt overeen met de beschrijving van de *Traditioneel*. Tevens is Parc Sandur wijs opgezet waardoor de buurt veel privacy biedt en het oogt als een nette en veilige buurt. Ook bij dit woondomein past de gekozen leefstijl.

De Hoge Heren: Dorpeling & Comfortzoeker

Bij De Hoge Heren is niet de gewenste respons van 30 respondenten behaald. Hierdoor is de gekozen leefstijl een indicatie van de mogelijke leefstijl die de meeste bewoners van dit woondomein aanhouden. Mede door deze lage respons komen er in De Hoge Heren twee leefstijlen naar voren met beide hetzelfde percentage (21,1%). Deze leefstijlen, de *Dorpeling* en de *Comfortzoeker*, liggen wel uit elkaar qua omschrijving. De dorping wordt omschreven met de omschrijving: *Sterk verbonden met buurt, gezelligheid, veel sociale contacten in buurt, traditionele rolverdeling gezin*. De *Comfortzoeker* wordt, zoals al eerder aangegeven, omschreven met de volgende omschrijving: *Carrière met of zonder kinderen, druk leven, beide werkend, veel activiteiten buitenshuis, comfortabele woonomgeving*. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er in De Hoge Heren voornamelijk twee verschillende leefstijlen wonen. Als eerste de *comfortzoeker*, die in zijn of haar drukke leven op zoek is naar luxe. Daarnaast de

dorpeling, die veel sociale contacten zoekt in de buurt waar hij of zij zich thuis voelt. De comfortzoeker is de leefstijl die goed aansluit op de manier van leven en het concept van De Hoge Heren. De Dorpeling past minder bij het concept van dit woondomein.

Wooncomplex Mariaplaats: Comfortzoeker & Wereldburger

Ook bij het wooncomplex Mariaplaats is niet de respons van 30 respondenten behaald. De gekozen leefstijlen geven dus ook een indicatie aan van de mogelijke leefstijlen die in dit woondomein passen. Zoals ook bij het woondomein De Hoge Heren, komen er bij het wooncomplex Mariaplaats twee verschillende leefstijlen naar voren. Deze leefstijlen passen echter beter bij elkaar en bij het woondomein dan in het geval van De Hoge Heren. Bewoners in het wooncomplex Mariaplaats omschrijven zich als de *Comfortzoeker* en de *Wereldburger*. De wereldburger wordt omschreven met de volgende zin: *Carrière, kunst, cultuur en reizen, originaliteit en allure, weinig binding met buurt*. Beide omschrijvingen geven aan dat er weinig verbondenheid met de buurt is, er wordt een druk leven geleid welke voornamelijk buitenshuis plaatsvindt. De woningen in het wooncomplex Mariaplaats stralen daarnaast wel originaliteit, comfort en allure uit. Beide leefstijlen passen goed bij dit woondomein.

Hoofdstuk 8: Conclusie en aanbevelingen

8.1 Inleiding

Met behulp van deel A, het theoretische kader, en deel B, de empirie, is het mogelijk het afsluitende hoofdstuk te schrijven. In dit hoofdstuk zal, aan de hand van de drie deelvragen een antwoord gegeven worden op de hoofdvraag 'Welke invloed heeft het wonen in een woondomein in Nederland op het geluksgevoel van de inwoners van een dergelijke gemeenschap, gekeken vanuit de mate waarin men zich op sociaal, economisch en fysiek gebied kan ontplooien'. In paragraaf 8.2 wordt per subparagraaf antwoord op de drie deelvragen gegeven. Ook worden er nadere conclusies genoemd. Vervolgens wordt in paragraaf 8.3 het antwoord op de hoofdvraag gegeven. Vervolgens zal in paragraaf 8.4 aanbevelingen worden gegeven aan gebiedsontwikkellende partijen en ontwikkelaars.

8.2 Conclusies per deelvraag

In Nederland ontstaan steeds meer woondomeinen met een sociaal karakter. De woondomeinen hebben allemaal drie of meer van de volgende kenmerken: sociaal karakter, herkenbare identiteit, collectieve voorzieningen, collectief beheer en een zekere mate van afscherming. Voor consumenten zijn status, overzichtelijkheid, geborgenheid en voorspelbaarheid een belangrijke factor bij het kiezen voor een woondomein. Gebiedsontwikkellende partijen en ontwikkelaars hebben de laatste jaren steeds meer ingespeeld op de woonwensen van de consument. Door de realisatie van woondomein wordt tegemoetgekomen in de woonbehoefte van die consument. In dit onderzoek is onderzocht of door het creëren van woondomeinen daadwerkelijk voorzien wordt in de woonbehoefte en woonwensen van de consument. Dit is onderzocht door te kijken of consumenten woonachtig in een woondomein gelukkiger zijn dan consumenten die niet woonachtig zijn in een woondomein.

Het antwoord op deze hoofdvraag is verkregen door op zoek te gaan naar de antwoorden op de volgende drie deelvragen:

1. Wat zijn achterliggende maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland die het bestaan van Nederlandse woondomeinen verklaren?
2. In welke mate voelen bewoners van een woondomein in Nederland zich gelukkiger dan op een andere locatie in Nederland?
3. Welke factoren beïnvloeden het geluksgevoel van inwoners van woondomeinen in Nederland, gebaseerd op de mate van ontplooiing op sociaal, economisch en fysiek gebied?

Het antwoord op de drie deelvragen wordt achtereenvolgens per subparagraaf behandeld.

8.2.A Maatschappelijke ontwikkelingen

Wat zijn achterliggende maatschappelijke ontwikkelingen in Nederland die het bestaan van Nederlandse woondomeinen verklaren?

Het woondomein blijkt steeds populairder in Nederland. Meer en meer woondomeinen worden gerealiseerd. De vraag is welke ontwikkelingen van invloed zijn op deze nieuwe woontrend. Door middel van literatuuronderzoek is in hoofdstuk drie, paragraaf 3.4, nader uiteengezet welke maatschappelijke ontwikkelingen ten grondslag liggen aan de populariteit van de Nederlandse woondomeinen. De volgende ontwikkelingen beïnvloeden de keuze van consumenten zich te verenigen in een gemeenschap waar status, overzichtelijkheid, geborgenheid en voorspelbaarheid een rol spelen:

- Onzekerheid en individualisering
- Behoeftte aan geborgenheid
- Polarisatie
- Decentralisering, liberalisering en differentiatie naar leefstijl

Het ontstaan van woondomeinen kan worden begrepen tegen de achtergrond van onzekerheden die consumenten ervaren, de behoefte aan identiteit en de behoefte aan het horen bij een groep (Eshuis et al., 2007). Door processen zoals individualisering en globalisering ervaren consumenten in de huidige maatschappij onzekerheden. Daarnaast ervaren consumenten een gebrek aan identiteit en missen ze het behoren tot een duidelijke groep. Als gevolg van globalisering worden ruimtelijke beperkingen minder relevant, waardoor consumenten meer en meer deel uit kunnen maken van grotere (mondiale) sociale netwerken. Hierdoor staan de traditionele netwerken, zoals die vroeger gebaseerd waren op het dorp of de wijk, steeds meer onder druk. Tevens wordt het wegvallen van belangrijke ideologieën genoemd. Bestaande geografische gemeenschappen kunnen hierdoor uit elkaar vallen. Dit zorgt voor onzekerheid onder consumenten en leidt tot de behoefte aan een identiteit en gemeenschappen. Mensen zoeken veiligheid, geborgenheid en zekerheid in gemeenschapsvorming. Woondomeinen zijn gemeenschappen waarin de onzekerheid van de maatschappij wordt buitengesloten, bewoners zich kunnen identificeren met het domein en waar het behoren tot een sociale groep weer terug komt.

Ook polarisatie speelt in toenemende mate een belangrijke rol bij de groeiende populariteit van woondomeinen. De invloed van de verzorgingsstaat en de ruimtelijke spreiding van sociaaleconomische groepen spelen hierin een belangrijke rol. Als laatste wordt de decentralisering, liberalisering en differentiatie per leefstijl genoemd. De laatste jaren is er steeds meer nadruk gelegd op de eigen keuzevrijheid op de woningmarkt, hierdoor is momenteel een stijgende vraag naar onderscheidende woonmilieus te zien. Consumenten willen kunnen kiezen voor een woonomgeving die bij de eigen manier van leven, identiteit en behoefte past. De woondomeinen spelen hierop in. Veel van de woondomeinen zijn gebouwd vanuit een bepaalde ideologie. Het woondomein heeft een bepaald uitstraling, mate van sociale cohesie of een identiteit waarmee de consument zich wil verenigen.

8.2.B Gelukkiger in het woondomein?

In welke mate voelen bewoners van een woondomein in Nederland zich gelukkiger dan op een andere locatie in Nederland?

Geluk is de subjectieve waardering van het eigen leven als geheel, met andere woorden de 'levensvoldoening' (Veenhoven, 1998). Geluk is een subjectieve waarde, iets dat mensen in gedachten hebben, hierdoor kan geluk niet gemeten worden aan de hand van objectieve factoren. Wel kan geluk gemeten worden door er naar te vragen. Maslow (1998) geeft in zijn behoeftetrap aan dat de mens stap voor stap de eigen behoefte vervult. Behoeften zijn eindeloos aangezien de laatste en hoogste trap van de piramide van Maslow het ontplooiën van de mens bevat. Een mens is nooit uitgeleerd en kan zich altijd blijven ontwikkelen.

De beoordeling van het individuele geluk wordt beïnvloed door de maatschappij. Met behulp van de Social Comparison theorie van Diener en Fujita (2000) blijkt dat mensen hun eigen levensomstandigheden vergelijken met de levensomstandigheden van medemensen. Wanneer het resultaat van deze vergelijking positief is, leidt dit tot gelukgevoelens. Wanneer het resultaat negatief is, wordt de mens ongelukkiger. Aldus Sirgy en Cornwell (2002) wordt de tevredenheid van de woonomgeving beïnvloed door de sociale, economische en fysieke factoren. Hierdoor is in dit onderzoek

gekozen voor het onderzoeken van geluk aan de hand van drie dimensies waarop men zich kan ontplooiën: sociaal, economisch en fysiek.

Geluk kan dus alleen gemeten worden door er naar te vragen. Geluk is echter een zeer breed begrip. Zo kan de gezondheid het geluk beïnvloeden maar ook familie en bijvoorbeeld de carrière. Daarom is in dit onderzoek de respondenten gevraagd het woongeluk te waarderen met een cijfer. De term woongeluk vat diverse factoren samen: de kwaliteit van de woning zelf, de inrichting van de woonomgeving, de veiligheid op straat, de aanwezigheid van voorzieningen en de manier waarop verschillende groepen met elkaar omgaan.

Gemiddeld waarderen de respondenten woonachtig in een woondomein het woongeluk met een 8,2. Dit cijfer is aanzienlijk hoger dan het cijfer waarmee de overige respondenten hun woongeluk waarderen, namelijk een 7,7. Daarnaast blijkt dat er een significant verband is tussen de woonomgeving en het waarderen van het woongeluk.

Conclusie

Uit bovenstaande cijfers kan worden opgemaakt dat de objectieve woonsituatie weldegelijk invloed heeft op het subjectieve welbevinden. Bewoners in een woondomein waarderen hun woongeluk hoger dan consumenten die niet woonachtig zijn in een woondomein. Dit impliceert dat bewoners in een woondomein gelukkiger zijn in een woondomein dan op een andere locatie in Nederland. De bewoners van het woondomein vergelijken immers hun levensomstandigheden met medemensen die niet woonachtig zijn in een woondomein. Een positieve vergelijking voor de bewoners van woondomeinen is het gevolg. Naar mate behoeften behaald zijn, worden de behoeften bijgesteld. Dit blijkt echter voor beide groepen respondenten te gelden. Geen van de respondenten heeft het cijfer 10 gegeven voor het woongeluk. Hieruit blijkt dat de behoeftepiramide van Maslow oneindig is en dat ondanks dat woondomeinen (mogelijk) tegemoet komen in behoeften, er wordt immers hoger gescoord dan bij consumenten die niet woonachtig zijn in een woondomein, er altijd behoeften blijven bestaan.

Kanttekening die wordt gemaakt bij deze conclusie is dat geluk ook afhankelijk is van de persoonlijkheid van een individu zelf of van de perceptie van de context waarin een individu zich bevindt.

8.2.C Sociale, economische en fysieke factoren

Welke factoren beïnvloeden het geluksgevoel van inwoners van woondomeinen in Nederland, gebaseerd op de mate van ontplooiing op sociaal, economisch en fysiek gebied?

De tevredenheid van de woonomgeving wordt volgens Sirgy en Cornwell (2002) beïnvloed door sociale, economische en fysieke factoren. Hierdoor is in dit onderzoek gekozen voor het onderzoeken van geluk aan de hand van drie dimensies waarop men zich kan ontplooiën: sociaal, economisch en fysiek. Zoals in paragraaf 8.2.B is genoemd, beïnvloedt de tevredenheid van de woonomgeving het geluksgevoel.

Sociaal

De woondomeinen in dit onderzoek voldoen allemaal aan minimaal drie van de volgende kenmerken:

- Sociaal karakter
- Herkenbare identiteit
- Collectieve voorzieningen
- Collectief beheer
- Zeker mate van afscherming

De kenmerken staan op volgorde van belangrijkheid. In dit onderzoek staat het kenmerk 'sociaal karakter' centraal.

De mate van sociale cohesie is gemeten aan de hand van de vijf elementen van wijkgebonden sociale cohesie van Kearns en Forrest (2000). Deze kenmerken zijn:

- Gemeenschappelijke waarden en een cultuur van burgerschap
- Maatschappelijke orde en sociale controle
- Maatschappelijke solidariteit en verkleining van welvaartverschillen
- Sociale netwerken en sociaal kapitaal
- Verbondenheid met een territorium en identiteit

Conclusie

Door middel van vijf vragen is onderzocht of de aanname uit hoofdstuk twee, in een woondomein is een hoge sociale cohesie, kan worden bevestigd. De uitkomsten van de enquêtevragen bevestigen deze aanname. Respondenten woonachtig in een woondomein geven aan veel onderling sociale contacten te kennen. Daarnaast voelt men zich sterk verbonden met de buurt. Men kan elkaar te allen tijde aanspreken voor een praatje of een verzoekje en bewoners uit een woondomein voelen zich redelijk verbonden met de buurtbewoners. Er is dus sprake van gemeenschappelijke waarden, sociale controle, sociale netwerken en men voelt zich verbonden met het woondomein. Vier van de vijf elementen van sociale cohesie (aldus Kearns en Forrest) zijn dus te herleiden naar de respons van bewoners uit de woondomeinen. Gemiddeld hebben de respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein deels dezelfde antwoorden gegeven als de respondenten uit de woondomeinen. Deze scores zijn echter minder overtuigend. Uit deze uitkomsten blijkt dat de bewering van Flap (1999) dat de vormgeving van de woonomgeving bijdraagt bij aan de verbondenheid in de wijk, kan worden bevestigd.

Economisch

De woonomgeving blijkt geen rol te spelen in de mate waarop bewoners zich kunnen ontplooiën op economisch gebied. Dit blijkt uit de antwoorden verkregen op zeven vragen uit de online enquête. Er blijkt geen verschil te zijn tussen de opvattingen van bewoners woonachtig in een woondomein en de overige respondenten. De rol van de woonomgeving op de mate van economische ontplooiing wordt door het merendeel van de respondenten ontkend. Het imago van de woonomgeving en de invloed van de woonomgeving op de carrière blijkt nihil volgens de respondenten. Het hebben van veel sociale contacten in de buurt kan volgens de respondenten wel bijdragen aan de carrière. Het wonen in een woondomein, kan door de mate van sociale cohesie wel bijdragen aan de carrière door de opbouw van een netwerk.

De waardering van het woongeluk wordt ook niet beïnvloedt door de waarde van de woning. Daarnaast zijn de respondenten niet bereid meer te betalen voor een woning waar de sociale cohesie hoog is. De beide groepen respondenten zijn het tevens eens over het feit dat de waarde van de woning niet sneller stijgt wanneer er de sociale cohesie in een wijk hoog is.

Dit onderzoek bevestigt de aanname dat bewoners in een woondomein over het algemeen een boven gemiddeld inkomen hebben. Dit is in vijf van de zeven woondomeinen het geval. Dat dit niet in alle woondomeinen het geval is, heeft te maken met het feit dat er ook twee standaard woonwijken in het onderzoek als woondomein functioneren. Het gemiddeld inkomen ligt in deze woonwijken iets lager dan in de overige vijf woondomeinen.

Het gemiddelde cijfer voor de waardering van het woongeluk stijgt wanneer een respondent woonachtig is in een woondomein. De waardering van het woongeluk stijgt ook naar mate het gemiddelde inkomen omhoog gaat. Hoe meer geld men te besteden heeft, hoe hoger het woongeluk wordt beoordeeld. Dit komt voor overeen met het feit dat bewoners van een woondomein een gemiddeld hoger inkomen hebben en dat bewoners. In hoofdstuk vier is genoemd (Veenhoven, 2007) dat het inkomen slechts in kleine mate van invloed is op het geluksgevoel. In dit onderzoek bespreken we alleen niet het geluksgevoel, maar het woongeluk, een onderdeel van het geluksgevoel. Toch is de uitkomst te begrijpen wanneer door middel van de Social Comparison theorie van Diener en Fujita (1997) gekeken wordt naar het woongeluk. Mensen evalueren het leven door de eigen leefomstandigheden te vergelijken met de levensomstandigheden van de medemens. Consumenten die meer te besteden hebben, kunnen zich meer goederen en diensten veroorloven. Zij beoordelen het woongeluk hierdoor hoger. Kanttekening bij deze bewering is dat deze consumenten niet per definitie gelukkiger zijn. Dit heeft wederom te maken met de persoonlijkheid van het individu en de persoonlijke opvattingen over de situatie waarin dit individu zich bevindt.

Conclusie

De mate waarop consumenten zich kunnen ontplooiën op economisch gebied blijkt geen belangrijke rol te spelen in de zoektocht naar een woning. De woonomgeving heeft geen effect op de mate waarop men zich economisch kan ontplooiën. Wel kan het hebben van veel sociale contacten, een groot netwerk, van invloed zijn op de carrière. Dit is het geval in een woondomein.

Het hebben van voldoende economische middelen beïnvloed wel het cijfer voor het woongeluk. De theorie van Veenhoven (2007) dat het inkomen slechts minimaal van invloed is op het geluksgevoel, gaat dus niet op voor dit onderzoek naar het woongeluk. Bewoners van een woondomein, die een bovengemiddeld inkomen hebben, beoordelen het woongeluk met een hoger cijfer dan respondenten die niet woonachtig in een woondomein zijn. Deze groep respondenten heeft gemiddeld een lager inkomen.

Fysieke factoren

De respondenten is gevraagd aan te geven met welke twee elementen ze zich het meest verbonden voelen. De respondenten hadden hierbij de keuze uit de woonplaats, woning, buurtbewoners, soort woningen en leefstijl. Voortkomend uit deze vraag blijkt de mate waarop bewoners zich op fysiek gebied kunnen ontplooiën een rol te spelen voor bewoners in een woondomein. Bewoners woonachtig in een woondomein voelen zich het meest verbonden met de eigen woning. In deze eigen woning is de bewoner eigenbaas en kan hij of zij doen en laten wat hij wil. Dit is een belangrijk aspect op het gebied van ontplooiing. Daarnaast voelen de respondenten uit de woondomeinen zich verbonden met de woonplaats en de leefstijl van de buurtbewoners. Deze drie elementen benadrukken voornamelijk het eerste kenmerk van een woondomein; het sociale karakter. Opmerkelijk is dat respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein, zich minder verbonden voelen met de leefstijl van de buurtbewoners. Deze groep respondenten voelt zich verbonden met de eigen woning, woonplaats en buurtbewoners. Het verschil in uitkomsten tussen de twee groepen respondenten (woonachtig in een woondomein en niet woonachtig in een woondomein) geeft aan dat de leefstijl van de buurtbewoners

voor respondenten uit een woondomein van groot belang is. Zij voelen zich verbonden met de leefstijl van de buurtbewoners en kunnen zich door middel hiervan verder ontplooien.

De respondenten is tevens gevraagd zes factoren te kiezen die het woongeluk beïnvloeden. Deze zes factoren zijn gekozen uit een lijst met 24 factoren, variërend van diverse sociale en fysieke factoren. De drie factoren die het woongeluk voornamelijk beïnvloedt bij de bewoners van woondomeinen zijn fysiek van aard. De grootte van de woning, rust en natuur zijn de factoren die de waarde van het woongeluk beïnvloeden. Deze drie factoren zijn te herkennen in een groot aantal van de zeven woondomeinen uit dit onderzoek. De woondomeinen zijn veelal ruim opgezet met ruimte voor groen en natuur. Daarnaast zijn de woningen door deze ruime opzet, vaak groter dan bij de gemiddelde woning.

De mate van sociale cohesie is gecombineerd met het gemiddelde cijfer waarmee het woongeluk wordt gewaardeerd en de gekozen factoren die het geluk bepalen. Met deze drie elementen kan per woonvorm een patroon worden beschreven hoe mensen zich aan de wijk hechten (Blokland-Potters, 1998). Hieruit blijkt dat wonen in een woondomein twee patronen kent. Mensen gebruiken de wijk symbolisch (patroon 1) en mensen zien het wonen in de wijk als een onderdeel van de specifieke leefstijl (patroon 2). Kijkend naar het verschil in fysieke factoren die van invloed zijn op het woongeluk kan geconcludeerd worden dat bewoners die niet woonachtig zijn in een woondomein de wijk meer praktisch gebruiken (patroon 2). Toch is ook onder deze consumenten het symbolische gebruik van de wijk (patroon 3) populair.

Conclusie

Bewoners in een woondomein voelen zich het meest verbonden met de eigen woning, waarin men zich kan ontplooien op de eigen manier. Tevens voelen bewoners in een woondomein zich verbonden met de woonplaats en de leefstijl van de bewoners. Dit in tegenstelling tot de respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein, deze consumenten kiezen voor verbondenheid met de bewoners in plaats van de leefstijl van de bewoners. De drie factoren die een rol spelen bij de waardering van het woongeluk zijn in de woondomeinen: de grootte van de woning, rust en natuur. Deze factoren zorgen er vooral voor dat het woongeluk door respondenten uit de woondomeinen hoger wordt beoordeeld dan door respondenten die niet woonachtig zijn in een woondomein.

8.3 De invloed wonen in woondomein

Welke invloed heeft het wonen in een woondomein in Nederland op het geluksgevoel van de inwoners van een dergelijke gemeenschap, gekeken vanuit de mate waarin men zich op sociaal, economisch en fysiek gebied kan ontplooien?

Met behulp van drie deelvragen kan een antwoord worden gegeven op de bovenstaande hoofdvraag. Uit dit kwalitatief van aard zijnde onderzoek, kan worden geconcludeerd dat het wonen in een woondomein in Nederland van invloed is op het geluksgevoel van de inwoners van een woondomein. Door te kijken naar de mate waarop mensen zich op sociaal, economisch en fysiek gebied kunnen ontplooien is het mogelijk geworden het woongeluk van bewoners te meten.

Door de herkenbare identiteit van een woondomein, de eventuele collectieve voorzieningen en collectief beheer maar zeker ook door een bepaalde mate van afscherming, scheppen woondomeinen de voorwaarden voor een sterk sociaal karakter. De woondomeinen die in dit onderzoek als vergelijkende casestudy hebben gediend, hebben opmerkelijk veel sociale contacten. Deze mate van sociale cohesie biedt een bewoner de mogelijkheid om zichzelf nader te ontplooien op sociaal, economisch en fysiek gebied. Deze vorm van zelfontplooiing is de laatste trap van de piramide van Maslow. Toch kan deze trap nooit voltooid worden en blijft men zich ontplooien en ontwikkelen. De mogelijkheden die een

woondomein biedt voor bewoners om zich nader te ontplooiën dragen bij in de gelukgevoelens. Zoals Diener en Fujita het noemen in hun Social Comparison theorie (2002), vergelijken mensen de eigen levensomstandigheden met de levensomstandigheden van anderen. Wanneer deze vergelijking een positief resultaat oplevert, leidt dit tot gelukgevoelens. In een woondomein met veel sociale cohesie kan men zich dus sterker ontplooiën dan consumenten die daar in de woonomgeving geen mogelijkheid toe hebben. Dit draagt bij in het geluksgevoel en in de beoordeling van het woongeluk.

Bij deze conclusie moeten wel twee kanttekeningen worden gemaakt. Niet alleen door het wonen in een woondomein stijgt de waardering van het woongeluk. De waardering van het woongeluk is een subjectieve aangelegenheid die beïnvloed kan worden door de persoonlijke situatie en opvattingen van een individu. Als tweede kanttekening wil ik graag benadrukken dat een woondomein niet de enige woonvorm is die kan bijdragen in het geluksgevoel en in de waardering van het woongeluk. Ook in standaard woonwijken die geen kenmerken vertonen van woondomeinen, kan de mate van sociale cohesie sterk zijn. Indien dit het geval is, kunnen deze wijken dezelfde fenomenen vertonen als de hierboven genoemde fenomenen in een woondomein. Ook in deze wijken kan men zich mogelijk op sociaal, economisch en fysiek gebied ontplooiën, en kan dit bijdragen in het geluksgevoel.

Geluk is op een zekere hoogte dus maakbaar, zowel maatschappelijk als psychologisch. De woonomgeving beïnvloedt het geluksgevoel van mensen door de mate waarop men zich kan ontplooiën op sociaal, economisch en fysiek gebied. De invloed van de sociale en fysieke dimensie is het meest van invloed op het geluksgevoel van de consument. De economische dimensie beïnvloedt het geluksgevoel slechts in kleine mate. Gebiedsontwikkellende partijen en ontwikkelaars kunnen dus het geluksgevoel beïnvloeden door een woonomgeving te creëren waarin door de opzet en identiteit van de woonomgeving veel ruimte is voor een sterke sociale cohesie onder de bewoners. Daarnaast moet de woonomgeving ruimtelijk opgezet zijn met ruimte voor rust en natuur.

8.4 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de voorgaande conclusies uit dit onderzoek kunnen er een drietal aanbevelingen worden gegeven. Deze aanbevelingen worden zowel aan ontwikkelaars, adviesbureaus en de media gegeven. Onderstaand worden deze drie aanbevelingen toegelicht.

Uit diverse groepen in de samenleving stijgt de vraag naar het samenwonen op basis van overeenkomsten. Woondomeinen staan onder zowel consumenten, wetenschap als in de media momenteel negatief in de belangstelling doordat de woondomeinen worden vergeleken met gated communities uit bijvoorbeeld de VS. De gated community heeft een negatieve lading en het wonen in zo'n domein wordt geassocieerd met segregatie, uitsluiting en discriminatie. Consumenten in Nederland die kiezen voor het wonen in een woondomein, kiezen hier echter bewust voor omdat men in een woondomein samenleeft op basis van overeenkomsten zoals de vrijetijdsbesteding of levensfase. Daarnaast spelen overzichtelijkheid, voorspelbaarheid en geborgenheid een rol (Hamers et al., 2007). Door de negatieve associatie met gated communities zijn gemeenten en projectontwikkelaars huiverig om woondomeinen te realiseren. Uit dit onderzoek blijkt echter dat het wonen in een woondomein weldegelijk bijdraagt aan het geluksgevoel van de bewoner. Daarnaast kan het woondomein door de opzet en identiteit ook een parapedaartje van de gemeenten of ontwikkelaar worden. Een ontwikkeling die in de huidige economische tijd van groot belang kan zijn voor een gemeente of ontwikkelaar om zich zo te onderscheiden. Daarom adviseer ik ontwikkelaars, gemeenten en media de woondomeinen niet alleen vanuit de negatieve kant te belichten, maar juist ook de positieve kant van het wonen in een woondomein toe te lichten. Maak een duidelijk onderscheid tussen de buitenlandse gated communities en de Nederlandse woondomeinen. Dit onderzoek geeft hier een aanzet toe door de woondomeinen te

vergelijken met de gated communities en duidelijk aan te geven wat de verschillen zijn. Daarnaast benadrukt dit onderzoek de positieve kant van de woondomeinen. De stijging van de waardering van het woongeluk.

Een belangrijk aspect in dit onderzoek is de sociale dimensie waarop consumenten zich kunnen ontplooiën. Uit dit onderzoek komt naar voren dat consumenten zich beter kunnen ontplooiën op sociaal gebied in een woonomgeving waar een sterke sociale cohesie heerst. Daarom adviseer ik ontwikkelaars en adviesbureaus bij de opzet van woondomeinen of woonwijken de nadruk te leggen op de sociale cohesie tussen de bewoners. Door bewoners deel uit te laten maken van de ontwikkeling van de woonomgeving ontstaat er sociale cohesie onder de bewoners en betrokkenheid met de wijk. Dit is ook het geval wanneer een woonomgeving gezamenlijke voorzieningen heeft, in het bijzonder als deze gezamenlijke voorzieningen gemeenschappelijk beheert dienen te worden. Zowel betrokkenheid als sociale cohesie kan worden bereikt door een woonomgeving op te zetten vanuit een bepaalde ideologie of thematiek. Belangrijk bij al deze factoren is dat alle bewoners deel uit maken van dezelfde soort leefstijl. De bewoners dienen overeenkomstige normen, waarden en manier van leven te hebben. Alleen op deze manier kan consensus en een sterke onderlinge betrokkenheid onder bewoners worden bereikt. Onder dezelfde soort leefstijl wordt in dit geval niet de leefstijlen van Inbo gerekend. Bewoners hoeven niet dezelfde ideologie te hebben, echter is het wel van belang dat men in dezelfde levensfase zit of openstaat voor deze levensfase.

Als laatste aanbeveling wil ik graag meegeven dat uit dit onderzoek blijkt dat consumenten zich beter ontplooiën in een woonomgeving die wijds is opgezet, waar de woningen groot zijn en er ruimte is voor rust en natuur. Veel van de al bestaande woondomeinen hebben deze kenmerken.

Concluderend blijkt dat de kenmerken van woondomeinen die in dit onderzoek gehanteerd worden van groot belang zijn in een woonomgeving van een consument. Wanneer een woonomgeving de volgende kenmerken heeft: sociaal karakter, herkenbare identiteit, collectieve voorzieningen, collectief beheer en een zeker mate van afscherming, kan de consument zich beter ontplooiën op sociaal, economisch en fysiek gebied. Dit leidt uiteindelijk tot een hogere waardering van het subjectieve geluksgevoel. Een woondomein komt tegemoet in deze kenmerken. Om het gemiddeld geluksgevoel van de Nederlandse maatschappij naar een hoger niveau te brengen, adviseer ik tegemoet te komen aan de wensen van de consument. Creëer voor de consument die behoefte heeft aan het beschermd wonen onder gelijkgezinden, extra woondomeinen!

Kritische reflectie

Het schrijven van de master thesis is een lang proces. Een proces met ups en downs en diverse leermomenten. De reflectie op dit proces kan pas plaatsvinden aan het eind van het onderzoek en bevindt zich daarom aan het eind van dit rapport.

Terugkijkend naar het proces waarin deze thesis is ontwikkeld, denk ik dat alles vrij soepel is verlopen. Het vormgeven aan het uiteindelijke onderzoek heeft meer tijd in beslag genomen dan ik van tevoren had verwacht. Dit had onder andere te maken met de combinatie van een sociaalgeografisch en sociologisch onderwerp; woondomeinen en geluk. Deze combinatie maakte het mij moeilijk een sociaal geografisch onderzoek op te zetten zonder de focus te veel te verschuiven naar het sociologische onderwerp (geluk). Daarnaast heeft de opzet van het onderzoek tijd gekost doordat er gezamenlijk, met op dat moment één andere stagiair, besloten moest worden welke onderzoeksfocus er werd gekozen. Onze focus bleek dicht bij elkaar te liggen, waardoor er in de onderzoeken overlap mogelijk was, iets wat wij beiden liever niet wilden.

De online enquête is onderdeel geweest van een overkoepelend onderzoek naar woondomeinen. Dit onderzoek is opgedeeld in drie onderzoeksgebieden met drie verschillende onderzoekers. Drie onderzoekers met elk een eigen focus verzamelen veel enquêtevragen. Deze vragen terug te brengen naar een enquête die niet langer is dan vijftig vragen, heeft tijd gekost. Wel heb ik hierdoor veel geleerd over het opzetten van een enquête en samenwerking.

Een afstudeerstage is mij goed bevallen. De combinatie van uitvoeren van een eigen onderzoek en tegelijkertijd meedraaien in een adviesbureau is zeer leerzaam gebleken. Door deze combinatie heb ik een beter beeld gekregen over mijn toekomstige carrière.

Ten slotte wil ik graag een aantal aanbevelingen geven voor een eventueel vervolgonderzoek. Deze aanbevelingen komen voort uit tekortkomingen van dit onderzoek. Tekortkomingen die voornamelijk zijn voortgekomen door de gelimiteerde tijd die beschikbaar was voor dit onderzoek.

Dit onderzoek kijkt naar de invloed van het wonen in een woondomein op het geluksgevoel. Om de invloed van een woondomein te meten is het wonen in een woondomein vergeleken met het wonen in een (normale) woonwijk; consumenten die niet woonachtig zijn in een woondomein. Deze consumenten zijn veelal per wijk benaderd. Deze wijken bevinden zich voornamelijk in de directe omgeving van het woondomein. Voordeel hiervan is dat de consumenten de eigen situatie goed kunnen vergelijken met de situatie in het woondomein. Dit komt doordat deze consumenten het woondomein kennen. Nadeel van deze methode is dat er geen rekening is gehouden met de verschillende soorten wijken die we in Nederland kennen. In een vervolg- of verdiepingsonderzoek is het interessant een vergelijking te maken tussen de woondomeinen en de verschillende soorten wijken in Nederland. Er kan hierbij gedacht worden aan een villawijk, volkswijk, Vinex-wijk en de zogeheten Vogelaarwijk.

Het geluksgevoel is gemeten aan de hand van de mate van ontplooiing van consumenten op sociaal, economisch en fysiek gebied. Het ontplooiën op economisch gebied kan in een vervolgonderzoek worden uitgebreid door ook aandacht te besteden aan de aanbieders van woondomeinen. Interviews met ontwikkelaars en makelaars kunnen inzicht geven in de waarde van de woning en de waardeontwikkeling. In het huidige onderzoek hebben deze interviews helaas niet kunnen plaatsvinden door tijdgebrek.

Als laatste aanbeveling wil ik graag aandragen dat dit onderzoek uitgebreid en verdiept kan worden door meer woondomeinen in het onderzoek te betrekken. Wanneer er meer woondomeinen worden

onderzocht is het mogelijk een vergelijking tussen de verschillende woondomeinen te maken. Ook kunnen de woondomeinen dan onderverdeeld worden in categorieën, bijvoorbeeld stedelijk wonen en thematisch wonen. Om de categorieën representatief te laten zijn voor de verschillende soorten woondomeinen in Nederland, dienen de categorieën uit meerdere woondomeinen te bestaan. De zeven cases die in dit onderzoek leidend zijn geweest, hebben in dit onderzoek per domein te weinig respons geogst om de woondomeinen onderling te kunnen vergelijken. Daarnaast zijn de zeven woondomeinen niet voldoende om te verdelen in categorieën. Dit was van dit onderzoek niet het doel. Toch is het interessant om de woondomeinen te kunnen vergelijken op basis van bijvoorbeeld thematiek, mate van afscherming en collectieve voorzieningen. Door de woondomeinen te vergelijken kan specifiek worden gekeken naar welke factoren welk effect hebben.

Al met al is er, kijkend naar het tijdbestek, een gedegen onderzoek uitgevoerd. Een onderzoek dat kan worden verdiept en uitgebreid aan de hand van de drie bovenstaande aanbevelingen. De opkomst van woondomeinen duurt voort en de mens blijft steven naar het ultieme geluk. Onderzoek naar de invloed van de woonomgeving, en in het specifiek het woondomein, op het geluksgevoel blijft daarom actueel en nodig!

Referentielijst

Aalbers, M. (2003). *The double function of the gate. Social inclusion and exclusion in gated communities and security zones*. University of Glasgow.

Aalbers, M. (2005). Gated Communities, opvattingen en misvattingen. *Geografie*, vol. 14 (2005), afl. 7.

Albers, J. (2009). *(Ge)woondomein*. Utrecht: Bachelor Scriptie Sociale Geografie en Planologie, Universiteit Utrecht.

Argyle, M. (1987). *The Psychology of Happiness*. London & New York: Methuen & Co. LTD.

Belvedere (2004). *De Mariaplaats in Utrecht aan de hand van het Belvedere kompas*. Vinddatum 1 april 2009, op: http://www.belvedere.nu/download/kompas_mariaplaats_utrecht.pdf

Bewonersvereniging De Hoge Heren (n.d.). *De bewonersvereniging*. Vinddatum 7 april 2009, op: www.bv-dehogeheren.nl

Blakely, E.J. & Snyder, M.G. (1999). *Fortress America, gated communities in the United States*. Washington D.C., Cambridge Brookings Institution Press & Lincoln Institute of Land Policy.

Blauwhoed (n.d.) *Projecten*, vinddatum 1 april 2009, op: <http://www.blauwhoed.nl/projectoverzicht.asp?ID=19>

Blokland-Potters, T.V. (1998). *Wat stadsbewoners bindt: sociale relaties in een achterstandswijk*. Kampen: Kok Agora.

Bolt, G. & Torrance, M. (2005). *Stedelijke herstructurering en sociale cohesie*. Utrecht: DGW/ NETHUR Partnership.

Boom, M (2007). *Bronnen van geluk, sociaal wetenschappelijk onderzoek naar indicatoren van geluk*. Universiteit van Tilburg, Tilburg.

Brans, S. (2006). *Binding met je wijk*. Nijmegen: Bachelor scriptie, Radboud Universiteit Nijmegen.

Castells, M. (2004). *The Power of Identity*. The information Age: Economy, Society and Culture Vol. II. Cambridge: Blackwell.

CBS (2008). *Integrale veiligheidsmonitor*. Vinddatum 21 mei 2009, op: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/veiligheid-recht/publicaties/publicaties/archief/2009/2008-integrale-veiligheidsmonitor-pub.htm>

CBS StatLine (n.d.) *Cijfers*. Vinddatum 28 juni 2009, op: <http://statline.cbs.nl/statweb/>

Cortie, C. & Engelsdorp Gastelaars, R. van (1980). *Wonen in een stadsgewest*. Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.

Deben, K. & Schuyt, L. (2000). *Sociale cohesie in Almere, sociale samenhang in een jonge stad*.

Vinddatum 16 juni 2009, op: http://zwartboek.almere.cc/doc/sociale_cohesie-dieben.doc.

Deben, L. & Ginkel, R. van (2002). *Bouwen aan bindingen, sociale cohesie in Zoetermeer*. Amsterdam: Aksant, pp. 136. Gids, 49, 3: 275-292.

Delanty, G. (2003). *Community*, London: Routledge.

De Hoge Heren (n.d.). *Het project*. Vinddatum 25 februari 2009, op: www.dehogeheren.com

Diener, E. & Fujita, F. (1997). *Social comparison and subjective well-being*. In B.P. Buunk, & F.X. Gibbons. Health, coping and well-being: Perspectives from social comparison theory. London: Lawrence Erlbaum associates, publishers.

Encyclo, online encyclopedie (n.d.). *Segregatie*. Vinddatum 18 juni 2009, op:

<http://www.encyclo.nl/begrip/segregatie>

Encyclo, online encyclopedie (n.d.). *Gemeenschap*. Vinddatum 18 juni 2009, op:

<http://www.encyclo.nl/zoek.php>

Eshuis, J.; Dam, R. van; Aarts, N. & During, R. (2005). *Closed communities, een verkennend onderzoek naar de geslotenheid van gemeenschappen in Nederland*. Wageningen: Wageningen UR.

Eshuis, J.; Dam, R. van & Aarts, N. (2007). *Gesloten gemeenschappen, sociale relaties en segregatie*.

Vinddatum 25 februari 2009, op: www.nsv-sociologie-facta.nl/activiteiten/dvds2007/papers

Eshuis, J.; Dam, R. van & Aarts, N. (2008). *Zelforganisatie, een studie naar gemeenschapsvorming in de Amsterdamse Doe-Het-Zelf maatschappij en de Golf Residentie Dronten*. Wageningen Universiteit, Alterra.

Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations* 7, pp117-140.

Flap, H. (1999). Buurt of gemeenschap: meeting of mating. In: B. Völker & R. Verhoeff (eds.), *Buren en buurten*. Den Haag: Elsevier.

Gemerden, E. van & Staats, H. (2006). *Ontwerp en sociale veiligheid*, eindrapportage. Universiteit Leiden, sectie sociale en organisatiepsychologie. In opdracht van het ministerie van VROM.

Gemeente Culemborg (n.d.). *Wonen en leven*. Vinddatum: 25 februari 2009, op:

<http://www.culemborg.nl/tDocumenten/detail.aspx?pKey1=201163685&pageid=13385>

Grayling, A. (2002). *De kunst van het leven: Volgens de grote filosofen*. Amsterdam: Uitgever Contact.

Groenstichting Rozendaal (2005). *Download, statuten Groenstichting*. Vinddatum: 2 April 2009, op: http://www.groenstichtingrozendaal.nl/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=109&Itemid=55

Golf Residentie Dronten (n.d.). *Vereniging van Eigenaren*. Vinddatum: 4 mei 2009, op: <http://www.golfresidentiedronten.nl/DefaultStart.asp>

Golfclub Residentie Dronten (n.d.). *Club info*. Vinddatum: 4 mei 2009, op: http://www.golfresidentie.nl/club_info.php

Haagsma, I.; Haan, H. de. (1998). *Nieuwbouw met ruimte voor de tijd*. Vinddatum 6 mei 2009, op: http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article756642.ece/Nieuwbouw_met_ruimte_voor_de_tijd

Hamers, D; Nabielek, K.; Sluchter, S. & Middelkoop, M. van (2007). *Afgeschermdde woondomeinen in Nederland. Ruimtelijk planbureau*. Nai Uitgevers: Rotterdam.

Haverleij (n.d.). *Welkom in Haverleij*. Vinddatum 1 april 2009, op: http://www.haverleij.nl/index_1.htm

Heuvel, J. van de (2008). *Oude dag in de stad*. Erasmus Universiteit Rotterdam, master scriptie Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid.

INBO (2009). *Leefstijlen*.

Intermediair (n.d.) *Zelfontplooiing*. Vinddatum 1 april 2009, op: <http://www.intermediair.nl/artikel.jsp?id=1379145>

Kearns, A. & Forrest, R. (2000). Social cohesion and multilevel urban governance. *Urban studies*, vol. 37, nr. 5-6 (2000).

Kearns, A. & Forrest, R. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban studies*, vol. 38, nr. 12 (2001).

Pinkster, F. & Kempen, R. van (2002). *Leefstijlen & woonmilieuvorkeuren*, Utrecht: Universiteit Utrecht.

Laan, D. van der (2007). Lanxmeer – Culemborg. Uit: *Nederland boven water*. Vinddatum 1 april 2009, op: http://www.nederlandbovenwater.nl/verhalen/Lanxmeer_-_Culemborg.aspx?mId=9894&rId=14

Lans, S. (2003). *De herstructureringswijk: een beleving om te wonen?* Master Thesis sociale geografie: Radboud Universiteit Nijmegen.

Liston, A.R. (1978). *Kijk op mensen: Van Freud/ Erikson/ Adler/ Horney/ Rogers/ Skinner/ Maslow/ Krankl*. Rotterdam: Lemniscaat.

Low, S. (2004). *Behind the gates: Life, security, and the pursuit of happiness in fortress America*. New York: Routledge.

Lohof, S & Reijndorp, A. (2006). *Privé terrein. Privaat beheerde woondomeinen in Nederland*. Nai uitgevers: Rotterdam.

Lupi, T. & Musterd, S. (2004). *The Suburban 'Community Question'*. Department of Geography, Planning and International Development Studies, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.

Lupi, T. (2005). *Buurtbinding, van veenkolonie tot Vinex-wijk*. Aksant, Amsterdam.

Marissing, E. van (2008). *Buurten bij beleidsmakers: stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-naoorlogse stadswijken in Nederland*.

Maslow, A.H. (1998). *Maslow on management*. New York: John Wiley & Sons.

Moerman, A. (2009). *In de zomer lijkt Lanxmeer een camping*. De Gelderlander, 25 juni 2009.

Needham & de Kam (2003). *Een hele opgave: over sociale cohesie als motief bij stedelijke herstructurering* DGW/NETHUR Partnership: Utrecht.

Nul20 (2003). *Meer verleiden en minder sturen*. Nul20, editie 7, 2003.

Rosmulder, P. (2008). Kastelen voor de 21^e eeuw, in *Pantheon*, jrg. 12, editie 2, Delft.

Sanders, F. (2006). *Reflecties op het Woondomein*. Eindhoven: Bouwstenen publicaties.

Schnabel, P. (2004). *Individualisering en sociale integratie*. Sociaal en cultureel Planbureau, Den Haag.

Sievers, A. (2009). *Interview*, 1 juli 2009.

Sirgy, J.M. & Cornwell, T. (2002). *How neighborhood features affect quality of life*. Social Indicators Research, Kluwer Academic Publishers, Netherlands.

Smets, P. (2005). *Gated communities: their lifestyle versus urban governance*. ERSA Conference Paper August 2005.

Twist, M. van; Kort, M.; Velzen, G. van & Stotijn, R. (2007). *Private betrokkenheid en groene kwaliteit, arrangementen voor het realiseren van groene ambities*

Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. 's-Gravenhage: LEMMA.

Veenhoven, R. (1996). *Leefbaarheid van landen*. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek.

- Veenhoven, R. (1998). 'Vergelijken van geluk in landen' In: Sociale Wetenschappen, 41, 58-84
- Veenhoven, R. (1999). Geluk kun je leren. *Plus: magazine voor de actieve 50-plusser*. vol. 10 (1999), afl. 9 (sep), pag. 6-11.
- Veenhoven, R. (2007). Als geld niet gelukkig maakt, waarom werken we dan nog zo hard? *Geld speelt geen rol. Een verschuiving in waarden van welvaart naar welzijn?* Hiteq Centrum van innovatie, Den Haag, januari 2007-1, pp. 61-67
- Veenhoven, R. (2008). Meten van Bruto Nationaal Geluk. *TPEdigitaal* vol.2 (2008), afl. 3, pag. 10-35.
- Vesteda (2008). *Wonen in Rotterdam: uw Vesteda woning in het Scheepvaartkwartier*. Vesteda, Rotterdam.
- VROM (1989). *Nota volkshuisvesting in de jaren negentig. Van bouwen naar wonen*, Den Haag: Ministerie van VROM.
- VROM (2000). *Mensen, wensen, wonen. Wonen in de 21ste eeuw*, Den Haag: Ministerie van VROM.
- VROM (2002). Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling: Maatschappelijke verkenning. *De victorie van Leusden*. Den Haag: ministerie van VROM.
- VROM (2004). *Leefbaarheid van wijken*. Den Haag: ministerie van VROM.
- VROM (2007). *Wonen op een rijtje*. Den Haag: ministerie van VROM.
- Wijkvereniging WoonParc Sandur (2001). *Nieuwsbrieven*. Vinddatum 6 mei 2009, op: <http://wijkver-sandur.nl/nieuwsbrieven/nieuwsbrief-1.pdf>
- Wilkens, L. (2004). Gated communities in Nederland?, in: *Rooijlijn* 10, 2004: 509-514.
- Wonen in Parc Sandur (n.d.) De woningtypen. Vinddatum 28 juni 2009, op: <http://www.woneninparcsandur.nl/woningtypen.asp>
- Ysebaert, T. (2008). Wereld leert eco-wijk in Lanxmeer kennen. Uit: *De Standaard*, 15-11-2008. Vinddatum 28 juni 2009, op: <http://www.standaard.be/Artikel/Detail.aspx?artikelId=1722uof2>
- Zwart, C.J. (1992). *Op weg naar een nieuwe cultuur van de arbeid*. Rotterdam: Uitgeverij Lemniscaat.
- Afbeeldingen voorkant en colofon afkomstig uit beeldbank Inbo.

Bijlage

1. Uitnodigingsbrief 'Beleef de wijk'
2. Enquête 'Beleef de wijk'
3. Leefstijlschema Inbo
4. Analyse methoden
5. Analyse tabellen en grafieken

1. Uitnodigingsbrief "Beleef de wijk"

Beleef de wijk!

Bent u gelukkig? Wat draagt bij aan uw woongeluk? Voelt u zich verbonden met uw buurtbewoners? Ervaart u de buurt als één grote familie? Deze vragen staan centraal in ons afstudeeronderzoek. Wij zijn dan ook zeer benieuwd naar uw antwoorden op bovenstaande vragen!

In het kader van ons afstuderen aan de universiteiten van Utrecht en Nijmegen, onderzoeken wij, in samenwerking met adviesbureau Inbo, de invloed van sociale contacten in een woonwijk. Specifiek richten wij ons in dit onderzoek op de kernwaarden: binding, imago en geluk. In ons afstudeeronderzoek staat onder meer uw wijk centraal. Uw mening is daarbij van groot belang en onmisbaar. Alleen op basis van uw mening kunnen wij een geslaagd onderzoek uitvoeren en dit vertalen naar een passend advies.

Wij zouden het zeer op prijs stellen als u onze vragenlijst invult. Dit duurt ongeveer tien tot vijftien minuten. Invullen kan tot en met 24 mei 2009. Iedereen maakt hierbij kans op een Restaurantbon ter waarde van €75,-. U kunt de enquête invullen op www.leefstijlen.nl/beleefdewijk

Indien u de enquête liever op papier wilt ontvangen, of nadere vragen over het onderzoek heeft, kunt u contact opnemen met één van de ondergetekenden via telefoonnummer: 033 286 81 50.

Bent u ook benieuwd naar de uitkomsten van ons onderzoek? Of bent u gewoon nieuwsgierig wat uw wijkbewoners hebben ingevuld? Dan kunt u vanaf 20 juni de resultaten op bovenstaande website vinden.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Jan Albers
Stephanie Knoors
Enneke Vlaanderen

Radboud Universiteit Nijmegen

Universiteit Utrecht

2. Enquête 'Beleef je wijk'

1. In welke plaats woont u?
 - Dronten -> ga door naar vraag 2
 - Rotterdam -> ga door naar vraag 3
 - Leusden -> ga door naar vraag 4
 - Culemborg -> ga door naar vraag 5
 - Utrecht -> ga door naar vraag 6
 - Den Bosch -> ga door naar vraag 7
 - Emmen -> ga door naar vraag 8

2. Woont u in de Golf Residentie Dronten?
 - Ja -> ga door naar vraag 10
 - Nee -> ga door naar vraag 9

3. Woont u in woontoren De Hoge Heren?
 - Ja -> ga door naar vraag 10
 - Nee -> ga door naar vraag 9

4. Woont u in de wijk Park Rozendaal?
 - Ja -> ga door naar vraag 10
 - Nee -> ga door naar vraag 9

5. Woont u in de wijk EVA-Lanxmeer?
 - Ja -> ga door naar vraag 10
 - Nee -> ga door naar vraag 9

6. Woont u in het wooncomplex Mariaplaats (straten Walsteeg & Mariaplaats)?
 - Ja -> ga door naar vraag 10
 - Nee -> ga door naar vraag 9

7. Woont u in de wijk Haverleij?
 - Ja -> ga door naar vraag 10
 - Nee -> ga door naar vraag 9

8. Woont u in WoonParc Sandur?
 - Ja -> ga door naar vraag 10
 - Nee -> ga door naar vraag 9

9. In welke wijk woont u?
 - ...

10. Hoe zou u uw eigen buurt omschrijven?
- Veel onderlinge sociale contacten
 - Enkele onderlinge sociale contacten
 - Bijna geen onderlinge sociale contacten
 - Geen onderlinge sociale contacten
11. In hoeverre voelt u zich verbonden met de buurt waar u woont?
- Zeer sterk
 - Sterk
 - Zwak
 - Zeer zwak
12. Waarmee voelt u de meeste verbondenheid? Max 2 antwoorden.
- Met de woonplaats
 - Met de eigen woning
 - Met de buurtbewoners
 - Met het soort woningen in de buurt
 - Met de manier van leven die de meeste buurtbewoners aanhouden
 - Anders, namelijk ...

Woongeluk

Er zijn vele factoren die het 'woongeluk' beïnvloeden. Zo wordt het woongeluk van bewoners over het wonen in hun buurt niet alleen bepaald door de kwaliteit van de woning zelf. Ook de inrichting van de directe woonomgeving, de veiligheid op straat, de aanwezigheid van voorzieningen en de manier waarop inwoners met elkaar omgaan, spelen een belangrijke rol in het oordeel van bewoners over het wonen. Al deze factoren samen beïnvloeden het woongeluk.

13. Geef met een cijfer tussen de 1 en 10 aan, hoe gelukkig u bent in uw woonomgeving.
14. Hieronder staan 24 factoren. Geef aan welke 6 factoren uw woongeluk voornamelijk beïnvloeden en rangschik deze factoren naar de mate waarin zij uw woongeluk beïnvloeden. Hierin is 1 de belangrijkste factor en 6 de minst belangrijke factor.
1. Uitstraling van de woning
 2. Grootte van de woning
 3. Aanzien van de buurt
 4. Voldoende parkeerplaatsen
 5. Voldoende speeltuinen
 6. Aanwezigheid van sportfaciliteiten
 7. Aanwezigheid van winkels
 8. Voorzieningen op het gebied van gezondheidszorg
 9. Rust
 10. Natuur
 11. Mogelijkheid tot meedenken over beslissingen die voor de buurt worden genomen
 12. Aanwezigheid van buurthuizen en/of buurtcentra
 13. Bewonerssamenstelling met verschillende culturen en achtergronden

14. Buurtbewoners hebben dezelfde hobby's
15. Buurtbewoners hebben dezelfde interesses
16. Buurtbewoners hebben dezelfde normen en waarden
17. Buurtbewoners zitten in dezelfde inkomensklasse
18. Buurtbewoners zitten in dezelfde levensfase
19. Aantal contacten met de buurtbewoners
20. Kwaliteit van de contacten met buurtbewoners
21. Gevoel van veiligheid in de buurt
22. Buurtbewoners doen veel dingen samen
23. Hoge kwaliteit van de woning en lage woonlasten
24. Anders...

15. In de vorige vraag heeft u een zestal factoren gekozen die uw woongeluk beïnvloeden. Waarom beïnvloeden juist deze factoren uw geluk?

Max. 2 antwoorden.

- Gezinsamenstelling
- Gezondheid
- Financiële situatie
- Manier van leven (leefstijl)
- Anders...

In de volgende vragen wordt een aantal stellingen getoond. Bij elk van de stellingen wordt een viertal antwoordmogelijkheden gegeven. Kies het antwoord dat het beste weergeeft in welke mate u het eens of oneens bent met deze stelling.

Netwerken is het leggen en onderhouden van contacten die je verder kunnen helpen in je werk, carrière en privéleven.

16. Wonen in een wijk waarin buurtbewoners veel contact met elkaar hebben, is een voordeel bij het opbouwen van een netwerk dat kan bijdragen aan je carrière.

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Mee oneens
- Helemaal mee oneens

17. Het imago van de buurt waarin ik woon draagt in positieve zin bij aan mijn kansen op de arbeidsmarkt.

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Mee oneens
- Helemaal mee oneens

18. Sinds ik in deze buurt woon kijk ik anders tegen mijn carrière aan.

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Mee oneens

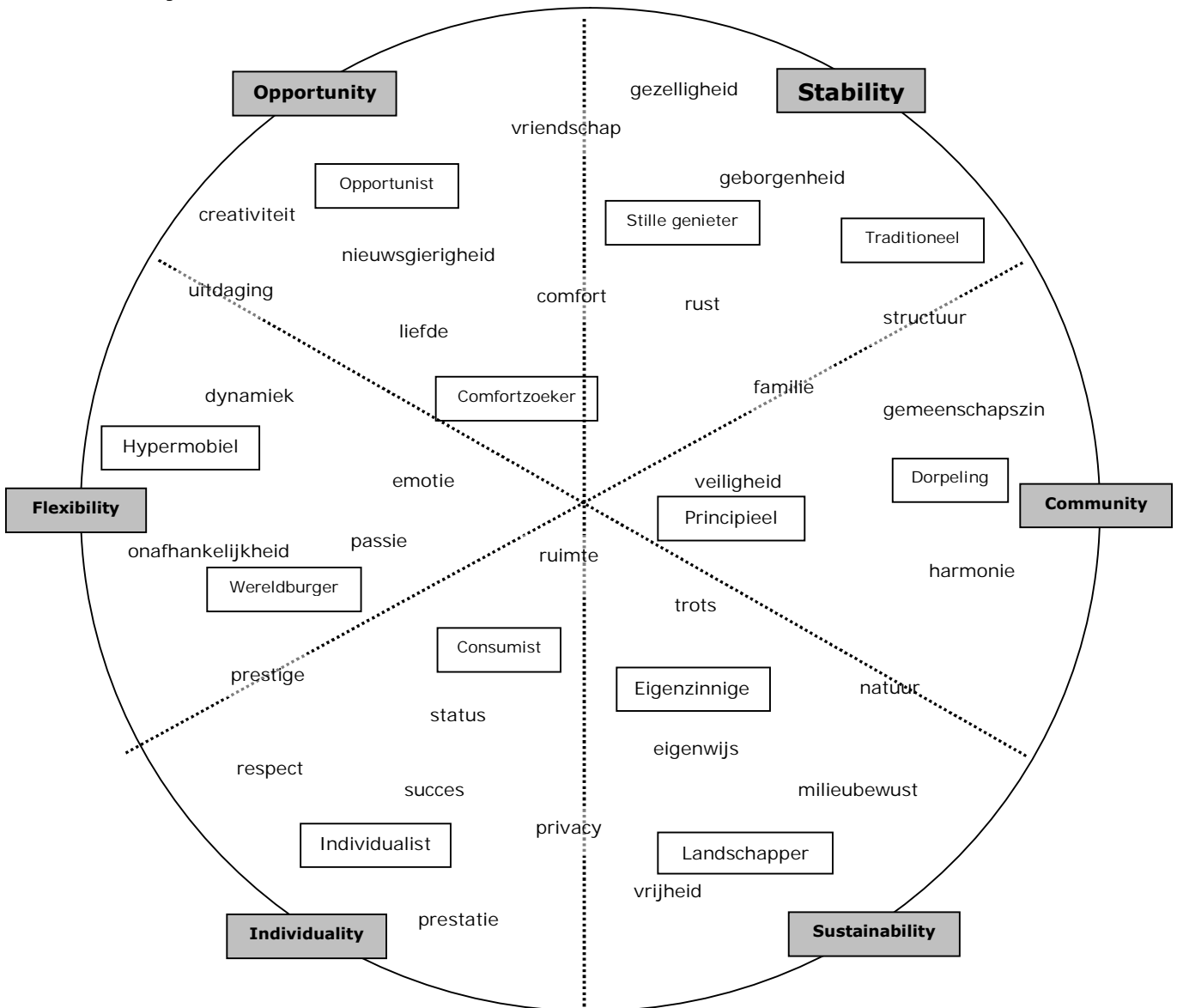
- Helemaal mee oneens
19. Sinds ik in deze buurt woon heb ik andere keuzes gemaakt ten aanzien van mijn carrière (opleiding/baan).
- Helemaal mee eens
 - Mee eens
 - Mee oneens
 - Helemaal mee oneens
20. De waarde van mijn woning beïnvloedt mijn woongeluk.
- Helemaal mee eens
 - Mee eens
 - Mee oneens
 - Helemaal mee oneens
21. Ik ben bereid meer te betalen voor een woning die in een buurt ligt waar buurtbewoners veel onderling contact met elkaar hebben.
- Helemaal mee eens
 - Mee eens
 - Mee oneens
 - Helemaal mee oneens
22. Ik denk dat een woning in een buurt waar buurtbewoners veel onderling contact met elkaar hebben, sneller in waarde stijgt dan een woning gevestigd op een andere locatie.
- Helemaal mee eens
 - Mee eens
 - Mee oneens
 - Helemaal mee oneens
23. Hoe zou u uw sociale contacten met buurtbewoners omschrijven?
- Geen contact
 - Enkel groeten en af en toe een praatje
 - Een beroep kunnen doen op de burens
 - Intensief, bijna dagelijks contact
24. Hoe verbonden voelt u zich met uw buurtbewoners?
- Zeer verbonden
 - Redelijk verbonden
 - Niet erg verbonden
 - Helemaal niet verbonden

Algemene vragen

25. Hoe lang woont u al in uw buurt?
- 0-2 jaar
 - 2-5 jaar

- 5 -10 jaar
 - 10 – 20 jaar
 - 20 jaar of langer
26. Wat is uw leeftijd?
- ... jaar
27. Wat is uw persoonlijke situatie op dit moment?
- Alleenstaand
 - Alleenstaand met thuiswonenden kinderen
 - Samenwonend / gehuwd zonder thuiswonende kinderen
 - Samenwonend / gehuwd met thuiswonende kinderen
28. Wat is uw geslacht?
- Man
 - Vrouw
29. Wat is het bruto inkomen van uw huishouden?
- < €25.000
 - €25.000 – €35.000
 - €35.000 – €50.000
 - €50.000 – €75.000
 - > €75.000
 - Deze vraag beantwoord ik liever niet
30. Kunt u aangeven tot welk van de volgende omschrijvingen u zichzelf het meest aangetrokken voelt? (maximaal 1 antwoord)
- Sterk verbonden met buurt, gezelligheid, veel sociale contacten in buurt, traditionele rolverdeling gezin
 - Carrière met of zonder kinderen, druk leven, beide werkend, veel activiteiten buitenshuis, comfortabele woonomgeving
 - Niet gebonden aan woning en buurt, afzetten tegen normen en waarden, eigen manier van leven, dynamische woonomgeving
 - Gezin staat centraal, af en toe praatje in de buurt, status en privacy, nette en veilige buurt
 - Opvoeden kinderen, idealen, milieubewust / betere wereld, autoluwe woonomgeving
 - Druk sociaal leven, carrière belangrijk, ongebonden en mobiel, gemak en comfort
 - Carrièregericht, vrijheid en privacy, geen binding met buurt, imago en identiteit van belang
 - Gezin met oudere kinderen (al uit huis), genieten van vrije tijd, privacy en rust, ruimte
 - Carrière, kunst, cultuur en reizen, originaliteit en allure, weinig binding met buurt
 - Bewuste keuze platteland/dorp, sociale contacten, ruimte en rust, vrijheid en uitzicht
 - Druk leven, beide werkend, laten zien dat er geld is, ruime buurt, luxe, comfort en status
 - Vastigheid en tegelijkertijd nieuwsgierig, op zoek naar nieuwe ervaringen en inspiraties, comfort gecombineerd met efficiëntie

3. Leefstijlenschema Inbo

Stability

- Traditioneel (subplatform = community)
- Stille genieter (subplatform = opportunity)

Community

- Dorpeling (subplatform = stability)
- Principieel (subplatform = sustainability)

Sustainability

- Eigenzinnige (subplatform = community)
- Landschapper (subplatform = individuality)

Individuality

- Individualist (subplatform = flexibility)
- Consumist (subplatform = stability)

Flexibility

- Hypermobiel (subplatform = opportunity)
- Wereldburger (subplatform = individuality)

Opportunity

- Opportunist (subplatform = flexibility)
- Comfortzoeker (subplatform = sustainability)

4. Analyse methoden

Pearson Chi-Square

Om te onderzoeken of tussen twee variabelen in een kruistabel al dan niet een statistisch significant verband bestaat, gebruikt men de Chi-kwadraattoets (Pearson Chi-Square). De waarde van de Chi-kwadraat zegt niets over de sterkte van het verband (Vocht, 2008).

T-toets

De t-toets wordt gebruikt om te onderzoeken of twee gemiddelden aan elkaar gelijk zijn. De uitkomst van een t-toets is dat er al dan niet een significant verschil is tussen de twee gemiddelden (Vocht, 2008).

Variantie-analyse

Om te toetsen of de populatiegemiddelden van respondenten woonachtig in een woondomein en respondenten niet woonachtig in een woondomein, aan elkaar gelijk zijn, gebruikt men de variatieanalyse.

One-Way-Anova-test

Om te onderzoeken of het gemiddelde cijfer voor het woongeluk gelijk is voor respondenten woonachtig in een woondomein en respondenten niet woonachtig in een woondomein wordt de One-Way-Anova test gebruikt. Wanneer bij de uitkomsten $\text{Sig.} \leq 0,005$ dan wordt de nulhypothese verworpen; de populatiegemiddelden van alle groepen zijn aan elkaar gelijk.

Een significante F-waarde bij de One-Way-Anova-test wil alleen zeggen dat niet alle populatiegemiddelden aan elkaar gelijk zijn. We weten niet welke groepsgemiddelden van elkaar verschillen (Vocht, 2008). Met de Post Hoc toets kunnen de groepen paarsgewijs getoetst worden op het verschil in gemiddelden. De Post Hoc toetsen zijn alleen zinvol wanneer de 0-hypothese is verworpen (de groepsgemiddelden zijn ongelijk) (Vocht, 2008). De Post Hoc toets die hier is gebruikt is de LSD (Least-significant difference).

5. Analyse tabellen en grafieken

Respons:

Woondomein	Aantal woningen	Verspreide brieven	Respons naar aantal verspreide brieven	
			Absoluut	%
EVA-Lanxmeer <i>Culemborg</i>	250	250	46	18,4%
Rozendaal <i>Leusden</i>	476	476	87	18,3%
Haverleij <i>Den Bosch</i>	871	500	39	7,8%
Mariaplaats <i>Utrecht</i>	54	54	12	22,2%
Golf Residentie Dronten <i>Dronten</i>	450	350	59	16,9%
De Hoge Heren <i>Rotterdam</i>	285	285	19	6,7%
WoonParc Sandur <i>Emmen</i>	822	585	40	6,8%
Totaal	3208	2500	302	100%

Tabel B.1: Frequentietabel respons naar verspreide brieven.

Sociaaleconomische factoren:

	Geslacht		Totaal
	Man	Vrouw	
Woondomein	155	147	302
	51,3%	48,7%	100%
Geen Woondomein	67	85	152
	44,1%	55,9%	100%
Totaal	222	232	454
	48,9%	51,1%	100%

Tabel B.2: Frequentietabel respons naar geslacht en woonvorm.

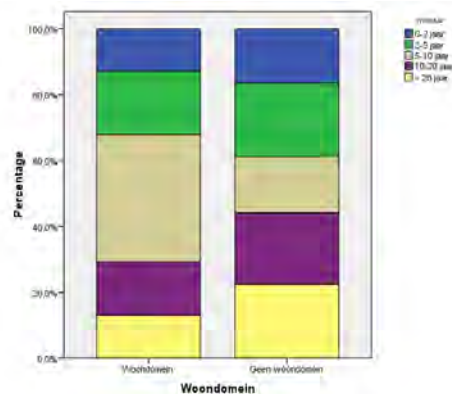
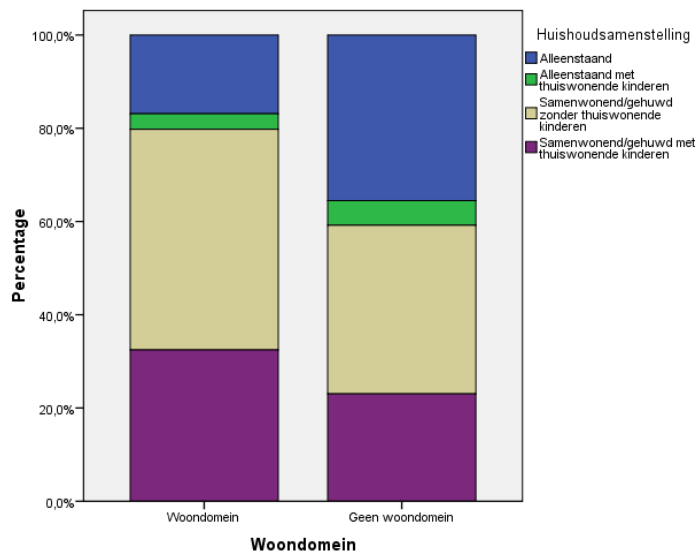

Fig. B.1: Staafdiagram woonduur naar woonvorm.

figuur B.2: Staafdiagram huishoudsamenstelling naar woonvorm.

Sociaal:

		Woondomein	Geen woondomein
Geen contact	Frequentie	9	10
	%	3%	6,6%
Enkel groeten en af en toe een praatje	Frequentie	63	54
	%	20,9%	35,5%
Een beroep kunnen doen op de burens	Frequentie	191	75
	%	63,2%	49,3%
Intensief, bijna dagelijks contact	Frequentie	39	13
	%	12,9%	8,6%
Totaal	Frequentie	302	152
	%	100%	100%

Tabel B.3: Frequentietabel sociaal contact naar woonvorm

	Zeer sterk	%	Sterk	%	Zwak	%	Zeer zwak	%	Totaal absoluut	Totaal %
Woondomeinen	76	25,17%	175	57,95%	47	15,56%	4	1,32%	302	100%
Geen woondomein	27	17,76%	68	44,74%	54	35,53%	3	1,97%	152	100%
Totaal	103	22,69%	243	53,52%	101	22,25%	7	1,54%	454	100%

Tabel B.4: Frequentietabel verbondenheid met de buurt naar woonvorm.

Geluk:

(I) Inkomen	(J) Inkomen	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
< €25.000	€25.000 - €35.000	,391	,269	,146	-,14	,92
	€35.000-€50.000	-,489*	,239	,042	-,96	-,02
	€50.000-€75.000	-,429	,235	,068	-,89	,03
	> €75.000	-,620*	,228	,007	-1,07	-,17
	Liever niet beantwoorden	-,156	,216	,471	-,58	,27
€25.000 - €35.000	< €25.000	-,391	,269	,146	-,92	,14
	€35.000-€50.000	-,880*	,250	,000	-1,37	-,39
	€50.000-€75.000	-,820*	,246	,001	-1,30	-,34
	> €75.000	-1,011*	,240	,000	-1,48	-,54
	Liever niet beantwoorden	-,547*	,229	,017	-1,00	-,10
€35.000-€50.000	< €25.000	,489*	,239	,042	,02	,96
	€25.000 - €35.000	,880*	,250	,000	,39	1,37
	€50.000-€75.000	,060	,213	,780	-,36	,48
	> €75.000	-,131	,207	,526	-,54	,27
	Liever niet beantwoorden	,333	,193	,086	-,05	,71
€50.000-€75.000	< €25.000	,429	,235	,068	-,03	,89
	€25.000 - €35.000	,820*	,246	,001	,34	1,30
	€35.000-€50.000	-,060	,213	,780	-,48	,36
	> €75.000	-,191	,201	,344	-,59	,20
	Liever niet beantwoorden	,273	,187	,146	-,10	,64
> €75.000	< €25.000	,620*	,228	,007	,17	1,07
	€25.000 - €35.000	1,011*	,240	,000	,54	1,48
	€35.000-€50.000	,131	,207	,526	-,27	,54
	€50.000-€75.000	,191	,201	,344	-,20	,59
	Liever niet beantwoorden	,464*	,179	,010	,11	,82
Liever niet beantwoorden	< €25.000	,156	,216	,471	-,27	,58
	€25.000 - €35.000	,547*	,229	,017	,10	1,00
	€35.000-€50.000	-,333	,193	,086	-,71	,05
	€50.000-€75.000	-,273	,187	,146	-,64	,10
	> €75.000	-,464*	,179	,010	-,82	-,11
*. The mean difference is significant at the 0.05 level.						

Tabel B.5: Frequentietabel LSD Geluk & inkomen.

Carrière:

	Helemaal mee eens	%	Mee eens	%	Mee oneens	%	Helemaal mee oneens	%	Totaal absoluut	Totaal %
Woon domein	34	11,26%	155	51,32%	95	31,46%	18	5,96%	302	100%
Geen woondomein	15	9,87%	74	48,68%	51	33,55%	12	7,89%	152	100%
Totaal	49	10,79%	229	50,44%	146	32,16%	30	6,61%	454	100%

Tabel B.6: Frequentietabel carrière netwerk.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Total
Woondomein	11	36	177	78	302
Geen woondomein	5	18	75	54	152
Total	16	54	252	132	454

Tabel B.7: Frequentietabel carrière kijk

	Helemaal mee eens	Mee eens	Mee oneens	Helemaal mee oneens	Total
Woondomein	13	37	172	80	302
Geen woondomein	10	14	75	53	152
Total	23	51	247	133	454

Tabel B.8: Frequentietabel andere keuzes carrière

	Helemaal mee eens	%	Mee eens	%	Mee oneens	%	Helemaal mee oneens	%	Totaal absoluut	Totaal %
Woondomein	15	4,97%	97	32,12%	149	49,34%	41	13,58%	302	100%
Geen woondomein	10	6,58%	37	24,34%	81	53,29%	24	15,79%	152	100%
Total	25	5,51%	134	29,52%	230	50,66%	65	14,32%	454	100%

Tabel B.9: Frequentietabel imago buurt carrière

Leefstijl:

		Eva Lanxmeer	Haverleij	GRD	Sandur	Rozendaal	Hoge Heren	Mariaplaats
Dorpeling	Frequentie	3	0	2	1	14	4	1
	%	6,5%	0	3,4%	2,5%	16,1%	21,1%	8,3%
Comfortzoeker	Frequentie	4	13	4	5	10	4	3
	%	8,7%	33,3%	6,8%	12,5%	11,5%	21,1%	25%
Eigenzinnige	Frequentie	0	1	0	2	2	1	0
	%	0%	2,6%	0%	5%	2,3%	5,3%	0%
Traditioneel	Frequentie	1	5	7	10	8	1	1
	%	2,2%	12,8%	11,9%	25%	9,2%	5,3%	8,3%
Principieel	Frequentie	19	2	0	3	6	0	0
	%	41,3%	5,1%	0	7,5%	6,9%	0%	0%
Hypermobiel	Frequentie	0	1	0	1	1	2	0
	%	0%	2,6%	0	2,5%	1,1%	10,5%	0%
Individualist	Frequentie	0	1	1	2	1	1	0
	%	0%	2,6%	1,7%	5%	1,1%	5,3%	0%
Stille genieter	Frequentie	3	4	17	4	13	3	2
	%	6,5%	10,3%	28,8%	10%	15%	15,8%	16,7%
Wereldburger	Frequentie	1	2	1	1	4	0	3
	%	2,2%	5,1%	1,7%	2,5%	4,6%	0%	25%
Landschapper	Frequentie	9	6	26	9	18	0	0
	%	19,6%	15,4%	44,1%	22,5%	20,7%	0%	0%
Consumist	Frequentie	0	0	0	0	0	1	0
	%	0%	0%	0%	0%	0%	5,3%	0%
Opportunist	Frequentie	6	4	1	2	10	2	2
	%	13%	10,3%	1,7%	5%	11,5%	10,5%	16,7%
Total	Frequentie	46	39	59	40	87	19	12
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel B.10: Frequentietabel respons naar leefstijl per woonvorm.

**Geluk is een taak. Een taak die is volbracht.
(1 van de 1000 redenen om gelukkig te zijn)**

M. Boom (2007)